

Eergereleerd geweld in de Syrische gemeenschap

Een verkenning naar achtergronden en verschijningsvormen

Voorwoord

Voor u ligt het resultaat van een verkennend onderzoek naar het voorkomen en de aanpak van eerge relateerd geweld in de Syrische gemeenschap in Nederland, dat Kennisplatform Inclusief Samenleven (KIS) in 2022 uitvoerde. De verkenning en het opstellen van dit rapport is mede uitgevoerd door een Movisie-collega, wiens naam vanwege persoonlijke omstandigheden niet wordt vermeld.

De aanleiding voor deze verkenning waren mediaberichten in juni 2021 over een opvallende toename van Syrische meisjes en vrouwen in de expertise- en behandelcentra voor slachtoffers van eerge relateerd geweld, ‘Sterk Huis’ en ‘Fier’. Dit was voor ons aanleiding om contact te zoeken met Sterk Huis, die net als Fier gespecialiseerde expertise- en behandelcentra zijn. Zij hebben veel kennis en ervaring opgebouwd in het werken met slachtoffers van eerge relateerd geweld en hun ouders en familie. De toename van de relatief nieuwe groep Syrische slachtoffers leidde bij Sterk Huis tot de vraag of hun expertise en aanpak van eerge relateerd geweld (EG) voldoende aansluit bij de Syrische doelgroep. Zij vroegen zich af of er eventuele verschillen zijn met de Turkse, Irakese of Afghaanse groepen waarmee rekening moet worden gehouden, en zo ja, welke. Wat betekent dat eventueel voor hun aanpak?

Om antwoorden te vinden op deze en aanverwante vragen startte KIS dit verkennende onderzoek, waarbij we op zoek gingen naar basisinformatie over cultuur,

achtergrond en opvattingen over de man/vrouwverhouding, over familie-er en het gebruik van geweld in gezinnen, en hoe de context van de recente oorlogs- en vluchtgeschiedenis hierin eventueel een rol speelt.

We zijn gestart met een deskresearch naar (internationale, ook Arabisch talige) literatuur over geweld tegen vrouwen en meisjes in Syrië, naar (de aanpak van) eerge geweld onder Syriërs in Zweden en Duitsland en naar de situatie van Syriërs in Nederland.

De deskresearch werd veel uitgebreider dan onze oorspronkelijke bedoeling was. De hoeveelheid internationale en Syrische onderzoeken naar en artikelen over geweld tegen Syrische vrouwen en meisjes sinds het ontstaan van de burgeroorlog, bleek omvangrijk en de inhoud zeer relevant. Wij kozen ervoor om deze kennis en informatie vrij uitgebreid mee te nemen in de verkenning, omdat het context kan bieden en mogelijke aanknopingspunten bij de hulpverlening aan Syrische slachtoffers van gendergerelateerd geweld die in Nederland bescherming zoeken. Ook over de situatie van Syrische statushouders in Nederland vonden we veel relevante informatie.

Naast de uitvoering van de deskresearch hebben we interviews gehouden met twaalf professionals, waarvan de meeste expert zijn in de aanpak van eerge relateerd geweld en huwelijksdwang. Drie van onze respondenten werken

als sleutelpersoon in en voor de Syrische gemeenschap in ons land. Voor de meeste professionals gold dat zij voor het eerst bewust stilstonden bij hun observaties en ervaringen met de Syrische doelgroep, en ze vergeleken met andere gemeenschappen waarin eergeweld voorkomt.

Dit rapport van KIS is bedoeld om extra aandacht te vragen voor de problematiek van eergelateerd geweld in de Syrische gemeenschap. Aangezien Syriërs nog niet lang in ons land gevestigd zijn, is de ervaring met de aanpak van eergelateerd geweld onder deze gemeenschap bescheiden. Ook is deze verkenning te kleinschalig om grote conclusies te trekken. Duidelijk is wel dat we te maken hebben met een doelgroep met een grote diversiteit aan etniciteit en religies, en aan cliënten en casuïstiek. Het leveren van maatwerk is van belang. De verkenning hoopt hieraan bij te dragen door:

- Eventuele specifieke aandachtspunten over de achtergrond en leefsituatie voor, tijdens en na de oorlog en vlucht van Syrische vluchtelingen te destilleren;
- Professionals meer context te bieden van casuïstiek van eerconflicten en -geweld in Syrische kring, zodat zij gerichtere vragen kunnen stellen naar de achtergrond van slachtoffers;
- Praktische kennis te delen over Syrische zelforganisaties, contact met sleutelpersonen, voorlichting, e.d.;
- (Eventueel) aanknopingspunten te bieden voor mogelijk vervolgonderzoek.

Dank aan de respondenten

Wij willen hierbij al onze respondenten hartelijk bedanken voor het delen van observaties van en ervaringen met Syrische cliënten en deelnemers aan voorlichtingsbijeenkomsten. Ieders betrokkenheid bij de problematiek en bij deze gemeenschap was voor ons duidelijk merkbaar. En al was het vaak nog een zoekproces, we verwachten dat de informatie die zij deelden, andere professionals en sleutelpersonen verder op weg helpt in de preventie van en hulp na (bedreiging met) eergelateerd geweld in de Syrische gemeenschap.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Inleiding en werkwijze	6
1.1. De aanleiding	6
1.2. De onderzoeksvragen	7
1.3. Onze werkwijze	7

Hoofdstuk 2: Syrië, vóór en tijdens de oorlog- Bevindingen uit de deskresearch	9
2.1 Syrië, een globale schets	9
2.1.1. Politieke situatie	9
2.1.2. Etnische en religieuze diversiteit.....	9
2.1.3. Onderwijs.....	10
2.1.4. Arbeidsmarkt en inkomen	10
2.1.5. Patriarchale samenleving en familie-eer	10
2.2.6. Het huwelijk.....	11
2.2 Geweld tegen vrouwen en meisjes	12
2.2.1. Huiselijk geweld	12
2.2.2. Eergerelateerd geweld	14
2.3. Toename geweld tegen vrouwen sinds de oorlog	16
2.3.1. Huiselijk geweld	17
2.3.2. Seksueel en gendergerelateerd geweld	17
2.3.3. Eergerelateerd geweld	18
2.3.4 Kindhuwelijken.....	20
2.3.5. Informele en tijdelijke huwelijken en polygamie.....	22
2.4. Risico op nieuw geweld tijdens de vlucht naar Europa.....	23

Hoofdstuk 3: Na de vlucht – leven in Nederland – Bevindingen uit de deskresearch	24
3.1. Syriërs in Nederland – cijfers en achtergrond	24
3.1.1. Asielzoekers, nareizigers en AMV'ers	24
3.1.2. Etnische en religieuze diversiteit.....	24
3.1.3. Onderwijsniveau	25
3.1.4. Financiële situatie	25
3.1.5. Deelname aan de arbeidsmarkt	26
3.1.6. Vertrouwen in instanties.....	26
3.2. Veranderende rolpatronen binnen het gezin	27
3.2.1. De vlucht en leven in Nederland – invloed op man en vrouw.....	27
3.2.2. Gezinshereniging, partnerafhankelijke verblijfsvergunning	28
3.2.3. Omgang met kinderen	28
3.2.4. Omgaan met trauma	29
3.3. Eergerelateerd geweld onder Syriërs in Nederland.....	29
3.3.1. Politiecijfers	29
3.3.2. Risicofactoren rond trouwen, echtscheiding en relaties	30
3.3.3. Andere risicofactoren voor eerconflicten	31

Hoofdstuk 4: Hulp zoeken na (dreiging met) eergeweld - Bevindingen uit de interviews	34
4.1. Onze respondenten	34
4.2. Zien respondenten toename Syrische casussen rond eergeweld?	34
4.3. Wie zoeken hulp?	35

4.4. Hoe zoeken Syrische slachtoffers van eergeweld hulp?	37
4.5. Welke aanleidingen en risicofactoren voor eergeweld zien respondenten?.....	38
4.6. Zien respondenten verschillen met andere ‘eerculturen’?	42
4.6.1. Verschillen tussen Syriërs onderling.....	43
4.6.2. Verschillen met andere culturele gemeenschappen.....	43
4.7. Welke aanbevelingen hebben de respondenten voor de aanpak?	44
4.7.1. Aanbevelingen van respondenten voor de preventie	44
4.7.2. Aanbevelingen van respondenten voor de hulpverlening	45

Hoofdstuk 5: voorlopige conclusies en aanbevelingen..... 48

5.1. Voorlopige conclusies	48
----------------------------------	----

Bijlagen:

- Bijlage 1 — Korte omschrijving van de organisaties, waaraan onze respondenten verbonden zijn.....	57
- Bijlage 2 — De stappen van de meldcode bij (vermoedens van) eengerelateerd geweld	59
- Bronnenlijst	60

Inleiding en werkwijze

In dit hoofdstuk geven we een korte toelichting op de aanleiding van de verkenning, de problematiek en de werkwijze bij deze verkenning.

1.1. De aanleiding

De afgelopen decennia zijn diverse publicaties verschenen rondom de problematiek van eengerelateerd geweld in Nederland, maar deze waren hoofdzakelijk gebaseerd op ervaring met en kennis van andere achtergronden dan de Syrische. Sinds het ontstaan van de burgeroorlog in 2011 zijn vele Syriërs hun land ontvlucht. Een groot deel vluchtte binnen de regio, maar eveneens kwamen veel Syriërs naar West-Europa (waaronder Nederland). De Syrische gemeenschap is zeer heterogeen en kent een grote diversiteit aan etniciteit en religieuze stromingen.

De media kwamen in juni 2021 met berichten over een opvallende toename van Syrische meisjes en vrouwen in de expertise- en behandelcentra voor slachtoffers van eengerelateerd geweld, ‘Sterk Huis’ en ‘Fier’.

Men vroeg zich af of de Syrische slachtoffers van eergeweld door de perioden van lockdown door de coronacrisis onder de radar waren gebleven. Tijdens de lockdown werd immers signalering van geweld in gezinnen en relaties bemoeilijkt, evenals het ondernemen van actie hiertegen. Mogelijk zorgde de heropening van scholen en sportclubs ervoor dat gevallen van eergeweld

Wat is Eengerelateerd geweld

Eengerelateerd geweld is de overkoepelende term voor alle vormen van dwang, psychisch en fysiek geweld ter bescherming en herstel van de familie-eer tegen de (vermeende) ‘eerschender’. In veel collectief georiënteerde gemeenschappen is de familie-eer vooral gekoppeld aan de seksuele eer van met name de vrouwen en meisjes. Het kiezen van een niet-acceptabele partner, (het vermoeden van) seks buiten het huwelijk en verbroken relaties zijn vaak de oorzaak van eerconflicten in families. Daarmee is er vooral sprake van een groepsconflict. De schande, de ‘bezoedeling’ moet worden voorkomen of ‘weggewassen’ en geweld is daarvoor in de ogen van de gemeenschap geoorloofd. Mannen en jongens hebben de taak de familie-eer te beschermen, zo nodig te herstellen. Eengerelateerd geweld kan in verschillende vormen en gradaties van ernst plaatsvinden. Denk hierbij aan bedreiging, mishandeling en opsluiting van de vrouw of het meisje, maar ook aan eermoord, trotsmoord, (gedwongen) zelfmoord, verstoting, seksueel misbruik, gezingsrituelen en bezweringen. Ook huwelijksdwang en achterlating kunnen hieronder vallen. De term ‘eerwraak’ wordt in Nederland vaak gebruikt voor eermoord, maar de term dekt niet de lading, want het gaat niet om ‘wraak’, maar eerherstel.

Als onderscheid met huiselijk geweld geldt dat het motief anders is: het voorkomen, het zuiveren of herstellen van een eerschending, waarbij de familie en/of de gemeenschap met dit geweld instemt of er zelfs aan meewerkt.

Er zijn ook mannelijke slachtoffers (bijv. de ‘verboden’ minnaar, de broer die weigert zijn zus te vermoorden of een homoseksuele man) en vrouwen die actief betrokken zijn bij het plannen van geweld. (Bron: Bakker, Storms, Schakenraad, 2022)

sneller aan het licht kwamen? Volgens Sterk Huis gold de grote vertegenwoordiging van Syrische slachtoffers bij hen echter óók gedurende de perioden van lockdown. Sterk Huis zag onder haar Syrische cliënten vaak ernstige huwelijksproblematiek die ontaardde in eengerelateerd geweld en familie-conflicten omdat (jonge) Syrische vrouwen en meiden meer vrijheden wensten, en die botsen met de familie-eer. Soms woonden de slachtoffers van (dreigend) eergeweld nog in een asielzoekerscentrum (azc), en moesten zij hier soms - na verblijf in de vrouwenopvang - weer naar terug, naar hun gezin en familie.

Ook het Landelijk Expertise Centrum Eengerelateerd Geweld (LEC EGG), onderdeel van de Nationale Politie, kreeg vaker te maken met cases van ernstig eengerelateerd geweld onder Syriërs, namelijk 17% van de zaken (Janssen et al, 2021). In 2021 was dit al toegenomen tot ruim één vijfde van de zaken en daarmee inmiddels het meest voorkomend (Janssen, 2022). Gezien de verontrustende toename, vroeg Janssen van het LEC EGG extra aandacht voor eerconflicten onder Syrische nieuwkomers, en om daarbij rekening te houden met de invloed van oorlogs- en vluchttrauma's (Janssen; 2019).

1.2. De onderzoeksvragen

De signalen resulteerden in dit verkennende onderzoek van KIS Portaal, waarbij de volgende vraag centraal stond:

Welke aanknopingspunten zijn er voor de preventie en aanpak van (vermoedens van) eengerelateerd geweld in de recent naar Nederland gevluchte Syrische gezinnen in Nederland?

De deelvragen die we onszelf stelden:

1. Welke risicofactoren en aanleidingen zien we voor het ontstaan van eengerelateerd geweld in de Syrische gemeenschap in Nederland?
2. Wat zijn veelvoorkomende uitingsvormen en gevolgen?
3. Wat valt specifiek op bij Syrische casuïstiek van eerconflicten?
4. Wat zijn mogelijke aanknopingspunten om dit geweld te voorkomen? Wat is hierbij nodig van Nederlandse instanties?
5. Wat zijn mogelijke aanknopingspunten voor de aanpak van dit geweld? Wat is hierbij nodig van Nederlandse instanties?
6. Welke Syrische (zelf)organisaties en sleutelfiguren kunnen een belangrijke rol vervullen bij problemen rond eerkwesties?
7. Welke praktische handvatten en tips levert de opgehaalde kennis op voor professionele en informele begeleiders in de voorlichting, preventie, opvang en hulpverlening?

1.3. Onze werkwijze

Deskresearch

We zijn gestart met een deskresearch. Via Arabischstalige literatuur en sociale media in Syrië probeerden we zicht te krijgen op hoe er in het land werd en wordt gedacht over de positie van vrouwen en meisjes, over relaties en het (kind)huwelijk. Hoe was het discours in de Syrische (sociale) media over geweld tegen vrouwen en meisjes? Vervolgens zijn Engelstalige bronnen verkend naar onder andere de Syrische strafwetgeving bij huiselijk en eengerelateerd geweld, en – via bronnen van Syrische en internationale (mensenrechten-)organisaties, de gevolgen van de burgeroorlog op het voorkomen van gendergerelateerd geweld, zowel in Syrië als in de vluchtelingenkampen in de omliggende landen

als Libanon en Jordanië. We hebben de focus gelegd op de positie van en het geweld tegen vrouwen en meisjes; zij vormen de groep die het grootste risico loopt op eengerelateerd geweld. Over geweld in familieverband tegen mannen en jongens in de Syrische context zijn wij geen informatie tegengekomen. Wel over (seksueel) geweld tegen lhbtqi+ personen tijdens detentie en vervolging door vijandelijke partijen.

Er bleek weinig wetenschappelijk onderzoek te zijn waaruit geput kan worden, we hebben veel informatie gebruikt die afkomstig is van non-gouvernementele organisaties (ngo's). We merkten dat het moeilijk is om in het schetsen van de problematiek te differentiëren naar de diversiteit in de samenleving, zoals de verschillende etnische en religieuze groepen, maar ook stad en platteland.

Daarnaast deden we een deskresearch naar de situatie van Syriërs na de vlucht naar Nederland. Ter vergelijking werd een snelle search gedaan naar bronnen in Duitsland en Zweden. Gezien de grote Syrische gemeenschappen aldaar, en een zekere vergelijkbare geschiedenis om een aanpak van eengerelateerd geweld te ontwikkelen leek dit een bron van relevante informatie. Eén van onze onderzoekers werkte tussen 2003 en 2010 in een paar EU-projecten samen met Zweedse en Duitse organisaties om good practices in de aanpak van eergeweld te ontwikkelen. Met een opvangorganisatie in Berlijn is het gelukt om een interview af te nemen, helaas niet met een Zweedse opvangorganisatie.

Interviews en focusgroep

Na de eerste fase van de deskresearch hebben we interviews gehouden met een aantal professionals en sleutelpersonen, waarvan sommigen zelf een Syrische achtergrond hebben. We zijn bij de interviews uitgegaan van 'grounded theory' (bij de literatuurverkenning eveneens). Dit betekent onder meer dat

het coderen en analyseren gebeurt gedurende het gehele onderzoeksproces. Thema's die tussentijds geïndiceerd waren, werden weer meegenomen in de volgende interviews (Starks & Trinidad, 2007).

We interviewden medewerkers van de volgende organisaties (zie bijlage voor een korte beschrijving):

- Sterk Huis
- Fier
- PAPTAYA (crisisopvang in Berlijn)
- Veilig Thuis
- Landelijk Expertisecentrum Eengerelateerd Geweld (LEC EGG)
- Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating (LKHA)
- Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA)
- Vluchtelingen Organisaties Nederland (VON)
- Voices of All Women (VOAW)
- Syrische Vrouwen Organisatie in Nederland

De interviews hebben we geanalyseerd en de voorlopige uitkomsten voorgelegd aan een focusgroep - waaraan een deel van de respondenten deelnam (september 2022) - waarin we onze eerste bevindingen presenteerden en toetsten. Deze sessie leverde nieuwe waardevolle input, die we in het rapport hebben verwerkt in aanvulling op de interviewgesprekken.

Syrië, vóór en tijdens de oorlog - bevindingen uit de deskresearch

In dit hoofdstuk geven we, na een globale schets van het land, een beeld van de positie van vrouwen en een uitgebreide beschrijving van de verschillende vormen van geweld tegen vrouwen en meisjes, en hoe de burgeroorlog de situatie heeft verergerd.

2.1 Syrië, een globale schets

Voor professionals en vrijwilligers die werken met mensen met een Syrische achtergrond kan het waardevol zijn om enige kennis te hebben van het land van herkomst van de cliënt, zodat casuïstiek enigszins in context kan worden geplaatst.

2.1.1. Politieke situatie

In de 16e eeuw werd het huidige Syrië deel van het Ottomaanse rijk. Dit hield stand tot het einde van de 19e eeuw, toen het gebied toenemend onder Britse en Franse invloeden kwam te staan. Na ondertekening van het Sykes-Picotverdrag in 1916 viel Syrië geheel onder Frans mandaat. In 1946 is Syrië uiteindelijk als onafhankelijk land verklaard door de Verenigde Naties (Mazigh, 2026). Sinds 1963 is de Ba'ath partij aan de macht, tevens de enige officiële politieke partij in Syrië. Vanuit deze partij greep in 1970 Hafez al-Assad de macht, de vader van de huidige president Bashar al-Assad. Politieke tegenstand wordt door het regime niet geduld (NOS, 2011). De opstand van burgers in 2011 leidde

tot een burgeroorlog, die miljoenen Syriërs dwong het land te verlaten of het leven kostte.

2.1.2. Etnische en religieuze diversiteit

Syrië kent een grote verscheidenheid aan etniciteit, geloofsovertuigingen en culturele achtergronden. Naast de grootste groep Arabieren kent Syrië verschillende etnische minderheden, waaronder de Koerden in het Noordwesten (de grootste minderheid), Jezidi's, Assyriërs en Palestijnen. Deze laatsten woonden reeds vóór de vlucht naar het Westen veelal in vluchtelingenkampen in Syrië en kwamen als 'stateloos' in de asielprocedure in Nederland terecht. Het merendeel van de Arabieren en Koerden is soennitisch moslim. Daarnaast worden in Syrië andere islamitische stromingen aangehangen (waaronder het sjiïsme, alevitisme en druzisme) en diverse christelijke stromingen (Mulders & Tuk, 2016).

De burgeroorlog in Syrië had in eerste instantie weinig te maken met religieuze verschillen. Door buitenlandse inmenging in het conflict hebben de religieuze scheidslijnen echter een prominentere rol gekregen. De religieuze afstand die daarmee wordt gecreëerd vanuit politiek strategische belangen, komt (omgang tussen) 'doorsnee Syriërs' niet ten goede (Hoeven, van der, 2016). De NOS schrijft in 2012: 'In een land waar religie nooit zo'n belangrijke rol speelde, brengt de opstand van de onderdrukte meerderheid tegen de regerende minderheid daar verandering in' (NOS Nieuws, 2012).

2.1.3. Onderwijs

Het Syrische onderwijssysteem, waarin vóór de burgeroorlog toenemend werd geïnvesteerd, heeft veel schade geleden door de oorlog. Bijna alle kinderen hadden toegang tot het basisonderwijs (97%, leerplicht tussen 6 en 15 jaar) en twee derde van de kinderen volgde daarna het middelbaar onderwijs. Ook volgden vrouwen uit de midden- en hogere sociaaleconomische klasse vóór de oorlog in toenemende mate een opleiding. Ruim 90% van de bevolking was gealfabetiseerd (mannen en vrouwen), wat te vergelijken is met onder andere Turkije, Libanon en Jordanië. De burgeroorlog en vlucht hebben ertoe geleid dat veel jonge Syriërs, zowel mannen als vrouwen, hun opleiding voortijdig moesten afbreken (Mulders & Tuk, 2016). Ook veel basis- en middelbare scholen zijn verwoest, docenten omgekomen of gevlucht (Guasp Teschendorff, 2015).

2.1.4. Arbeidsmarkt en inkomen

Traditioneel gezien is in Syrië de man degene die de rol van kostwinner vervult. Veel jonge Syrische mannen hebben als gevolg van de oorlog geen hoger onderwijs kunnen volgen en zijn in plaats daarvan in buurlanden gaan werken om als kostwinner voor de familie te kunnen optreden. Dit gebeurde ook al vóór het ontstaan van de burgeroorlog (NRC, 2022). Vóór het uitbreken van de burgeroorlog maakten vrouwen in Syrië in toenemende mate carrière. Zo bestond in 2004 volgens de WHO 29% van de beroepsbevolking in Syrië uit vrouwen (Mulders & Tuk, 2016).

2.1.5. Patriarchale samenleving en familie-eer

Van oorsprong kan Syrië worden gekenmerkt als een patriarchale samenleving, met een traditionele rolverdeling tussen mannen en vrouwen, met name in plattelandsgebieden. De vrouw draagt zorg voor de kinderen en het huishouden en de man is kostwinner. Syrië kent een grote ongelijkheid tussen man

en vrouw: het land wordt in de Global Gender Gap Index in 2021 geplaatst op plek 152 (van de 156), alleen nog gevolgd door Pakistan, Irak, Yemen en Afghanistan (World Economic Forum, 2021).

In de traditionele hiërarchie stellen vrouwen en meisjes zich ondergeschikt op aan mannen en jongens, en jongere broers weer op hun beurt aan oudere broers. Vanuit de traditie is het belangrijk dat dochters (met name) hun maagdelijkheid behouden tot het huwelijk (Mulders & Tuk, 2016). In de volgende paragraaf zullen we verder ingaan op de positie van meisjes en vrouwen in Syrië. In sommige publicaties, zoals de hiervoor aangehaalde van Pharos, wordt kort vermeld dat mensen op het platteland vaak traditioneler zouden zijn in rolverdeling en opvattingen dan mensen in stedelijke gebieden.

Voor een groot deel van de Syrische bevolking spelen ‘(familie-)eer’ en ‘schaamte’ een belangrijke rol, waarbij het belangrijk is dat de familie-eer niet wordt aangetast. Hierbij spelen familieleden (grootouders, ooms en tantes) een grote rol in de opvoeding van kinderen en hebben vaak ook een bepaalde mate van invloed (Mulders & Tuk, 2016).

Het internationale netwerk MHPSS (Mental Health and Psycho Social Support), dat onderzoek deed naar de geestelijke gezondheid van Syrische vluchtelingen in vluchtelingenkampen in buurlanden, stelt dat termen zoals ‘geestelijke gezondheid’ en ‘psychisch welbevinden’ weinig worden begrepen en/of negatieve connotaties opwekken. Er wordt gesteld dat veel Syriërs ‘lijden’ beschouwen als behorende bij het leven en daarom van mening zijn dat professionele psychologische/psychiatrische inmenging onnodig is (tenzij zeer ernstig) (UNHCR, 2022).

2.2.6. Het huwelijk

Een kenmerkend Syrisch spreekwoord over het huwelijk luidt: ‘Liefde is een kwestie van gewoonte en ontwikkelt zich na het huwelijk!’ In met name traditionele families acht men het niet nodig dat een bruid haar bruidegom kent voor de huwelijksnacht. ‘Liefde komt na het huwelijk’, luidt een ander gezegde. Gearrangeerde en gedwongen huwelijken zijn een veel voorkomend fenomeen in het land, al hebben we hierover geen cijfers en is dit waarschijnlijk meer het geval op het platteland dan in de grote steden. Tradities kenmerken een patriarchale islamitische samenleving als Syrie, met overwegend weinig rechten voor meisjes en vrouwen.

De Syrische huwelijkswetgeving

In Syrië is de wettelijke minimumleeftijd om te trouwen voor meisjes vastgesteld op 17 jaar en voor jongens op 18 jaar. Jongens mogen pas trouwen na het voltooien van de militaire dienst, die 2,5 jaar duurt. Het Syrische burgerlijk recht wil meisjes zo beschermen tegen vroege huwelijken. De rechter is zelfs verplicht om voor het huwelijk privé met de bruid te spreken om van haar te horen dat zij niet gedwongen wordt tot het huwelijk. Ook volwassen bruiden krijgen zo’n gesprek. Als een minderjarige de rechter aangeeft dat zij het huwelijk niet vrijwillig aangaat, dan kan hij de voogdij overnemen. De vader kan dan worden gestraft voor het gebruik van geweld en dwang (Terre des Femmes, 2016).

De Duitse vrouwenrechtenorganisatie Terre des Femmes verzamelde informatie over het voorkomen van kindhuwelijken in Syrie. Een veelzeggend Syrisch spreekwoord luidt ‘De toekomst van een meisje is alleen een huwelijk en kinderen’. Het is normaal dat meisjes vroeg trouwen, vooral als zij niet meer naar school gaan. Vrouwen boven de 18 jaar die niet studeren krijgen vaak het

advies om ‘met de eerste de beste man te trouwen voordat het te laat is’, want ‘Het huwelijk is belangrijker dan school’, en ‘Leven in de schaduw van de man is beter dan leven in de schaduw van een muur’. Onder de Syrische bevolking met meer traditionele opvattingen geldt alleen een maagd als ideale vrouw: ‘We willen een bruid voor onze zoon die alleen door haar moeder is gekust.’

Als de bruid tussen de 17 en 18 jaar oud is moet in de regel haar voogd op de bruiloft aanwezig zijn en instemmen met haar huwelijk. Als de bruid meerderjarig is kan ze trouwen zonder toestemming van de gezinsvoogd. De voogd moet een man zijn, mocht de vader afwezig zijn kan de moeder dit niet overnemen, ook niet als de vader is overleden. Dan gaat de voogdij naar de opa of een broer aan vaderskant (Terre des Femmes, 2016).

Vroege huwelijken

In hoeverre een jonge bruid wordt beschermd tegen een gedwongen huwelijk is de vraag, want als haar ‘huwelijksvoogd’ en de familierechtbank toestemming geven, kan een meisje trouwen vanaf de leeftijd van 13 en een jongen vanaf zijn 15e. Hoe dit laatste zich verhoudt tot de hiervoor genoemde plicht voor jongens om voor hun huwelijk eerst de dienstplicht te vervullen, is ons niet duidelijk. Hoeveel huwelijken met minderjarigen in Syrië voorkomen is volgens Esther van Eijk, Universiteit van Maastricht, gespecialiseerd in islamitisch familierecht, onbekend, ‘omdat hiervoor de cijfers ontbreken’ (Eijk, van, 2015). De organisatie Girls not Brides noemt wel cijfers: voor het uitbreken van de oorlog is 13% van de meisjes in Syrië voor haar 18e getrouwd en 3% voor hun 15e verjaardag (Baily-King; 2018). Volgens Van Eijk ‘komen de jonge bruiden vaker voor op het platteland dan in de stad’. Hoeveel gedwongen huwelijken dit betreft is volgens haar ‘lastig’ in te schatten (Eijk, van, 2015). Van Eijk licht toe dat het huwelijk met een minderjarige aan enkele regels is gebonden. ‘Vereist is dat beiden fysiek volwassen zijn. Indien dit het geval is, kan toestemming worden verleend aan een jongen vanaf zijn vijftiende leeftijd, voor een meisje vanaf haar dertiende leeftijd’. Over hoe deze ‘fysieke volwassenheid’ kan worden aangetoond, staat niets specifiek vermeld in de wet. In de meeste gevallen wordt waarschijnlijk een arts of andere expert geraadpleegd. (Eijk, van, 2015). Volgens Unicef was in 2012 van de Syrische meisjes die tussen hun 15e en 17e jaar getrouwd zijn, 16,2% getrouwd met een man die minstens 15 jaar ouder was en 48% met een man die minstens 10 jaar ouder was (Unicef; 2014). Vroege huwelijken bestendigen de genderongelijkheid, omdat ze meisjes de kans op onderwijs en economische onafhankelijkheid ontnemen, stelt de organisatie Save the Children (Save the Children, 2014).

2.2. Geweld tegen vrouwen en meisjes

We kwamen in onze deskresearch recente rapporten tegen over mensenrechtenschendingen tegen vrouwen en meisjes in Syrië, waaruit een beeld is ontstaan van het voorkomen van huwelijksdwang, kindhuwelijken, huiselijk geweld en andere vormen van geweld tegen vrouwen en meisjes. Via Arabischtaalige (sociale) media en artikelen uit Syrië kregen we een beeld van het discours over huiselijk geweld en eergerelateerd geweld/eerwraak.

2.2.1. Huiselijk geweld

Voor de vormen van geweld tussen gezinsleden kwamen we in Syrische (Arabischtaalige) publicaties en sociale media termen tegen als ‘familiegeweld’, ‘gezinsmishandeling’ of ‘gezinsgeweld’. Men spreekt zowel over fysiek geweld, seksueel geweld als psychisch geweld. ‘Huiselijk geweld tegen vrouwen in de Syrische samenleving neemt vele verschillende vormen aan, waarvan de meest prominente die van man tegen vrouw is. Vaderlijk geweld tegen kinderen, vooral meisjes, en het geweld van een broer tegen zijn zussen zijn echter ook wijdverspreid. In de verschillende gevallen die we hieronder bespreken, verankeren en handhaven Syrische wetten mannelijke superioriteit, waarbij daders van geweld niet verantwoordelijk worden gehouden’, aldus een verslag van Syrians for Truth and Justice (2014). Redenen voor een man om geweld te gebruiken tegen vrouw of dochter gaan vaak om het minste of geringste, zoals te laat thuiskomen, het huishouden niet gedaan hebben, verkeerde kleding. Mannen rechtvaardigen hun geweld door te wijzen naar de psychologische druk die zij ervaren door de moeilijke economische levensomstandigheden en de dagelijkse problemen die zij ervaren, ook door de oorlog, lezen we op een andere Syrische website (AnnaHarar.com).

De European Asylum Support Office (2020) ziet ook dat familiegeweld vaak nauw verweven is met geweld door andere familieleden, zoals zwagers, met name broers van de echtgenoot. Verkrachting binnen het huwelijk is niet strafbaar want dit valt niet onder de wettelijke definitie van verkrachting.

Geen wettelijke bescherming voor slachtoffers

De Syrische wet biedt slachtoffers geen wettelijke bescherming. Integendeel, er zijn wetten die het plegen van partnergeweld acceptabel maken, zoals de wet ‘plicht tot gehoorzaamheid’ die vrouwen gehoorzaamheid oplegt aan haar man en zijn toestemming om te kunnen werken en reizen (Baladi, 2023). Bovendien staat artikel 305 van de Syrische wet op de persoonlijke status een man toe om, onder bepaalde voorwaarden, ‘zijn vrouw lichtjes te slaan’.

Volgende het Syrische wetboek van strafrecht wordt in artikel 540 huiselijk geweld beschouwd als ‘slaan en schaden’. De rechterlijke macht behandelt huiselijk geweld hooguit als een misbruik of ruzie. Het werd oorspronkelijk ook niet geweld genoemd, maar geclassificeerd als een vorm van opvoeding en als ‘het hoort er bij in een huwelijk’. Het gebruik van geweld wordt gekoppeld aan mannelijkheid en ‘het doet vrouwen geen kwaad’, zo lijkt de gedachte.

Een analyse van de organisatie ‘Syrians for Truth and Justice’ (2021), gebaseerd op de ervaringen van twintig Syrische vrouwen die te maken hebben gehad met geweld door hun echtgenoten of mannelijke familieleden (tussen oktober 2020 en februari 2021), verklaart - vertaald vanuit het Engels – ‘mannelijk gezag in de gevallen en gemeenschappen die in dit rapport worden besproken, komt voort uit culturele, maatschappelijke en religieuze conventies die systemen vormen die een oogje dichtknijpen voor, of erger nog, geweld tegen vrouwen toestaan’ (Syrians for Truth and Justice, 2021).

Vrouwenopvangvoorzieningen

Het is onduidelijk hoeveel opvangvoorzieningen in Syrië bestaan voor slachtoffers van huiselijk geweld. Wij vonden informatie over twee door de Syrische overheid gesteunde opvanghuizen onder de namen ‘Family Protection Unit’ en ‘Oasis of Hope’. Volgens het artikel over deze organisatie staat Oasis of Hope onder toezicht van de ‘National Society for the Development of Women’s Homes’ en werkt de locatie samen met het ministerie van sociale zaken (Aljaml, 2011). Men biedt ‘psychologische, juridische en sociale hulp’ en het ‘heeft tot doel vrouwen te helpen die sociaal, juridisch en psychologisch worden misbruikt, terug te laten keren naar hun normale leven, te integreren in de samenleving en de crisis te overwinnen die door hun man of familielid is veroorzaakt’. Oasis of Hope biedt vrouwen drie tot zes maanden onderdak en de mogelijkheid om enkele beroepen en handvaardigheden te leren, zodat zij ‘na de opvang kunnen integreren op de arbeidsmarkt’. Het centrum ‘communiceert ook met de familie of echtgenoot van de vrouw om de problemen tussen hen op te lossen, zodat de vrouw terug kan naar haar huis, nadat ze ervoor heeft gezorgd dat ze niet opnieuw het slachtoffer wordt van geweld’ (Aljaml, 2011).

‘The Family Protection Unit’ werd door de Syrische Commissie voor Familiezaken geopend op 8 maart 2017. Volgens de website van Syrian Women for Democracy is deze opvang ‘gericht op het beschermen van het Syrische gezin en de cohesie ervan door gevallen van geweld tegen vrouwen en kinderen aan te pakken, zowel binnen als buiten het gezin, om hen te rehabiliteren en te integreren in de samenleving’. Het omvat de Women’s Unit en de Children Unit, en biedt hulp en bescherming aan slachtoffers van ‘fysiek geweld en seksueel geweld als gevolg van huiselijk en gemeenschapsgeweld’. Vrouwen en meisjes van alle leeftijden zijn welkom. Ook hier is het leren van een vak belangrijk, want ‘als de situatie met de man of anderen (de misbruiker) niet wordt

verholpen' (...) biedt een baan of project de kans 'om een inkomen te hebben dat het mogelijk maakt om onafhankelijk te worden' (Syrian Commission for Family and Population Affairs, 2017).

Tot slot vonden we nog een paar non-gouvernementele organisaties, zoals de 'Society of Sisters of Our Lady of Charity of the Good Shepherd' die onder andere onderdak biedt aan mishandelde vrouwen en een telefonische hulplijn heeft, 'Trust Phone'. Dergelijke organisaties verkeren vaak in financiële moeilijkheden en financiële steun via internationale hulporganisaties kan alleen via de regering (Syrisch Vrouwenobservatorium, 2016).

2.2.2. Eergerelateerd geweld

Hoewel niet uniek voor het Midden-Oosten, zijn 'eermoorden' op meisjes en vrouwen een probleem dat diepgeworteld is in de Syrische samenleving 'en niet exclusief voor één gebied of sekte of factie', zegt de verbannen Syrische schrijfster en mensenrechtenactiviste Loubna Mrie in *The Guardian* (2009). Vertaald uit het Engels: 'ik herinner me dat ik negen jaar oud was toen ik voor het eerst een video zag van een man die de schedel van zijn zus met een steen verbrijzelde terwijl het hele dorp toekeek en juichte', zegt Mrie. In een ander artikel over hetzelfde onderwerp, bijna 10 jaar later, schrijft *The Guardian*: 'Dergelijke moorden zijn bedoeld om de zaak te bezegelen, om nooit meer over te spreken - het bestendigen van een cultuur van stilte die functioneert om de moordenaar te beschermen' (*The Guardian*, 2018).

In Arabischstalige bronnen vonden we diverse begrippen die in de Syrische volksmond worden gebruikt voor 'eerwraak' of 'eermoord', waaronder 'de schande wegwassen'. Mensenrechten- en vrouwenorganisaties en andere Syrische tegenstanders van deze praktijken willen dat termen worden gebruikt die beter de

lading dekken, zoals: 'familiemoord op vrouwen', 'geen-eer misdaden', 'eermisdad', 'moord' of 'misdad van onwetendheid, achterlijkheid of fanatisme'.

Het rapport van de UN Human Rights Council uit 2019 schetst hoe in de patriarchale cultuur van Syrië de eer van een familie nauw verbonden is met de eer van vrouwen en meisjes in de familie, gericht op vrouwelijke maagdelijkheid voor het huwelijk en seksuele trouw tijdens het huwelijk (UN Human Rights Council, 2019).

De motieven voor 'eerwraak' zijn vaak dat een vrouw betrapt wordt op het hebben van een affaire, maar het kan ook gaan om 'het wettelijke huwelijk van een vrouw met een man zonder eerst de toestemming van haar familie te hebben gevraagd, trouwen met een persoon van een andere religie of sekte, of een relatie met een man beginnen'

(Syrians for Truth and Justice, 2021).

Om publiekelijke eerschending te voorkomen kunnen na een verkrachting en/of andere vormen van seksueel misbruik gericht tegen vrouwen en meisjes, meisjes gedwongen worden om met de dader of een andere man te trouwen in een regeling om de 'oneer' te verdoezelen. Daarmee wordt het brengen van schaamte voor het gezin en de bredere gemeenschap voorkomen (UN Human Rights Council, 2019).

Er is in Syrië ook protest tegen eerwraak. Zo werd op 29 oktober 2009 een 'internationale dag van solidariteit met slachtoffers van eerwraak' uitgeroepen, de 'Internationale Dag tegen Eerwraak'. Het Syrische Vrouwenobservatorium (SWO) lanceerde deze nadat een rechtbank in Damascus een lichte straf uitsprak tegen de broer van de 16-jarige Zahra, die haar had vermoord 'in de naam van de eer' (Baladi, 2020).

Eerwraak in de Syrische strafwetgeving

In het Syrische wetboek van strafrecht stond ‘eerwraak’ onder de sectie ‘Misdaden tegen moraliteit en openbare moraal’. Tot 2009 mochten moordenaars vrij rondlopen als ze hun misdaad rechtvaardigden als gemotiveerd door eer. Door zijn daad gelooft de moordenaar dat hij zijn ‘eer schoon heeft gemaakt’ of ‘de schande met zijn handen heeft gewassen’ (Baladi). Hij gaat ervan uit voor een ‘nobele en goede zaak’ in zijn recht te staan. Artikel 548 van het Syrische wetboek van strafrecht uit 1949 bepaalde dat ‘de persoon die zijn vrouw, één van zijn familieleden, verre familieleden of zus betraaft op de misdaad van overspel of vulgaire geslachtsgemeenschap met een ander persoon, vervolgens opzettelijk of onopzettelijk heeft gedood of verwond, de dader van de moord of het letsel zal profiteren van het verzachtende excuus (Baladi, 2020). Artikel 548 gaf deze moordenaar een volledige ‘vrijstelling van straf’. Zijn excuus werd ‘als vergeeflijk’ beschouwd (Syrians for Truth and Justice, ...). Het Syrische wetboek van strafrecht bejegende de eermoordenaar mild ‘om daarmee tegemoet te komen aan de samenleving en haar tradities’ (www.aawsat.com).

Hoewel het ‘verzachtende omstandigheden excuus’ voor eerwraak bleef bestaan, trok de regering in 2009 de wet in en verving de straffeloosheid door een maximumstraf van twee jaar (Syrians for Truth and Justice - STJ). Op 17 maart 2020 trok de Syrische Volksraad artikel 548 van het wetboek van strafrecht in en daarmee het wettelijke onderscheid tussen ‘eerwraak’ en andere moorden (STJ). De wet liet de beslissing over dergelijke misdaden over aan het oordeel van de rechters en rechtbanken, waarbij artikel 192 van het Syrische wetboek van strafrecht voorziet in strafvermindering als de rechter van mening is dat het motief ‘eervol’ was. Bovendien staat artikel 242 van het Syrische wetboek van strafrecht de rechter toe om de straf voor zowel mannen als

vrouwen te verlagen ‘als de moord werd gepleegd in het geval van woede of gemotiveerd door een illegale daad uitgelokt door het slachtoffer’.

Critici van de wet wijzen op het meten met twee maten als het om mannelijke en vrouwelijke daders gaat. ‘Met name het onderscheid tussen de rechten die aan mannen en niet aan vrouwen worden toegekend, is expliciet in artikel 548 van het Syrische wetboek van strafrecht en soortgelijke artikelen, omdat de artikelen niet vermelden dat vrouwen dezelfde vrijstelling van straf zouden krijgen als hun man onwettige seksuele handelingen verricht’. Volgens de critici krijgen vrouwen in deze gevallen niet dezelfde vrijstelling van straf. Ze geven een voorbeeld van een vrouw die haar man vermoordde nadat ze binnenkwam ‘terwijl hij bezig was met een onwettige seksuele daad’. Zij werd wel beschuldigd van ‘opzettelijke moord’ (STJ).

De UN Human Rights Council constateert: “Eer’ is nog steeds een verzachtende factor in het Syrische strafrecht, waarbij de minimumstraf voor het misdrijf wordt vastgesteld op twee jaar gevangenisstraf. Bovendien staat artikel 242 van het wetboek van strafrecht een rechter toe om de straf voor zowel mannen als vrouwen te verlagen in het geval dat een moord wordt gepleegd in woede en wordt uitgelokt door een illegale daad van het slachtoffer, waarbij buitenechtelijke affaires illegaal zijn in Syrië.” (UN Human Rights Council, 2019).

Ook de Syrische mensenrechtenorganisatie het ‘Syria Justice and Accountability Center’ (SJAC) signaleert dat het onderzoek naar eerwraak en arrestatie van daders vaak geen prioriteit heeft, waarbij ‘eerwraak wordt gezien als een familieaangelegenheid, in plaats van een ernstig misdrijf’. Ook signaleert het SJAC dat jongere leden van het gezin, zoals kinderen vanaf zes jaar oud, naar voren worden geschoven als de moordenaar. ‘Ze worden dan aangeklaagd voor het

misdrijf en terecht, maar vanwege hun leeftijd worden ze vaak onmiddellijk vrijgelaten. Dit betekent dat de echte dader vrij rondloopt en de rechtbank in staat is om de zaak ‘met succes’ te sluiten’ (Syria Justice and Accountability Centre, 2021).

Cijfers van eermoord

Er zijn geen nauwkeurige cijfers over het aantal slachtoffers van ‘eerwraak’ in Syrië, er zijn geen overheidsstudies die dit fenomeen documenteren. Human Rights Watch (HRW) schat dat in 2009 meer dan 200 vrouwen werden vermoord in Syrië. Zij concludeert tevens in een rapport dat er geen duidelijke gegevens zijn over moorden door familieleden tegen vrouwen die volgens de daders de reputatie en eer van de familie hadden geschonden (Human Rights Watch, 2009).

Voor de burgeroorlog ontstond documenteerden Syrische vrouwenorganisaties de cijfers van eermoord. Het ging in 2010 alleen al om 249 Syrische vrouwen die slachtoffer werden van eerwraak, meestal gepleegd door mannelijke familieleden (Al-Watan, 2018).

Deze aantallen zijn sinds de burgeroorlog alleen maar gegroeid volgens een artikel in de Syrian Observer (2016) en bevestigd door de cijfers van de organisatie ‘Syrians for Truth and Justice’ (STJ). Deze organisatie publiceerde in november 2022 een rapport over geweld tegen vrouwen in de periode van begin 2019 tot november 2022, in verschillende Syrische regio’s die onder controle staan van verschillende partijen.

STJ registreerde meer dan 185 gevallen van ‘eerwraak’, meer dan 20 slachtoffers die werden gedood als gevolg van huiselijk geweld, naast meer dan 561 andere

incidenten met huiselijk geweld. STJ concludeert dat het aantal moorden gepleegd onder het voorwendsel van het verdedigen van ‘eer’ toenam met de escalatie van het Syrische conflict. ‘De chaos, de afwezigheid van de rechtsstaat en de verspreiding van wapens, naast de normalisatie van gendergerelateerd geweld dragen bij aan het hoge percentage ‘eerwraak’ in Syrië. De informatie die voor dit rapport is verzameld, geeft aan dat de werkelijke aantallen ‘eerwraak’ waarschijnlijk veel hoger zullen zijn, rekening houdend met het feit dat niet alle gevallen worden gemeld vanwege angst, om stigma te voorkomen of om mannelijke daders te beschermen’ (STJ, 2022).

2.3. Toename geweld tegen vrouwen sinds de oorlog

De Syrische burgeroorlog (sinds 2011) heeft invloed op man-vrouwverhoudingen en het risico op huiselijk-, seksueel- en eengerelateerd geweld.

Zoals eerder beschreven vond vóór het uitbreken van de oorlog in 2011 een verschuiving plaats naar meer mogelijkheden voor vrouwen om een vervolgopleiding te doen en carrière te maken. Door de oorlog verschoven de traditionele rolpatronen, want sindsdien zijn meer vrouwen in Syrië werkzaam in sectoren die voorheen uitsluitend voor mannen bestemd waren en zijn er meer huishoudens waarin de vrouw kostwinner is. Dit is een direct gevolg van het vluchten, het deelnemen aan oorlogsvoering of het omkomen van Syrische mannen (Hilton, 2017). Tegelijkertijd is dit buitenshuis werken en bijdragen aan het gezinsinkomen een verandering in traditionele genderrollen die mogelijk hebben bijgedragen aan toename van huiselijk geweld en verkrachting binnen het huwelijk, door mannen die de verandering in de familieverhoudingen als een bedreiging zien (European Union Asylum Support Office, 2020).

Toename echtscheiding

In oorlogstijd is het aantal echtscheidingen in Syrië gestegen. In Damascus registreerde de rechtbank 6.514 echtscheidingszaken in 2014, dit aantal steeg tot 7.028 in 2015 en tot 7.423 in 2016. Volgens de rechtbank steeg het echtscheidingspercentage in 2017 tot 31% en het aantal tot zo'n 8000 (Al Ain Nieuws, 2020). Als redenen voor de toename worden genoemd: huisvesting (noodgedwongen inwonen bij familie), economische en financiële redenen als verlies van werk waardoor de man zijn vrouw niet kan onderhouden. Ook meningsverschillen tussen echtgenoten over wel of niet emigreren of vluchten speelt een rol. Verder maken veel vrouwen gebruik van hun recht om te scheiden als ze kunnen bewijzen dat de man meer dan een jaar afwezig is geweest, wat vanwege de oorlog vaak het geval is. Tot slot is reden voor echtscheiding een verschil in loyaliteit aan de partijen in het conflict tussen de Syrische regering en de oppositie (Swiss.info, 2016; Al Khaleej. D, 2018).

2.3.1. Huiselijk geweld

Verschillende internationale onderzoeken melden een toename van geweld tegen vrouwen en meisjes, soms als een direct gevolg van de oorlog, soms doordat de traditionele, patriarchale opvattingen sterker werden. Het UNPFA Voices from Syria-rapport (november 2017) merkt op dat vrouwen en meisjes zijn blootgesteld aan algemene risico's in verband met de oorlog in Syrië en de humanitaire crisis, waaronder onder meer beschietingen, vernietiging van infrastructuur en ontheemding, maar ook '(.....) dat vrouwen tegelijkertijd minder vrijheden krijgen om zichzelf en hun gezin te beschermen'. Het rapport verklaart ' (...) dat vrouwen te maken hebben met geweld dat niet alleen wordt gepleegd door gewapende groepen, maar ook door 'alledaagse mannen in hun leven', waaronder echtgenoten, vaders, broers, ooms en bureu'. Vooral weduwen en gescheiden vrouwen lopen, net als meisjes, extra risico op

seksueel geweld, op een gedwongen huwelijk en uitbuiting. Er gelden overal reisbeperkingen voor vrouwen en meisjes in Syrische gebieden, gekoppeld aan de risico's op seksueel geweld en aan de gender- en sociale normen. Andere risicofactoren als armoede, ontheemding, hoofd van een gezin zijn, of jong zijn en buiten ouderlijk toezicht, plaatsen vrouwen en meisjes in een risicovolle situatie met kans op seksuele uitbuiting in ruil voor geld, werk of toegang tot humanitaire hulp (UNFPA, 2017).

2.3.2. Seksueel en gendergerelateerd geweld

De Onderzoekscommissie van Syrië (COI) van de UN Human Rights Council (OHCHR) verklaart dat 'seksueel en gendergerelateerd geweld tegen vrouwen, meisjes, mannen en jongens een hardnekkig probleem is geweest in Syrië sinds de opstand in 2011.' De commissie constateerde dat meerdere vormen van seksueel en gendergerelateerd geweld - waaronder verkrachting, aanranding, seksuele marteling en seksuele vernedering - 'in vrijwel elk Syrisch gouvernement werden gedocumenteerd'. Volgens de UN HRC gebruiken verschillende partijen in het conflict seksueel geweld als 'een middel om angst in te boezemen, te vernederen en te straffen'. Het rapport beschrijft hoe ook kinderen slachtoffer werden, zowel jongens als meisjes, en geeft voorbeelden van meisjes van slechts negen jaar die zijn verkracht tijdens grondoperaties, tijdens gevechten, huiszoekingen, bij checkpoints, maar ook tijdens arrestatie en in detentie (UN Human Rights Council, 2019).

In haar Mensenrechtenrapport over Syrië haalt de USA State Department onderzoek aan van Human Rights Watch (HRW), waaruit blijkt dat het regime en, in mindere mate niet-statelijke actoren, ook mannen, jongens, transgender vrouwen en non-binaire personen aan seksueel geweld onderwierpen tijdens detentie, met de bedoeling om de gedetineerden te martelen en te terrori-

seren. De respondenten van HRW beschreven dat ze werden onderworpen aan verkrachting, dreiging met verkrachting, genitaal geweld, gedwongen naaktheid en seksuele intimidatie (US Department of State , 2020). Hetzelfde rapport bevat cijfers van de SNHR - Syrian Network for Human Rights, die inschat dat ‘partijen in het conflict vanaf 2011 tot 2020 minstens 11.520 daden van seksueel geweld hebben gepleegd. Regeringstroepen waren verantwoordelijk voor ten minste 8.020 gevallen van seksueel geweld, waaronder 879 gevallen in detentiecentra en 443 schendingen tegen meisjes jonger dan 18 jaar’ (US Department of State , 2020).

Seksueel geweld als oorlogsinstrument

Amnesty International gaat nog een stap verder en beschuldigt in een artikel het regime van Bashar al-Assad ervan dat het zich bewust richt op vrouwen ‘(.....) omdat het weet dat de opsluiting van een vrouw het hele gezin treft. Met hulp van de geheime dienst of milities worden vrouwen opgesloten en vervolgens seksueel misbruikt. Het Syrisch Observatorium voor de Mensenrechten heeft 7.686 gevallen geteld waarin vrouwen het slachtoffer zijn geworden van seksueel geweld, waaronder 432 meisjes jonger dan 18 jaar’ (Jeannet, J., 2017). Amnesty beschrijft hoe in de conservatieve Syrische samenleving verkrachting en seksueel misbruik uiterst taboeonderwerpen zijn, waardoor het moeilijk is om de mishandeling van vrouwen in gevangenissen te documenteren. Uit 53 interviews afgenomen onder voormalige vrouwelijke Syrische gevangenen die naar Jordanië, Turkije of Libanon zijn gevlucht, blijkt dat na hun detentie zij met schaamte en schuldgevoelens zitten. ‘De bevolking gelooft dat elke vrouw die in de gevangenis zat, werd verkracht. Zelfs als dit niet waar is, veracht de maatschappij deze vrouwen. Ze worden dubbel gemarteld’, legt onderzoeker Sema Nassar uit. ‘Degenen die uit de gevangenis worden vrijgelaten, vinden het moeilijk om werk te vinden en bewegen zich niet vrij uit angst om opnieuw te

worden gearresteerd. Sommige vrouwen worden uit hun familie verbannen en door hun echtgenoten afgewezen. Alleenstaande vrouwen worden gedwongen getrouwd of gedwongen het land te verlaten om ‘de schaamte uit te wassen’ die hun verkrachting over het gezin heeft gebracht. In het ergste geval worden de vrouwen het slachtoffer van zogenaamde eerwraak om ‘de waardigheid van het gezin te herstellen’. Anderen plegen zelfmoord’ (Jeannet, J., 2017).

2.3.3. Eergerelateerd geweld

Er lijkt sinds de burgeroorlog een toename van eermoord doordat vrouwen en meisjes door strijdgroepen en in detentie bewust worden verkracht om daarmee hun families en gemeenschappen te ontwrichten of zelfs aan te zetten tot eermoord. In aanvulling op de paragraaf hiervoor verwijzen we naar rapporten van de UN Human Rights Council en de Women’s International League for Peace and Freedom (WILPF). Deze organisaties signaleren - net als Amnesty - dat seksueel geweld tegen vrouwen bewust wordt ingezet als oorlogsinstrument: ‘(...) Het is de kwestie van ‘eer’ die seksueel geweld zo’n nuttige daad maakt, vooral in de context van oorlog. Het wordt gebruikt om gemeenschappen te vernederen en te vernietigen door die gemeenschappen tegen zichzelf op te zetten omdat de eer is geschonden. Deze cultuur van eer is een van de hoekstenen in patriarchale samenlevingen – oost en west – die hun macht bouwen op angst’ (WILPF, 2016). Zelfs de verwachting dat een vrouw of meisje wel verkracht zal zijn kan al leiden tot moord door familieleden, signaleert ook de UN Human Rights Council: ‘Er is ook een wijdverbreide veronderstelling dat vrouwelijke gedetineerden seksueel geweld hebben meegemaakt, wat door de familie en de gemeenschap kan worden gezien als een smet op de waardigheid en eer van het slachtoffer. Dit stigma kan naar verluidt leiden tot sociaal isolement, afwijzing van werk, echtscheiding, verstoting door de familie en zelfs ‘eerwraak’ (UN Human Rights Council, 2019).

Ook de hoogste aanklager bij het Hof van Cassatie uit de regio rond Damascus signaleert dat 'eerwraak verviervoudigde sinds de opstand van 2011'. In de regeringskrant AL-Watan wijst hij echter uitsluitend naar de opstandige gebieden en naar heel andere oorzaken. 'Eerwraak heeft zich duidelijk verspreid in militante gebieden omdat ze een meisje aanzetten om in opstand te komen tegen haar familie en hen tegelijkertijd aanmoedigen om haar te doden voor haar rebellie.' Volgens hem ontstaan en verspreiden zich in elk gebied '...waar de wet afwezig is, pathologische verschijnselen', (...) 'en ... eerwraak is daar een van, vanwege een gebrek aan rechtbanken, rechterlijke macht en officieren van justitie om te oordelen in zaken als deze. Daarom is het doden van een vrouw of zus gemakkelijk geworden', zei hij, eraan toevoegend dat gewapende groepen de familie aanmoedigen om misdaden als deze uit te voeren (The Syrian Observer, 2016).

Limar Ibrahim, een in Zweden gevestigde Syrische vrouwenrechtenactivist, reageert op een aantal recente eermoorden en legt een relatie met de burgeroorlog: 'De reden voor eerwraak is de veiligheidschaos in Syrië. (.....) Om dit fenomeen te beëindigen, moeten de wetten worden gehandhaafd in plaats van gewoonten en tribale en gemeenschapswetten, en moet het bewustzijn over vrouwenrechten worden verhoogd. Eerwraak gebeurt niet alleen in tijden van oorlog, maar het is duidelijk dat oorlog de wet van de jungle heeft verankerd, die dergelijke misdaden heeft aangemoedigd. Strenge wetten zijn nodig bij gebrek aan een civiele staatsautoriteit.' (Al Kanj, S., 2021).

De rol van sociale media

In Syrië spelen de sociale media een rol bij het aanjagen en het plegen van eengerelateerd geweld, maar ook bij het protest ertegen. Er zijn voorbeelden van vrouwen en meisjes die via de verspreiding van compromitterende (fake) beelden in diskrediet worden gebracht en door hun familie worden verstoten,

bedreigd of vermoord. De UN Human Rights Council signaleert ook dat plegers van eerwraak sociale media gebruiken 'om de zuivering van de 'schande' van de familie te demonstreren' (UN Human Rights Council, 2019). Er verschijnen zelfs beelden van de moord op een vrouw of dochter. Zo beschreef het 'Syria Justice and Accountability Center' de situatie van een jong stel, op zoek naar een ontsnapping uit haar gedwongen en gewelddadige huwelijk met een neef. Ze vluchtten naar Irak, maar kwamen nooit de grens over. 'De clan onderschepte het paar en dwong haar terug naar huis, waar ze twee dagen zonder voedsel of water gevangen zat om een voorbeeld te stellen aan de rest van haar clan. Op de derde dag van haar gevangenschap werd ze naar een verlaten huis gesleept. Haar vader, broer, echtgenoot en andere leden van haar clan vermoordden haar op brute wijze en schoten haar meerdere keren van dichtbij neer. Een video van haar moord werd later op Facebook geplaatst, waardoor het publiek uit de eerste hand een beeld kreeg van de wreedheid van eerwraak' (Syria Justice and Accountability Centre, 2021).

Limar Ibrahim: 'Naar mijn mening heeft eerwraak altijd bestaan in onze samenleving, maar socialemediaplatforms werpen er licht op en stellen ze bloot aan de wereld. Een combinatie van politieke, patriarchale, religieuze, sociale en tribale motieven moedigt het doden van vrouwen aan onder het voorwendsel van het beschermen van eer. Eer is meer waard dan het leven van een vrouw.' (Al Kanj, S., 2021).

De gruwelijkheid van de eermoorden worden via de sociale media meer zichtbaar, ook voor andere burgers, en leiden daardoor tot meer protest tegen dergelijke misdrijven. Ook daarin spelen de sociale media een belangrijke rol, een positieve dit keer, want via deze kanalen weet men in korte tijd veel protest te organiseren. Zo hebben twee eerwraakmoorden in de stad Hasakah in het

noordoosten van Syrië - in de door Koerden gerunde regio - de publieke verontwaardiging aangewakkerd. Er was de moord op een 18-jarig meisje door haar familieleden omdat ze weigerde te trouwen met haar neef. Een ander meisje werd door haar vader gewurgd nadat ze meer dan een jaar geleden door een neef was verkracht en die daarvoor werd veroordeeld. Een groep vrouwen ging de straat op om te protesteren tegen dit brute geweld tegen vrouwen. 'Nee tegen geweld' en 'Stop met het doden van vrouwen', luidden de teksten op spandoeken.' 'We veroordelen deze misdaden in naam van traditie of religie', zei een demonstrant van de Koerdische feministische groep Kongra Star. Ze zei dat de bijeenkomst 'tegen elke familie was die zichzelf het recht geeft om een vrouw van haar vrijheid te beroven' (France24, 2021).

Het bracht een debat op gang over hoe deze moorden in de gemeenschap moeten worden vervolgd en zette druk op lokale autoriteiten om actie te ondernemen. Via artikelen in digitale tijdschriften en op websites van internationale en Syrische mensenrechtenorganisaties, kan de wereld dit tegenwoordig volgen.

2.3.4. Kindhuwelijken

Hoewel de huwelijkswetgeving is bedoeld om vrouwen en meisjes te beschermen tegen vroege huwelijken (voor hun 17e) en tegen huwelijksdwang (zie 2.2.6.), is de praktijk vaak anders. Sinds het uitbreken van de burgeroorlog is het aantal vroege huwelijken in Syrië geïntensiveerd, omdat sommige motieven voor kindhuwelijken door het conflict zijn versterkt en er tegelijkertijd nieuwe redenen ontstonden. Volgens Girls not Brides is voor Syrische families het laten trouwen van hun dochters 'een wanhopige reactie op extreme omstandigheden' (Bailey-King, E., 2018). Het feit bijvoorbeeld dat scholen na het uitbreken van het conflict grotendeels zijn gesloten, terwijl onderwijs wordt beschouwd als een van de belangrijkste factoren om vroege huwelijken tegen te gaan. Meisjes die nog op school zitten zijn minder geneigd om te trouwen dan meisjes die niet (meer) naar school gaan. In het onderwijs ontwikkelen zij kennis en vaardigheden, zodat een meisje beter in staat is om het huwelijk uit te stellen en bij hun ouders te pleiten dat ze niet klaar is om te trouwen. Volgens Girls Not Brides (2018) zijn door het Syrische conflict 'bijna 2 miljoen kinderen en adolescenten van school gestuurd, terwijl nog eens 1,3 miljoen het risico lopen uit te vallen. Dit beperkt hun kansen en verhoogt voor meisjes hun risico om te trouwen' (Bailey-King, E., 2018).

Van Syrië zijn geen goede cijfers beschikbaar. Meer gedetailleerde informatie is beschikbaar over Syrische vluchtelingen die naar buurlanden zijn gevlucht. Uit cijfers uit 2014 van zowel Unicef als Save the Children blijkt dat kindhuwelijken een 'groeiend probleem zijn voor Syrische meisjes in vluchtelingengemeenschappen in Jordanië, Libanon, Irak en Turkije' (Bailey-King, E., 2018). In Jordanië bijvoorbeeld betrof 12% van de geregistreerde huwelijken een meisje jonger dan 18 jaar, dit was 18% in 2012, 25% in 2013 en 32% begin 2014. 'In Libanon was 41% van de jonge ontheemde Syrische vrouwen vóór 18 jaar getrouwd. SOS Kinderdorpen schat het aandeel Syrische vluchtelingemeisjes dat voor hun 18e verjaardag is getrouwd op 51%. Ook zij constateren dat vooral meisjes uit vluchtelingenkampen in Jordanië, Libanon, Irak en Turkije worden getroffen (SOS Kinderdörfer, 2016). Meisjes die ontheemd zijn geraakt in Syrië worden waarschijnlijk geconfronteerd met soortgelijke problemen. Er zijn momenteel echter beperkte gegevens over de situatie in het land' (Bailey-King, E., 2018).

Wanhopige reactie op extreme omstandigheden

Er is vooral veel onderzoek naar kindhuwelijken gedaan onder Syriërs in vluchtelingenkampen in Jordanië. De belangrijkste motieven van ouders die zijn gevlucht om hun minderjarige dochter uit te huwelijken zijn:

- **Voorkomen seksueel geweld en eerschending**

In de overtuiging dat het huwelijk bescherming biedt voor meisjes, zowel tegen aanranding als tegen andere gevaren op de vlucht, proberen de ouders door een huwelijk het meisje te beschermen tegen seksueel geweld en daarmee een eerschending. In een enquête onder Syrische vluchtelingen in Jordanië was 39,3% van de respondenten het eens met de stelling dat trouwen van meisjes jonger dan 18 jaar kan dienen om de familie-erf te beschermen. 44,2% van de respondenten zei dat het trouwen met meisjes jonger dan 18 jaar deel uitmaakte van hun gebruiken en tradities (UN Women, 2013).

In werkelijkheid krijgen juist jonge meisjes vaak te maken met geweld binnen het huwelijk (Bailey-King, E., 2018). Meisjes die jong trouwen lopen volgens de World Health Organization substantieel meer risico op partnergeweld en seksueel geweld dan degenen die op latere leeftijd trouwen. Ook lopen ze meer risico op complicaties bij zwangerschap en bevalling, niet zelden leidend tot de dood van meisjes tussen de 15 en de 19 jaar (aangehaald in: Goldberg, E., 2015). In hetzelfde webartikel van Huffington Post worden foto's van Syrische meisjes van 14 getoond, met een kind en gedwongen gehuwd met een veel oudere man.

- **Financiële noodzaak**

Ook zien veel ouders het uithuwelijken van hun dochter als een oplossing voor hun financiële problemen die ze door het conflict en door hun vlucht steeds groter zien worden. Ze kunnen de financiële last verminderen met een bruidsschat, en tegelijkertijd is er één persoon minder om voor te zorgen als hun dochter naar het huishouden van haar man gaat (Save the Children, 2014). Soms is er sprake van 'sponsoring' doordat een Syrisch meisje met een Jordaanse echtgenoot trouwt, waardoor zij en haar familie meer geld hebben en ze mogelijk uit het vluchtelingenkamp kunnen verhuizen (Bailey-King, E., 2018).

- **Asiel voor de echtgenoot**

Volgens Save the Children worden sommige meisjes ook uitgetrouwde om de toegang van Syrische mannen tot een ander land, bijvoorbeeld Jordanië, te vergemakkelijken. Dat toelatingsproces is gemakkelijker voor getrouwde mannen (Save the Children, 2014).

2.3.5. Informele en tijdelijke huwelijken en polygamie

Tevens zijn er alarmerende berichten over meisjes in vluchtelingenkampen die veel kans lopen om gedwongen te worden tot een informeel of een tijdelijk huwelijk. ‘De dochters hebben geen andere keuze. (...) Veel meisjes en vrouwen zijn getraumatiseerd en hebben geen hoop om hun situatie te verbeteren. Ze zijn gereserveerd en onzeker en hebben nauwelijks training gekregen. Ze leerden alleen om ‘ja’ te zeggen tegen alles en altijd. Ze zitten gevangen in de spiraal van armoede. De weg naar een zelfbepaald leven is voor hen geblokkeerd, wat betekent dat het huwelijk het enige perspectief voor de toekomst lijkt te zijn’ (Terre des Femmes, 2018). Een niet-geregistreerd huwelijk maakt de situatie nog meer penibel, want zonder registratie is er geen bescherming voor de vrouw of voor de kinderen die uit het huwelijk geboren worden (Unicef, 2014). Cijfers over het voorkomen van deze huwelijken zijn er niet. Tot slot belichten we de toename van polygamie.

■ Informeel huwelijk

Een extra complicerende factor is dat huwelijken illegaal gesloten worden, dus niet civielrechtelijk, maar als islamitisch of imamhuwelijk. Hierbij houdt men geen rekening met een minimumleeftijd en deze huwelijken zijn sinds het uitbreken van de oorlog wijdverspreid in Syrië en, zoals in de meeste islamitische landen, niet strafbaar. Veel paren die wettelijk te jong waren en alleen getrouwd zijn volgens de islamitische wetgeving, zoeken manieren om hun huwelijk toch officieel erkend te krijgen. Een rechter kan het huwelijk erkennen als een meisje al zichtbaar zwanger is en de zwangerschap is bevestigd door een forensisch arts, zodat moeder en kind verzekerd worden van hun rechten. Een andere reden is dat het meisje is verkracht en een huwelijk haar kan beschermen tegen eerwraak en stigmatisering, of om dezelfde reden als bekend werd dat het paar geslachtsgemeenschap had

vóór het huwelijk. De officiële bevestiging van een huwelijk is belangrijk, omdat het kind van een alleenstaande niet geregistreerd kan worden. In geen enkel islamitisch land mogen vrouwen hun kinderen een eigen familienaam geven (Terre des Femmes, 2016). Omdat Syrische vluchtelingen hun religieus gesloten huwelijken vaak helemaal niet of pas later registreren, is het exacte voorkomen van vroege huwelijken onbekend.

■ Tijdelijk huwelijk

Een andere bedreiging voor jonge meisjes in Syrische vluchtelingengemeenschappen zijn tijdelijke huwelijken, dat wil zeggen, contractueel beperkte huwelijken, die vaak gepaard gaan met een eenmalige betaling van een bruidsprijs aan de mannelijke voogd van het meisje. De UN-Vrouwenorganisatie rapporteert dat bij deze vorm van huwelijk de meisjes moeten afzien van juridische claims tegen de man, waardoor zij zich in een precaire situatie bevinden. Omdat tijdelijke huwelijken illegaal zijn in Jordanië en vaak worden beschouwd als een vorm van prostitutie, worden ze vaak in het geheim gesloten om sociale en wettelijke sancties te omzeilen. Daarom kan de UN geen cijfers geven over het voorkomen van huwelijken voor bepaalde tijd (UN Women, 2013).

■ Polygamie

Terre des Femmes signaleert nog een ander fenomeen dat sinds de oorlog in Syrië is toegenomen, polygamie. In veel islamitische landen, waaronder Syrië, is polygamie wettelijk toegestaan, vaak met religie als rechtvaardiging. Volgens de regels van de Koran mag een man maximaal vier vrouwen tegelijk hebben (Koran Soera An-Nisa4 vers 3). Polygamie is wijdverspreid, vaak geaccepteerd omdat als gevolg van oorlog, rekrutering of vlucht in Syrië veel vrouwen zonder bescherming blijven, zowel thuis als op de

vlucht. ‘Veel van de vrouwen vinden het niet erg om de tweede of derde vrouw te worden.’ (...) ‘Uit financiële nood proberen families via een huwelijk de verantwoordelijkheid voor hun dochters over te dragen aan een man en zijn gezin.’ Ook hopen ze dat hun dochter dan veilig is voor verkrachting en ontvoering (Terre des Femmes, 2018).

2.4. Risico op nieuw geweld tijdens de vlucht naar Europa

Veel van de Syrische vluchtelingen die naar Noord-West-Europa kunnen vluchten kwamen terecht in Zweden. Zweedse onderzoekers deden een uitgebreid literatuuronderzoek naar geweld tegen vrouwen in humanitaire noodsituaties, en een (bescheiden) steekproef onder 452 vrouwelijke Syrische vluchtelingen. Zij zagen dat een op de vier van deze vrouwen was blootgesteld aan ten minste één vorm van geweld voorafgaand aan de vlucht en bijna één op de 10 vrouwen (d.w.z. 7,8%) tijdens de vlucht. Er was hierin geen verschil in leeftijd, burgerlijke staat en opleiding.

Een belangrijke conclusie die zij trekken is dat ‘blootstelling aan geweld thuis resulteerde in een 15-voudig risico op geweld tijdens de vlucht’. Het gaat dan bijvoorbeeld om slachtoffers van huiselijk geweld die met hun gewelddadige partner reizen. Een toename van huiselijk geweld tijdens de vlucht kan verband houden met factoren zoals stress en depressie. Deze factoren en eerdere geweldservaringen kunnen leiden tot ‘verminderde assertiviteit, vermijding en onvermogen om toekomstige gevaarsignalen te herkennen en erop te reageren’. Ze zijn kwetsbaar voor nieuw geweld.

Hun aanbeveling is om preventie en aanpak van geweld tegen vrouwen tijdens humanitaire noodsituaties en in het hervestigingsproces hoog op de agenda te zetten. En om vluchtelingenvrouwen te screenen op de geschiedenis met geweld, om hen adequate hulp te bieden voor hun welzijn en integratie in het nieuwe moederland (Okenwa-Emegma, L. Tinghög, P. en Saboonchi, F., 2021).

Na de vlucht – leven in Nederland – Bevindingen uit de deskresearch

In dit hoofdstuk schetsen we de situatie van Syriërs nadat ze in ons land zijn aangekomen en een status hebben gekregen, op basis van onderzoek naar diverse onderzoeken. Daarnaast schetsen we een beeld van het voorkomen van eengerelateerd geweld onder Syriërs in ons land en de risicofactoren voor het ontstaan hiervan.

3.1. Syriërs in Nederland - cijfers en achtergrond

In deze paragraaf schetsen we een beeld van de Syriërs in Nederland; het aantal asielaanvragen, gezinshereniging, diversiteit, onderwijs en participatie op de arbeidsmarkt.

3.1.1. Asielzoekers, nareizigers en AMV'ers

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) meldt dat eind 2019 103.000 mensen met een 'eerste generatie Syrische migratieachtergrond' woonachtig zijn in Nederland, waarvan driekwart zich in de periode tussen 2015 en 2019 inschreef bij een Nederlandse gemeente (CBS; 2019). In 2021 werden nog bijna 15.000 asielaanvragen gedaan door Syriërs, waarvan een groot deel gezinshereniging betreft. Onder Syrische nieuwkomers vindt relatief vaak gezinshereniging plaats (Dagevos et al., 2018). Eind 2022 schrijft Pharos dat Syriërs (nog steeds) de grootst vertegenwoordigde groep zijn binnen de locaties van de Centrale Opvang Asielzoekers (COA), te weten 40% van het totaal (Pharos, 2022).

Het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) publiceerde in 2018 het rapport 'Syriërs in Nederland', waarin informatie en ideeën van ruim 3000 Syriërs (68% mannelijk) die tussen 2014 en juli 2016 een status hebben gekregen in Nederland is verzameld. Van de respondenten die in of vóór 2014 naar Nederland kwamen is 75% man, terwijl dit maar 44% was onder respondenten die in 2016 in Nederland aankwamen. Dit laat zien dat vrouwen relatief vaak later naar Nederland kwamen dan mannen, vaak als nareizigers voor gezinshereniging). Respondenten hebben gemiddeld negen maanden in een azc gezeten, op gemiddeld vier verschillende opvanglocaties (Dagevos et al., 2018).

Uit cijfers van het COA blijkt dat ook 'alleenstaande minderjarige vreemdelingen' (amv's) vaak gezinshereniging aanvragen. Een aanzienlijk deel hiervan is afkomstig uit Syrië; in 2015 was bijna de helft van de amv's, voornamelijk jongens, afkomstig uit Syrië (1,9 duizend van 4,2 duizend). Drie jaar later was zo'n 75% van hen in Nederland herenigd met familieleden (CBS, 2022). Sommige minderjarigen zijn destijds rechtstreeks vanuit oorlogsgebied hier naartoe gekomen en een deel verbleef eerst in vluchtelingenkampen in buurlanden van Syrië (Pharos, 2022).

3.1.2. Etnische en religieuze diversiteit

De grote diversiteit aan etnische en religieuze achtergronden in Syrië (zie paragraaf 2.1), is terug te zien onder de Syriërs in Nederland. Het SCP-rapport 'Syriërs in Nederland' (2018) geeft inzicht in de situatie en achtergrond van

ruim 3000 Syriërs (68% mannelijk, 32% vrouwelijk) die tussen 2014 en juli 2016 een status hebben gekregen in Nederland. Van de respondenten identificeert 76% zichzelf als moslim (waarvan 96% soennitisch), 8% als christen (waarvan 40% Syrisch orthodox), 1% als druis en 15% als niet-gelovig. Syrische vrouwen identificeren zich relatief ‘sterker religieus’ dan mannen, wat eveneens geldt bij andere migrantengroepen (Dagevos et al., 2018, pag. 147 en 152).

Naast de nieuwe groep Syriërs kent Nederland sinds de jaren ‘70 een ‘Syrisch-Orthodoxe’ gemeenschap, waarvan de omvang wordt geschat op 15.000 tot 25.000. Deze mensen kwamen oorspronkelijk als gastarbeider naar Nederland en zijn afkomstig uit zowel Syrië, Zuidoost Turkije, Libanon als Irak (Van Eijk, 2017, pag. 33).

Naast religieuze diversiteit kennen de Syriërs in Nederland ook verschillende etnische achtergronden, zoals Arabisch, Koerdisch en Palestijns. We hebben echter in de literatuur geen indicatie van percentages kunnen vinden.

3.1.3. Onderwijsniveau

Het SCP constateert dat Syriërs onderwijs voor hun zonen even belangrijk vinden als voor hun dochters. Er zijn qua opleidingsniveau onder Syriërs in Nederland weinig verschillen tussen mannelijke en vrouwelijke respondenten. Van de respondenten heeft 31% van beide seksen hoger onderwijs gevolgd (te vergelijken met hbo of hoger), al dan niet afgerond met een diploma. De vrouwelijke respondenten hebben in vergelijking met de mannen iets vaker mbo of de bovenbouw van de middelbare school als hoogst behaalde niveau, respectievelijk 36% en 31%. Daarnaast heeft 16% van de mannen en 12% van de vrouwen maximaal het basisonderwijs afgerond (Dagevos et al., 2018). Veel Syriërs die het zich financieel mogelijk konden maken om te vluchten naar

landen in Europa of Amerika, waaronder Nederland, zijn relatief hoger opgeleid dan Syriërs die zijn gevlucht naar buurlanden (Huizinga, 2022).

Als we kijken naar de Syriërs die naar Nederland kwamen ziet het SCP dat de mensen die in 2014 of eerder aankwamen relatief vaker hoger opgeleid zijn dan de Syriërs die in de jaren daarna aankwamen. Dit was eerder ook het geval bij migranten uit onder meer Irak en Afghanistan. Ook concludeert het SCP dat het opleidingsniveau van Syrische nieuwkomers te vergelijken valt met dat van Irakese en Afghaanse migranten (Dagevos et al., 2018, pag. 14).

3.1.4. Financiële situatie

Ten tijde van publicatie van het SCP-rapport (cijfers uit 2017) had 90% van de respondenten een bijstandsuitkering. Dit betekent niet dat daarbij altijd sprake was van volledige uitkeringsafhankelijkheid. 59% van de Syriërs die op dat moment een betaalde baan had ontving gelijktijdig een gedeeltelijke bijstandsuitkering.

Naast de lage arbeidsmarktparticipatie en grote mate van uitkeringsafhankelijkheid, hebben veel Syriërs in Nederland nog schulden die moeten worden afbetaald. Veel Syriërs hebben van derden geleend om de vlucht naar Nederland te kunnen bekostigen, waardoor zij een schuld hebben opgebouwd (Dagevos et al., 2018). Veel Syriërs in Nederland staan in nauw contact met achtergebleven familieleden in Syrië, ook op financieel gebied. Zo’n 23% (met name in de leeftijd van 25-34 jaar en relatief hoger opgeleid) stuurt regelmatig geld naar Syrië (Dagevos et al., 2020). Onderzoeker Huizinga stelt dat vaak ‘onrealistische verwachtingen’ en daarmee druk vanuit familie op Syrische mannen wordt gelegd (Huizinga, 2020).

3.1.5. Deelname aan de arbeidsmarkt

Cijfers uit 2017 laten een (destijds) lage arbeidsmarktparticipatie zien: 15% van de mannelijke respondenten had een betaalde baan, terwijl 68% dit had vóór vertrek uit Syrië. Voor vrouwelijke respondenten is dit 4%, tegenover 27% vóór vertrek uit Syrië. Verschillende factoren spelen hierbij een rol: het wennen aan het leven in Nederland, het verwerken van oorlogstrauma en de vlucht, psychische ontwrichting, het leren van de Nederlandse taal en het tijdrovende proces van gezinshereniging (Dagevos et al., 2018).

Vanuit het Nederlandse integratiebeleid ligt de nadruk op éérs kennis van taal- en cultuur, alvorens te integreren op de arbeidsmarkt. Voor veel Syrische mannen is echter júist het hebben van een positie op de arbeidsmarkt van grote betekenis. Niet alleen ten aanzien van financiële onafhankelijkheid, maar zeker ook rond status en genderrollen. Onderzoeker Huizinga: ‘Vooral voor jongere Syrische mannen, in de leeftijd van 18 tot 25 jaar, is kostwinnerschap hét middel om hun mannelijkheid aan te tonen’ (Santing en Vermeulen, 2021).

Voor Syrische mannen die vóór het uitbreken van de oorlog een vervolgopleiding hadden afgerond, is het vaak lastig de draad van hun carrière in Nederland (direct) op te pakken. Teleurstelling en frustraties kunnen groeien wanneer het lastig blijkt in Syrië verworven kennis en competenties in Nederland in te zetten en/of erkenning te krijgen voor een Syrisch diploma. Bij- of omscholing voelt voor vele mannen als terugkeer naar een reeds afgesloten levensfase (Dagevos et al., 2018 en Huizinga, R., 2020).

Van de Syrische vrouwen in Nederland is een deel hoger opgeleid (zie ook 3.1.3.), maar ook een aanzienlijk deel lager opgeleid en vanuit Syrië niet/weinig bekend met het hebben van een betaalde baan. Met name deze groep heeft in Nederland een naar verwachting relatief grote afstand tot de arbeidsmarkt (Dagevos et al., 2018). Voor Syrische vrouwen in Nederland geldt eveneens dat mogelijke traditionele opvattingen binnen het huwelijk rond man-vrouwverhoudingen (zie 3.2., man als ‘kostwinner’) de arbeidsmarktparticipatie kunnen bemoeilijken (Dagevos et al., 2018).

3.1.6. Vertrouwen in instanties

Wanneer Syrische vluchtelingen problemen ervaren in hun gezin of familie kunnen zij een appél doen op Nederlandse hulpinstanties. Naast kennis over deze instanties moeten zij ook het vertrouwen hebben dat ze goed worden geholpen. Er lijkt een wisselend beeld te bestaan ten aanzien van de mate van vertrouwen die Syriërs hebben in officiële Nederlandse instanties. Volgens het SCP (2020) hebben veel Syriërs (>90% van respondenten) vertrouwen in de Nederlandse overheid, het rechtssysteem en de politie (>90% van de respondenten) (Dagevos et al., 2020). Het SCP benadrukt dit in 2022 nogmaals en stelt dat ‘vluchtelingengroepen de Nederlandse overheid vergelijken met die van het land van herkomst, waar de overheid vaak autocratisch, onderdrukkend en corrupt is.’ Daarbij draagt de ervaring met ‘in veiligheid’ leven in Nederland ook positief bij aan vertrouwen (Dagevos, de Voogd-Hamelink, Damen, 2022). In de praktijk blijkt het wantrouwen nogal eens aanwezig. Zo vertelt Bureau Krachtwijken in Utrecht bijvoorbeeld dat Syrische statushouders aangeven huiverig te zijn voor contact met overheidsinstanties, uit angst om in de problemen te komen. De organisatie raadt dan ook aan dat medewerkers van officiële instanties actief aanwezig zijn in de wijk, een vast gezicht laten zien en daarmee vertrouwen opbouwen (Rosman, feb. 2022).

3.2. Veranderende rolpatronen binnen het gezin

In deze paragraaf schetsen we een beeld van de invloed van het leven in Nederland op de relatie tussen de Syrische man en vrouw.

3.2.1. De vlucht en leven in Nederland – invloed op man en vrouw

De Groene schreef in 2021 een artikel over Syrische nieuwkomers waarin wordt opgemerkt dat ‘met de komst naar Nederland de rolverdeling van stellen wordt opgeschud’ (Santing en Vermeulen, 2021). Samengevat zijn de belangrijkste veranderingen dat met name mannen regelmatig statusverlies ervaren omdat zij hun rol als kostwinner hebben verloren. De komst naar Nederland plaatst hem en zijn familie in een (financiële) afhankelijkheidspositie. Soms is deze positie voor mannen lastig te accepteren, wat in sommige gevallen ook kan leiden tot een sterkere houding van ‘dwang en controle’ binnen de gezinssituatie (Smal en Jacob, 2021).

Veel Syrische mannen associëren ‘thuis’ volgens onderzoeker Huizinga met ‘vrouwelijkheid’. Het vele thuiszitten tijdens de eerste periode in Nederland en de vaak beperkte arbeidsmarktparticipatie hebben dan ook invloed op hun identiteitsgevoelens. Daar komt bij dat het vaak vanuit de culturele achtergrond voor mannen niet gemakkelijk is om te praten over emoties en twijfels, waardoor spanning zich verder opbouwt. Bovendien bestaan er in Nederland andere ideeën ten aanzien van mannelijkheid en de rol die de man binnen het huishouden vervult (Huizinga, 2020 en NRC, mei 2020). Volgens Huizinga wordt hier in het inburgeringsproces nog te weinig aandacht aan besteed.

Ook voor vrouwen geldt dat in Nederland de ‘rolinvulling’ er in het algemeen anders uitziet dan in het thuisland. Zo zien sommige vrouwen kansen ten aanzien van opleiding, toetreding tot de arbeidsmarkt of veranderingen

in rolverdeling. Er kunnen spanningen en conflicten binnen relaties ontstaan wanneer de ene partner de Nederlandse gewoonten wil aangrijpen om iets te veranderen, terwijl de andere partner hier anders over denkt en meer vasthoudt aan traditionele rolpatronen (Smal en Jacob, (2021). Een door het SCP geïnterviewde Syrische vrouw zegt van mening te zijn dat je als vrouw ‘je kans moet grijpen’ en dat de mate waarin mannen veranderingen accepteren verschilt per gezin. Sommige mannen hebben volgens haar weerstand en zijn stereotypen gewend vanuit de rol van hun moeder, oma, et cetera (Vermeulen, 2021). In tegenstelling tot wat men vaak verwacht, is het echter niet altijd de vrouw die een meer gelijke rolverdeling in Nederland nastreeft, blijkt uit het artikel uit De Groene (2021). Hierin een voorbeeld van het tegenovergestelde: de man voelde zich in Nederland ‘bevrijd’ en wenste voor beide partners een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het inkomen, het huishouden en de verzorging van de kinderen. Zijn vrouw bleek echter na haar komst naar Nederland (gezinshereniging) juist vast te willen houden aan de traditionele verdeling (Santing en Vermeulen, 2021).

Al met al stelt het SCP in 2020 dat met name recent (na 2015) in Nederland aangekomen Syriërs in de periode tussen 2017 en 2019 ‘een beetje progressiever’ over de man-vrouw verhouding zijn gaan denken. Dit is met name te zien onder jonge en/of lager opgeleide Syriërs. Absoluut gezien zijn het in 2019 de hoger opgeleide Syriërs die het meest gelijkwaardig denken over de man-vrouwverhouding. Bij Syriërs die wat eerder naar Nederland kwamen (tussen 2010-2014) is deze ontwikkeling iets minder aan de orde (Damen en Huijnk, 2020).

3.2.2. Gezinshereniging, partnerafhankelijke verblijfsvergunning

Onder Syriërs in Nederland bevinden zich veel mensen die middels gezinshereniging naar Nederland kwamen ('nareizigers'). Het CBS meldt dat van alle Syriërs die in 2014 Nederland binnenkwamen, 3 op de 10 na één jaar één of meerdere gezinsleden had laten overkomen (CBS, 2017). Partners die nareizen, meestal de vrouw, krijgen voor hun verblijf een partnerafhankelijke verblijfsvergunning gedurende 5 jaar. Deze afhankelijkheidspositie wordt in de praktijk extra versterkt door de relatieve taalachterstand, minder sociale contacten en het gebrek aan financiële zelfstandigheid. Deze kwetsbare en onzekere positie kan de drempel verhogen om bij eventuele relatieproblemen aan te kloppen bij (hulpverlenings)instanties (Valente, Stichting LOS e.a., 2022).

Procedures rondom gezinshereniging gaan gepaard met wachten en onzekerheid, wat voor oplopende spanning kan zorgen binnen relaties op afstand. Een langdurige procedure zorgt niet alleen voor stress en frustratie, maar kan ook negatieve invloed hebben op het vertrouwen in elkaar als partner. Soms ontstaan gedurende het wachten twijfels over elkaars trouw, kunnen ideeën over de relatie veranderen en hebben ook gevoelens van eenzaamheid en gebrek aan sociale en emotionele steun zijn weerslag (Smal en Jacob, 2021). Ook verandert in de periode tijdens het wachten op gezinshereniging de gezinsdynamiek. Partners leven langdurig gescheiden van elkaar, degene die achterblijft met kinderen (vaak de vrouw) kan het gevoel hebben zowel de moeder- als de vaderrol op zich te moeten nemen en kinderen vervullen soms ineens een ouderrol.

Veranderde gezinsdynamiek

Na gezinshereniging verandert de gezinsdynamiek opnieuw, waarbij terugkeren naar het oude patroon vaak niet realistisch is, wat weer tot (verdere)

spanningen kan leiden. Ook is het vaak onwennig om volledig aangewezen te zijn op het 'kerngezin', aangezien veel Syriërs in het thuisland gewend waren om in een breder verband te leven, dus ook met andere familieleden in de buurt (Smal en Jacob, 2021). De partners binnen het gezin hebben langdurig gescheiden van elkaar geleefd en hebben daarbij eigen manieren en ervaringen opgedaan, die zij niet altijd met elkaar durven te delen, uit schaamte of zorgen over de gevolgen. Dit kan de emotionele afstand tot elkaar (verder) vergroten en de steun die partners elkaar kunnen bieden verminderen (Smal en Jacob, 2021). Naast het opnieuw moeten uitvinden van de gezinsdynamiek na gezinshereniging, spelen ook de veranderende man-vrouwverhoudingen als gevolg van het leven in Nederland een rol, zoals hierboven beschreven in 3.2.1.

3.2.3. Omgang met kinderen

Integratieprocessen, het leren van de taal en het opbouwen van een sociaal netwerk verlopen bij kinderen en jongeren vaak sneller dan bij hun ouders. Dit hangt samen met het in aanraking komen met Nederlandse normen, waarden en omgangsvormen, wat soms kan leiden tot spanningen tussen ouders en kinderen. Regelmatig komt 'rolomkering' voor bij het wegwijzen worden in Nederland en bijvoorbeeld in gesprekken met organisaties, waar het kind de ouder moet ondersteunen (Dagevos et al., 2018). Ook maakt gebrekkige beheersing van de Nederlandse taal bij ouders dat zij meer afstand kunnen ervaren tot de leefwereld van hun kind, wanneer het kind de Nederlandse taal zich eigen heeft gemaakt. Sommige ouders spreken hun zorgen uit over opvoeden in een nieuw land en thema's zoals het aangaan van relaties en invloeden van verkeerde vrienden. (Mulders en Tuk, 2016).

3.2.4. Omgaan met trauma

Alle Syrische gezinsleden hebben in Nederland te maken met eigen verwerking van trauma en diverse vormen van verlies (Smal en Jacob, 2021). Hoe daar binnen gezinnen mee wordt omgegaan is uiteenlopend. Het komt voor dat denken en praten over alles wat er is gebeurd bewust wordt vermeden. Ook ontstaat soms een overmatige beschermingsdrang, richting de partner en/of de kinderen en hun contact met de buitenwereld. Wanneer partners beiden een andere ‘copingstrategie’ toepassen kan dit ook zijn weerslag hebben op de relatie, zeker wanneer daarbij het gevoel leeft dat de ander ‘is veranderd’. (Smal en Jacob, 2021).

3.3. Eergerelateerd geweld onder Syriërs in Nederland

In deze paragraaf bespreken we aantallen en uitingsvormen van eergerelateerd geweld onder Syriërs in Nederland. Risicofactoren komen in de daaropvolgende paragrafen aan bod.

3.3.1. Politiecijfers

Het Landelijk Expertise Centrum Eergerelateerd Geweld (LEC EGG) is onderdeel van de Nationale Politie en assisteert de regionale politie bij complexe eer-casuïstiek met onderzoek en ander politiewerk. De cijfers van cases van het LEC die wij hier presenteren betreffen dus alleen de meest ernstige cases. Het betekent dat het daadwerkelijke aantal eerconflicten veel hoger ligt, maar deze worden in de regel met de lokale hulpverlening en/of politie opgelost.

Het LEC EGG kreeg in 2021 in totaal 138 zaken voorgelegd waarbij sprake was van een Syrische achtergrond. In vijf van de gevallen was bekend dat het een

Syrisch-Koerdische achtergrond betrof. Zowel mensen met een islamitische als een christelijke achtergrond waren betrokken (Janssen, 2022).

Etniciteit	2019	%	2020	%	2021	%	2022	%
Turks	108	20%	110	19%	112	18%	85	14%
Turks-Koerdisch	24	4%	15	3%	14	2%	20	3%
Marokkaans	93	17%	73	13%	102	16%	76	13%
Irakees	36	7%	36	6%	39	6%	44	7%
Irakees-Koerdisch	19	3%	29	5%	23	4%	16	3%
Afghaans	55	10%	48	8%	54	9%	44	7%
Pakistaans	25	5%	12	2%	15	2%	19	3%
Iraanees	12	2%	13	2%	18	3%	24	4%
Iraanees-Koerdisch	1	0%	2	0%	1	0%	0	0%
Egyptisch	8	1%	13	2%	12	2%	10	2%
Voormalig Joegoslavisch	4	0%	2	0%	3	1%	3	1%
Somalisch	17	3%	24	4%	25	4%	20	3%
Syrisch	66	12%	95	17%	133	21%	126	21%
Syrisch-Koerdisch	9	1%	7	1%	5	1%	9	2%
Surinaams	5	1%	5	1%	5	1%	0	0%
Surinaams-Hindoestaans	6	1%	5	1%	5	1%	6	1%
Overig	58	11%	80	14%	62	10%	92	16%
Totaal	546	100%	569	100%	628	100%	594	100%

Afbeelding: Etnische achtergrond betrokkenen cases eergerelateerd geweld bij het LEC EGG 2019-2022 (Janssen et al., 2022).

Het LEC EGG heeft 75 van de in totaal 138 binnengekomen zaken met een Syrische achtergrond uit 2021 nader omgeschreven in een recente publicatie (Janssen et al., 2022). In ongeveer 25% van deze zaken is het aannemelijk dat het conflict al vóór de komst naar Nederland zijn oorsprong vindt. Aangezien onder meer het kiezen van een niet acceptabele partner en (het vermoeden van) seks buiten het huwelijk in families vaak de oorzaak van eerconflicten zijn (Bakker, Storms en Schakenraad, 2022), onderscheidt het LEC EGG de casuïstiek als volgt:

- Het speelt zich af vóór formele huwelijkssluiting (in 35 van de 75 hierboven genoemde casussen).
- Het speelt zich af na formele huwelijkssluiting; tijdens het huwelijk en/of na beëindiging ervan (in 39 van de 75 casussen).

Naast de aanleiding van het conflict, doet het LEC EGG ook uitspraken over de uitingsvormen ervan. Onder de 138 zaken met een Syrische achtergrond die in 2021 bij het LEC EGG binnenkwamen was in 34% van de gevallen sprake van bedreiging, bij 24% mishandeling en 19% een vorm van dwang. Dit komt redelijk overeen met het algemene beeld onder alle groepen, respectievelijk 30% bedreiging, 29% mishandeling en 16% dwang). Over kenmerken van Syrische casuïstiek (ontstaan en uiting) heeft de organisatie ‘amper grote verschillen gevonden’ (Janssen et al., 2022).

3.3.2. Risicofactoren rond trouwen, echtscheiding en relaties

In hoofdstuk 2 hebben we gezien dat in Syrië het aantal kindhuwelijken sinds het uitbreken van de burgeroorlog is toegenomen, deels om dochters te beschermen tegen (seksueel) geweld en daarmee tegen een eerschending. Deze kindbruiden verkeren in een kwetsbare positie, wat een risicofactor kan vormen voor eergeweld. Ook echtscheidingen (zowel in het geval van kindbruiden als

volwassen bruiden) kunnen een aanleiding vormen voor eerconflicten. Beide bespreken we in deze paragraaf.

Syrische kindhuwelijken in Nederland

In de periode medio 2014 tot begin 2016 heeft de IND 230 keer melding gemaakt van zaken waarbij sprake is van een kindhuwelijk (tenminste één van de huwelijkspartners is minderjarig). In het merendeel van de gevallen was de man meerderjarig en al in Nederland en de minderjarige echtgenote nog in het buitenland. De IND-cijfers zijn handmatig geregistreerd naar aanleiding van signalen en betreffen geen officiële registratie, waardoor de cijfers enkel indicatief zijn. Van de 230 meldingen van kindhuwelijken bij de IND ging het in 210 gevallen om echtgenoten van Syrische afkomst, het overgrote deel dus. Deze huwelijken waren eerder gesloten in Syrië of in omliggende landen en betreffen veelal meisjes die zijn uitgehuwelijkt aan oudere en voor hen onbekende mannen (Dettmeijer-Vermeulen et al., 2016).

Wanneer we kijken naar het aantal kindbruiden dat Nederland is ingereisd geeft de IND over de periode september 2015 tot medio januari 2016 een schatting van 60. Dit gaat dan om minderjarige bruiden die niet in het kader van gezinshereniging naar Nederland zijn gekomen (dus geen machtiging tot voorlopig verblijf hebben (bron: Rijksoverheid) en al dan niet in het bijzijn van de echtgenoot verkeren. Daar bovenop deden 10 mannen een verzoek tot gezinshereniging met hun kindbruid. De kindbruiden die zich bij de IND hebben gemeld tussen medio 2014 en begin 2016 hebben meestal een leeftijdsverschil met hun echtgenoot van 5 tot 15 jaar. De jongste bruid die zich in deze periode meldde was 14 jaar. Er zijn ook bruiden die destijds in Syrië nog jonger zijn getrouwd, al vanaf 12 jaar, maar die bij binnenkomst in Nederland al iets ouder waren (Dettmeijer-Vermeulen et al., 2016).

De kindbruiden raken binnen het huwelijk sterk afhankelijk van de echtgenoot en verkeren in een kwetsbare positie. Het risico bestaat dat deze meisjes steeds verder geïsoleerd raken (zogenoemde ‘verborgen vrouwen’ worden) en volledig ten dienste komen te staan van de echtgenoot. Wat tevens meespeelt is dat de meisjes zich bevinden in een omgeving waar zij (bijna) niemand kennen en ook onbekend zijn met de taal, cultuur, wet- en regelgeving. Zij weten vaak niet hoe en bij wie zij kunnen aankloppen voor hulp (Dettmeijer-Vermeulen et al., 2016).

Echtscheiding en huwelijkse gevangenschap

Veel huwelijken tussen Syriërs in Nederland staan onder spanning of zijn de laatste jaren uitgelopen op een echtscheiding. Na 8 jaar in Nederland is dit percentage vergelijkbaar met het algemene scheidingspercentage in Nederland. Er zijn zorgen dat de stijgende trend doorzet (Bijl, 2022 en CBS, 2021).

Uit onderzoek van Al Abdallah en Bijl (2021) onder 480 Syriërs in Nederland blijkt dat het overgrote deel van de verzoeken tot echtscheiding afkomstig is van de vrouw (81%). 15% van de stellen komt samen tot het verzoek en slechts 4% van de verzoeken is op initiatief van de man (Bijl, 2022). De Syrische columnist Manlasadoon geeft als mogelijke verklaring over Syrische vrouwen in Nederland: ‘De wet beschermt haar en geeft haar het recht op de gedeelde voogdij over de kinderen. Dat grondrecht is voor veel gevluchte vrouwen zo’n opluchting, dat ze ineens onafhankelijk gaan denken over hun leven.’ (Bijl, 2022).

Vaak was een huwelijk in het thuisland al niet (meer) goed. Sommige huwelijken hebben in Syrië desondanks standgehouden, bijvoorbeeld door sociale druk vanuit familie en de andere wet- en regelgeving (Smal en Jacob, 2021). Onder meer het Nederlandse rechtssysteem, sociale structuren en mogelijkheden

voor financiële onafhankelijkheid worden door Syrische vrouwen genoemd als redenen waarom echtscheiding in Nederland wordt doorgezet (Liempt, van, Dali en Schuppen, van, 2019). Zo versterken de plichten rondom alimentatie en het vertrouwen in het behouden van het gezag over de kinderen de positie van de Syrische vrouw in Nederland (El-Husseini, 2020, en Bijl, 2022). Dit kan vrouwen over de drempel brengen om de scheiding door te zetten, wat vervolgens kan leiden tot aantasting van de eer van de partner (Uildriks, feb. 2019).

Een verzoek vanuit de vrouw om te scheiden is echter niet zonder risico’s. Het komt voor dat het verzoek leidt tot sociale uitsluiting en soms zelfs (eengerelateerd) geweld. Zeker wanneer een vrouw een nieuwe relatie krijgt, bestaat er een groter risico op eergeweld vanuit ex-man of vanuit familie. Ook bestaan er situaties waarin het in de praktijk niet lukt (ook niet door een rechter) om tot ontbinding van een religieus gesloten huwelijk te komen, wat kan leiden tot huwelijkse gevangenschap (Eijk, van, 2017; Rijksoverheid, 2023).

Formele en/of informele ondersteuning kan bij een scheidingsproces preventief werken om het risico op escalatie richting een vechtscheiding te voorkomen. Nieuwkomers hebben echter vaak een beperkt sociaal vangnet in Nederland en weten vaak niet de route naar passende ondersteuning (Smal en Jacob, 2021).

3.3.3. Andere risicofactoren voor eerconflicten

Diverse factoren kunnen meespelen in de kans op het ontstaan van eerconflicten binnen relaties en families. Het kan gaan om factoren die al vóór en tijdens de vlucht uit Syrië een rol speelden, en/of om omstandigheden die na aankomst in Nederland zijn ontstaan, de zogenoemde ‘post-migratiefactoren’ (Smal en Jacob, 2021). We bespreken een aantal belangrijke risicofactoren hieronder, die naar voren komen in de literatuur.

Culturele achtergrond en invloed nieuwe land

Zoals eerder beschreven in dit hoofdstuk (zie paragraaf 2.1.) spelen ‘eer’ en ‘schaamte’ een belangrijke rol onder een groot deel van de Syrische bevolking. Men hangt niet graag ‘de vuile was’ buiten uit angst voor roddels en problemen. Onderwerpen als seksualiteit, familieproblemen of geweld, zijn taboe en worden weinig besproken. Door de meer collectivistische cultuur is er weliswaar veel omkijken naar elkaar, maar dit kan ook zorgen voor een grote druk vanuit de familie om de traditionele normen te hanteren (Bakker, Storms en Schakenraad, 2022).

Kinderen passen zich relatief snel aan, maken gemakkelijk contact en komen daardoor al snel in aanraking met de Nederlandse normen en waarden. Dit kan leiden tot spanningen met de ouders en verschuiving van rollen, wanneer het kind de Nederlandse taal beter beheerst en meer wegwijs is geraakt dan de ouders (Dagevos, J. et al., 2018).

Inzetten van religie

In hoeverre religie wel of niet een rol speelt in eerconflicten is een complex vraagstuk, want cultuur en religie kunnen door elkaar kunnen lopen en het is tevens een persoonlijke kwestie op welke manier iemand religieuze geschriften interpreteert. Volgens Janine Janssen (hoofd onderzoek LEC EGG) kan vanuit religieuze teksten in de islam en het christendom het gebruik van geweld om de ‘goede naam van de familie’ te herstellen niet ‘rechtstreeks gerechtvaardigd’ worden. Wel worden in de religieuze teksten uitspraken gedaan over genderverhoudingen en seksualiteit. Passages hierover kunnen door plegers worden gebruikt/misbruikt in een poging hun gedrag ermee te rechtvaardigen (Janssen et al., 2022).

Wat belangrijk is om voor ogen te houden is dat religie van invloed kán zijn op iemands ideeën en handelingen en dat ook de moskee en de Imam daarbij een rol kunnen spelen. De moskee is naast een bidplaats óók een sociale ontmoetingsplaats, wat tevens leidt tot een vorm van sociale controle. De preken van de Imam kunnen ideeën over ‘eer’ en ‘geweld’ beïnvloeden, zeker ook in (preventieve) positieve zin door gelovigen op te roepen zich te distantiëren van geweld (Janssen, 2013 en 2022).

Oorlogstrauma

Verschillende experts wijzen erop dat het risico op het voorkomen van huwelijksdwang en eengerelateerd geweld kan toenemen als gevolg van oorlogs- en vluchttrauma’s en de onzekere periode in (wisselende) azc’s. Zij wijzen op de noodzaak van bijzondere aandacht voor vluchtelingen met het oog hierop (Butter & Omlo, 2021). Ook Janssen (LEC EGG) roept op om extra aandacht te hebben voor de combinatie tussen eercultuur en oorlogstrauma onder Syrische nieuwkomers. Zo zou dit trauma volgens haar ook van invloed kunnen zijn op de ‘bereidwilligheid om geweld te gebruiken’, wat casuïstiek rondom eerconflicten extra complex maakt (Janssen, 2019).

Sociale media

Het gebruik en de invloed van sociale media is, ook onder Syriërs in Nederland, groot. Zo heeft de Facebookpagina ‘Syriërs in Nederland’ (Al-Soeryoen fi Holanda) bijna 28.000 volgers (Facebookgroep ‘Syriërs in Nederland’) en de Facebookgroep ‘De Syrische gemeenschap in Nederland’ (Al-djalyah Al-soeryah fi Holanda) 40.400 leden.

Sociale media spelen voor Syriërs een belangrijke rol in het onderhouden van contacten met familie en vrienden zowel in Nederland als in Syrië of elders in de wereld. Ook worden sociale media ingezet om voorlichting te geven over het leven in Nederland en onze wet- en regelgeving. Vrouwen kunnen elkaar via sociale media versterken en inspireren in een emancipatieproces (Uildriks, feb. 2019). Het is echter bekend dat sociale media ook een rol kunnen spelen in het ontstaan en versterken van eerconflicten. Het verspreiden van compromitterende (nep)beelden en berichten kan een eerconflict doen ontstaan en aanwakken (Bakker et al., 2021). Beschuldigingen van de aantasting van de familie-eer, kunnen zich zowel nationaal als internationaal zeer snel verspreiden (Janssen, 2019).

Druk vanuit familie in Syrië en diaspora

Volgens het SCP heeft twee derde van de Syrische nieuwkomers in Nederland minimaal wekelijks contact met naasten in Syrië of elders woonachtig. Het onderhouden van contact op afstand is door digitalisering en beschikbaarheid van internet tegenwoordig een stuk laagdrempeliger dan voorheen (Damen en Huijnk, 2020). De Groene schrijft in 2021 over de keerzijde hiervan. Sommige Syriërs blijven de druk van familie vanuit Syrië voelen: 'ze willen dáár beslissen, hoe wij h er moeten leven' (Santing en Vermeulen, 2021)

4

Hulp zoeken na (dreiging met) eergeweld - bevindingen uit de interviews

In dit hoofdstuk geven we onze bevindingen weer uit de interviews met experts en sleutelpersonen en de focusgroep. We schetsen eerst kort de rol van de organisaties waar onze respondenten werkzaam zijn in de aanpak van eergeweld.

Vervolgens komt aan bod hoe de Syrische slachtoffers van eergelateerd geweld bij de hulpverlening terecht kwamen, welke achtergronden de respondenten vooral zien en welke risicofactoren en aanleidingen er zijn voor eergelateerd geweld. Ook reflecteren zij op overeenkomsten en verschillen in casuïstiek rond eergeweld uit andere gemeenschappen. Een aantal respondenten formuleerde adviezen over de aanpak, daarmee besluiten we dit hoofdstuk. Een aantal adviezen is ook verwerkt in hoofdstuk 5 bij de aanbevelingen.

De interviews vonden plaats in de periode winter en voorjaar 2022. In de focusgroep (september 2022) hebben we met (een deel van) de respondenten de eerste bevindingen gedeeld en besproken, evenals een aantal aanbevelingen voor preventie en hulpverlening.

4.1. De respondenten

We spraken met experts in de aanpak van eergelateerd geweld en huwelijksdwang vanuit het Landelijk Expertisecentrum Eer Gerelateerd Geweld (LEC EGG) van de politie, Veilig Thuis (VT), Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en

Achterlating (LKHA), een beleidsadviseur Veiligheid van de centrale asielopvang (COA) en de gespecialiseerde vrouwenopvangvoorzieningen Sterk Huis, Fier en Papatya (Berlijn). Daarnaast interviewden we drie sleutelpersonen van organisaties van en voor Syrische vluchtelingen(-vrouwen) over wat zij zien rond eerproblematiek in de Syrische gemeenschap. In de bijlage vind je een korte beschrijving van het werk van de organisaties.

4.2. Zien respondenten een toename van Syrische casussen rond eergeweld?

De opvallende toename van Syrische slachtoffers (meisjes en vrouwen) van eergeweld in Sterk Huis en Fier was de aanleiding voor KIS om deze verkenning te doen. Tijdens de interviews werd duidelijk dat deze toename ook door andere professionals wordt geconstateerd, waaronder het opvanghuis Papatya in Duitsland: 'Was het tot 2016 af en toe een Syrisch meisje dat bescherming vroeg, vanaf 2016 kwamen meer meisjes uit de grote Syrische vluchtelingengemeenschap in Duitsland. Sindsdien is hun aantal toegenomen en nu vormen de Syriërs de grootste groep in het opvanghuis'. Onze respondent weet te melden dat ook in de vrouwenopvanghuizen in Duitsland sinds 2016 een toename is van Syrische slachtoffers. 'Momenteel is het één van de grootste groepen, of de grootste'. We weten hier uiteraard niet of het casussen van huiselijk geweld en/of eergelateerd geweld betreft.

De respondent van het COA vertelt dat er ook in de asielopvang soms al sprake is van (dreigend) eengerelateerd geweld. Het COA ziet de afgelopen jaren een toename van bedreigingen door familie, onder andere via sociale media. 'Dit speelt overigens niet alleen bij Syriërs, maar ook bij asielzoekers uit landen als Afghanistan en Pakistan. Wel vormen de Syriërs nu de grootste groep bewoners in de asielopvang, dus komt het onder deze groep evenredig meer voor'.

De respondenten van Veilig Thuis hebben geregeld te maken met casussen in Syrische families. 'Er wordt contact opgenomen vanwege huiselijk geweld, maar waar mogelijk sprake is van eerproblematiek'. Of cases 'waarvan eerst wordt gedacht aan opvoedingsproblematiek en waar veel meer achter blijkt te zitten'. Hulpvragen komen soms via de chat binnen, maar vaak via de politie.

Het LKHA zag eerst een duidelijke toename van dreigingen met achterlating van vrouwen in Syrië door hun echtgenoot. Sinds 2020 komt er jaarlijks een aantal daadwerkelijk uitgevoerde casussen van achterlating binnen. Volgens de organisatie is de toename te verklaren doordat men inmiddels langer in Nederland is. 'Eerst was iedereen bezig om hier te komen, gezinshereniging, etc. Dan ontstaan er gaandeweg de problemen en pas wanneer iemand ten einde raad is, escaleert iets tot achterlating.'

4.3. Wie zoeken hulp?

Wat valt onze respondenten op bij hun Syrische doelgroep, cliënten, contacten of deelnemers?

Vrouwen en meisjes

Onze respondenten spraken allemaal over vrouwen en meisjes als het ging over slachtoffers van eergeweld. Er werd in de interviews slechts twee keer gerefereerd aan bedreigde homoseksuele Syrische mannen. Let wel: dit zegt niets over de daadwerkelijke aantallen vrouwelijke en mannelijke slachtoffers in Syrische kring.

(Zeer) jong getrouwd

Een deel van de respondenten benoemt specifiek de opvallend jonge leeftijd waarop veel Syrische vrouwen die hulp zoeken zijn getrouwd. Een van hen zegt: 'In de afgelopen 10 jaar heb ik er wel veel meegemaakt, jonge meiden die al in Syrië uitgehuwelijkt waren'. Een ander vertelt: 'Veel kindhuwelijken zijn al vanaf 12 jaar gesloten. Meiden uit traditionele families worden binnen hun families al heel jong uitgehuwelijkt.' Ook de sleutelpersonen valt de jonge leeftijd van de bruiden op. Eén van hen vertelt dat het jong 'trouwen' ook in Nederland doorgaat: 'Heel veel zijn traditioneel getrouwd, maar officieel bij de gemeente niet ingeschreven, want ze mogen niet trouwen, maar die vrouw is gewoon 16'. Hij vervolgt: 'En het is zo makkelijk, gewoon een moskee instappen, dan kan je binnen twee minuten met elkaar trouwen'. Een respondent valt het op dat jonge bruiden er zelf niet altijd een probleem van (lijken te) maken: 'Meiden staan gelaten in een jong huwelijk en zeggen het/hem 'prima' te vinden: 'Mijn ouders hebben de beste man voor me gekozen.' Zij zijn zelf traditioneel in opvattingen, de partners net zo'. Niet alle respondenten hebben het beeld van trouwen op opvallend jonge leeftijd. Zo zag Papatya (de opvang in Berlijn) (tot nu toe) niet veel kindhuwelijken onder Syrische slachtoffers.

Het LKHA kreeg sinds de komst van Syrische asielzoekers geregeld adviesvragen van het NIDOS en COA: Kan dit meisje wel bij haar echtgenoot wonen? Of binnen het azc op een kamer met hem? Het gaat dan om minderjarigen die onder gezag staan, in Syrië getrouwd zijn, maar waarvan je niet weet hoe vrijwillig dit was. Het LKHA zag hoe dit het NIDOS en COA regelmatig voor ingewikkelde vraagstukken plaatste: 'Vooral bij meisjes die getrouwd Nederland in reisden, die ofwel hier samen met hun echtgenoot waren, ofwel wachtten op zijn komst. Wat te doen als zo'n meisje zwanger wil worden, niet meer naar school wil en een rol als echtgenote vervullen? Dit staat haaks op de Nederlandse wet- en regelgeving'.

Verskillende etnische groepen

Syrië kent een grote variatie in etniciteit. 'Het is moeilijk om over dé Syrische bevolking te spreken' zegt een respondent. In de beide gespecialiseerde opvangvoorzieningen ziet men onder de hulpvragers vooral Syrisch-Arabische en Syrisch-Koerdische slachtoffers terechtkomen, bij de ene opvang merendeels Arabisch. Dit komt overeen met de eerdergenoemde cijfers van het LEC-EGG (tabel onder 3.5.3.). Een paar sleutelpersonen ontmoeten geregeld Palestijnen uit Syrië, één van de landen in het Midden-Oosten waar sinds 1948 grote Palestijnse vluchtelingenkampen zijn.

Niet alle respondenten benoemden de etnische verschillen of brachten daar een duidelijk onderscheid in onder hun cliënten. Een van de sleutelpersonen merkt op: 'Er zijn maar twee grote groepen in Syrië: pro-regime en anti-regime. Dit loopt door de culturele/etnische subgroepen heen'.

Religie niet op de voorgrond

Er komen uit interviews verschillende observaties over de rol van religie bij de casuïstiek naar voren. De professionals zien niet een nadrukkelijke rol van religie. Een van hen: 'Soms zijn meiden zelf gelovig, soms gedwongen, met nikaab en zo, maar religie speelt niet de centrale rol'. Een sleutelpersoon ziet echter dat door de oorlog en de komst van ISIS: '... mensen vanuit de meer extremistische kant van het geloof naar Syrië zijn gegaan'. En '... 'De traditionele opvatting vanuit de religie en cultuur over man en vrouw, wat hoort en wat niet hoort, is hardnekkig'.

Zowel van stad als platteland

Onze respondenten zien zowel vrouwen afkomstig uit de stad, als van het Syrische platteland. 'Als je een modern stel ziet, de vrouw studeert of is hoogopgeleid, dan zie je vaker dat ze uit de stad komen. Ik durf niet te zeggen of er

wel of niet vaker eergeweldkwesties spelen’, aldus een respondent. ‘Velen die gevlucht zijn hier naartoe, ook de cliënten die we hier zien, lijken ‘gemiddeld’ qua educatie, cultuur, wat speelt.’

Opleidingsniveau in Syrië divers

De respondenten zien geen duidelijk patroon in opleidingsachtergrond van hun Syrische cliënten. Men ziet slachtoffers die zowel lager als hoger opgeleid zijn. ‘We zien ook analfabete vrouwen. En dan weer iemand met een afgeronde studie, zowel zichzelf als haar man’. In vergelijking met andere gemeenschappen observeert een respondent uit de meidenopvang: ‘Irakese en Afghaanse meiden hebben in het algemeen toch meer onderwijs genoten. In Syrië is al zo lang oorlog, uit veiligheid zijn ze misschien thuisgehouden.’

Opleiding in Nederland

De Syrische meisjes en jonge vrouwen in de opvang gaan naar school of volgen een opleiding. Wat valt de respondenten daarover op? ‘De meiden bij ons lijken vaak wereldvreemd, ze leven volkomen onder de radar. Zij hebben geen kind kunnen zijn, maar werden opgevoed met het idee huisvrouw en opvoedster van hun kinderen te worden. Ze hebben geen eigen identiteit ontwikkeld, vertonen heel aangepast gedrag op school. Ze vallen niet op en blijven ook om die reden onder de radar’, signaleert een respondent werkzaam in de vrouwenopvang. Zij ziet: ‘Ze komen vaak terecht op praktijkscholen, lagere vmbo, dat is een andere populatie dan bijvoorbeeld de havo. Ik schat ze soms hoger in. Cognitief inschalen is lastig: door trauma, instabiliteit, hebben ze minimaal onderwijs gehad óf het genoten onderwijs is niet te vertalen naar ons onderwijssysteem.’

4.4. Hoe zoeken Syrische slachtoffers van eergeweld hulp?

In hoofdstuk 3 (3.5. Leven na de vlucht) werd verwezen naar het SCP-rapport uit 2020 waarin Syriërs in Nederland een groot vertrouwen in de overheid, het rechtssysteem en de politie uitspreken. Dit komt gedeeltelijk overeen met het beeld dat uit interviews naar voren komt, namelijk dat met name jonge Syrische slachtoffers zelf op de politie of hulpverlener afstappen. Anderen zagen echter dat veel Syriërs bang zijn dat hun kinderen door Nederlandse instanties worden ‘afgepakt’. Via sociale media bevestigen Syriërs elkaar in dit idee.

Actief hulp zoeken

Opvallend is dat het merendeel van de respondenten de indruk heeft dat Syrische meiden en vrouwen regelmatig zelf actief op zoek gaan naar hulp en bescherming.

Dat zie je al in de asielopvang: ‘Soms geeft iemand bij het gehoor in Ter Apel al aan dat er een complexe situatie is met de man, ex-man of een nieuwe relatie, of met kinderen. Dat er dreigingen van geweld zijn’, aldus de COA-respondent. Zij vervolgt: ‘Vrouwen zitten op een gegeven moment in het nauw en gaan het melden, omdat de dreiging van de familie toeneemt’. Welk stadium verschilt. ‘Bijvoorbeeld een familielid dat een vrouw (met een (geheime) relatie) bedreigt via sms’jes. We zien dat het dan snel bij ons gemeld wordt. Ze komen naar ons toe en vragen om bescherming’. En: ‘Op het moment dat vrouwen zich heel bedreigd voelen gaan ze hulp inroepen. Ze kunnen zelf een goede inschatting maken wanneer ze in de problemen zijn. Ik heb niet de indruk dat dit echt op het allerlaatste moment komt’.

Opvallend is ook dat Syrische vrouwen en meisjes vaker direct op de politie afstappen, ook in Duitsland: ‘Syrische meiden komen vaak met politiebegeleiding, de politie heeft blijkbaar het vertrouwen van de meisjes. Een meisje van twaalf belde zelf de politie, een ander meisje sprak de politie op straat aan dat ze bedreigd wordt. De politie is niet de boeman die je kent uit Syrië, blijkbaar’. Ook een aantal respondenten in Nederland ziet dat Syriërs sneller bij de politie melden. Een Syrisch meisje dat op het moment van het interview in de veilige opvang zit, is zelf naar de politie weggerend en heeft aangifte gedaan van poging tot moord. ‘Haar vader en broer hadden ontdekt dat ze een vriendje had, ze zegt dat ze haar hebben geprobeerd te wurgen’. Twee sleutelpersonen onderschrijven dit, maar een van hen brengt een nuancering aan: ‘We zien bij Syriërs een beetje meer de politie, politiebureau kan wel iets voor ons betekenen’. Een van de respondenten licht toe: ‘In de normale periode van Syrië waren mensen niet zodanig bang voor de politie, zoals in Turkije en Irak. Die angst voor de politie zie je wel vaak bij Koerdische mensen, ook die vanuit Syrië. Doordat ze Koerden waren konden ze nooit hulp van de politie inzetten’.

Taalbarrière

Andere respondenten zien bij volwassenen, oudere, vrouwen meer barrières: ‘Gehuwde vrouwen zijn vaak de taal niet machtig, zij komen vaak via de huisarts, die Veilig Thuis inschakelt. Er is dan vaak sprake van ernstige mishandeling. Kan ook zijn dat de politie is ingeschakeld door de burens en dat de politie besluit de partners separaat te spreken en dat zij dan kan zeggen dat ze niet veilig is. Die vrouwen zien wij niet, Syrische vrouwen hebben over het algemeen geen vertrouwen in uniformen, slechte ervaringen met de Syrische politie’. Een van de sleutelpersonen ziet dat vrouwen niet weten waar ze moeten zijn. ‘Taal spreken ze niet, moeten ze hun verhaal telefonisch uitleggen aan de politie, aan 112. Ze weten niet precies bij wie ze moeten zijn. En dat is een probleem’.

Hij vindt dat ‘we een manier moeten zoeken hoe deze vrouwen thuis informatie over hulp en bescherming te geven’.

4.5. Welke aanleidingen en risicofactoren voor eergeweld zien respondenten?

Na de vlucht uit Syrië en vaak een (lang) verblijf in een vluchtelingenkamp in de regio en daarna een gevaarlijke tocht, komt men in Nederland aan en wordt men na het aanmeldcentrum in Ter Apel, geplaatst in een asielzoekerscentrum. ‘Dan, op een azc, kom je in een tussenfase terecht. Je moet lang wachten op de procedure en op antwoord. Je bent klein behuist op een azc, hebt weinig privacy. Kinderen kunnen naar school, maar van echte integratie is weinig sprake. Je hebt minder te bieden.’ Een groot deel van de echtparen vlucht niet tegelijk, en komt, vaak na jaren, via gezinshereniging weer samen.

We vroegen onze respondenten te reflecteren op aanleidingen en risicofactoren voor eergeweld in de Syrische gemeenschap.

Traditionele opvattingen

Het merendeel van de respondenten ziet dat Syriërs overwegend traditioneel zijn in hun opvattingen over man-vrouwrelaties, maar ook: ‘Men houdt zich aan de familiecultuur, maar is al (relatief) wat losser in denken over relaties en hoe je kinderen opvoedt.’ En: ‘We zien dat Syriërs al (relatief) meer gelijkwaardigheid hadden in de relatie, meer opleiding, maar dat zij door de oorlog zijn teruggeworpen op oude normen en waarden. Zodra ze in Nederland zijn, pakken vrouwen de draad weer op die ze in Syrië ontwikkelden’, waarmee wordt bedoeld dat ze meer vrijheden pakken. In de asielopvang beginnen soms al conflicten over eer.

Invloeden nieuwe land

Een veelgehoorde aanleiding voor het ontstaan van eerconflicten zijn de invloeden van het nieuwe land, Nederland. Er werd bijvoorbeeld gesproken over ‘Syrische pubermeisjes die vast komen te zitten tussen de normen van hun gemeenschap en die ze in Nederland ervaren. Respondenten zien ‘jonge meiden die meer vrijheid ervaren en dan botsen met hun ouders’. Aangezien jongens en meiden in Syrië apart van elkaar middelbaar onderwijs krijgen is het voor veel ouders en kinderen onwennig dat het onderwijs in Nederland in gemengde klassen plaatsvindt. Ook het feit dat vrouwen in Nederland meer rechten hebben, biedt vrouwen bewegingsvrijheid, die hun mannen als bedreigend voor de familie-eer kunnen beschouwen. Een respondent signaleert: ‘Natuurlijk zie je wel bij alle casuïstiek dat de positie in Nederland lastig is. En dat vrouwen en jonge meiden wat sneller in deze Westerse samenleving een vorm kunnen en willen krijgen. Bijv. snel de taal leren, aan activiteiten deelnemen. De macht van de echtgenoot is hier kleiner’.

Dochters verliefd

De respondenten zien als aanleiding voor eerconflicten binnen families geregeld dat er verliefdheden en relaties zijn ontstaan onder Syriërs, met name ‘jonge meiden’ op het azc of op school. Zodra dit aan het licht komt komen dreigementen van vooral vaders en andere mannelijke familieleden. De respondenten zien dat het (vermoeden van) seksueel actief zijn van een dochter niet getolereerd wordt. Ook al is het vriendje Syrisch, dit is niet geaccepteerd, zeker niet als hij tot een andere etnische groep behoort. In interviews was sprake van verliefdheden tussen Syrische jongeren van Koerdische en Arabische komaf. Afgezien van de houding van ouders tegenover een relatie op zich, werd ook de andere etniciteit genoemd als factor in het ontstaan van een familieconflict.

Echtgenoten leven lang gescheiden

Zoals beschreven in hoofdstuk 3 kwamen veel Syriërs, met name vrouwen, Nederland binnen op een partnerafhankelijke verblijfsvergunning. Ook in de interviews werd opgemerkt dat opvallend veel jonge Syrische mannen vooruitreizen en daarna een aanvraag tot gezinshereniging doen. Wanneer een vrouw met kinderen aankomt in Nederland vindt vaak niet direct een daadwerkelijke hereniging plaats, omdat een wachttijd in het azc moet worden overbrugd vóórdát de gemeente waar de man woont een woning aanbiedt. Door woningnood kan de wachttijd lang oplopen. De respondenten zien: ‘Een deel van de huwelijken is mogelijk gearrangeerd. Je haalt je gezin over, maar met welk toekomstperspectief?’. Bij de gezinshereniging zijn vaak al signalen van huwelijksproblemen en huiselijk geweld zichtbaar, weet een respondent te vertellen. Vrouwen wiens man vooruit reisde naar Europa en die wachten op gezinshereniging leven in de tussenliggende jaren zonder hun echtgenoot en kunnen (meer) zelfstandig beslissingen nemen. Een van de respondenten: ‘Er zijn getrouwde vrouwen, die als ze hier naartoe komen voor gezinshereniging, het gevoel krijgen: ‘Ik hoef die man niet.’ Zeer waarschijnlijk maakte een van de echtelieden, of allebei, traumatische ervaringen mee, die niet makkelijk zijn te delen met elkaar. Het komt ook voor dat vrouwen alleen (met kinderen) vooruit reizen, bijvoorbeeld als een man niet zeker is of hij een verblijfsvergunning krijgt, omdat hij actief meevocht in de oorlog. Relatieproblemen na gezinshereniging treffen trouwens niet alleen Syriërs.

Partnerafhankelijke verblijfsvergunning

De partnerafhankelijke verblijfsvergunning die een nareizende echtgenote (of echtgenoot) krijgt zorgt volgens de respondenten voor een veel zwakkere positie dan een zelfstandige verblijfsvergunning. Het maakt iemand afhankelijk van de partner. In het geval van scheiding, moet het verblijfsrecht opnieuw

worden beoordeeld op verschillende criteria. Huiselijk geweld kan een grond zijn voor een zelfstandige verblijfsvergunning, maar dan moet er een aangifte zijn en/of een verklaring van een arts of opvanghuis. Het LKHA signaleert een toename van vrouwen die door hun echtgenoot naar Syrië worden gestuurd en daar achtergelaten. ‘De positie in Syrië is slechter en de kansen op terugkeer nemen af wanneer je je partnerafhankelijke verblijfsvergunning kwijt bent. Dan moet er worden beoordeeld: is hier sprake van huiselijk geweld? Kan iemand op basis daarvan recht op verblijf krijgen? De positie van vrouwen zelf is ongelukkig slecht door dat afhankelijke verblijf’.

Huiselijk geweld

De respondenten zien bij getrouwde Syrische vrouwen die hulp vragen veel fysiek en psychisch geweld door de echtgenoot. Een van hen over dat laatste: ‘(...) vaak in de vorm van verwaarlozing, dat ze helemaal niet gehoord en gezien zijn. Mannen die nachtenlang wegblijven, er vriendinnen op na houden’. Ook melden meerdere respondenten dat de Syrische cliënten geregeld en ook openlijk spreken over seksueel geweld gepleegd door hun man. Een van de geïnterviewde sleutelpersonen ziet dat er grote problemen kunnen zijn, dat vrouwen bang zijn voor hun man, naar een safehouse vluchten en moeten verhuizen naar een andere gemeente. Mogelijk ervaart de echtgenoot haar vertrek en het vragen om hulp als een verlies van eer.

Echtgenote wil meer vrijheid

Veel huwelijken in Syrië zijn gedwongen, met iemand uit de familie, een neef, broer van een zwager, et cetera. Of ‘misschien zocht zij een ‘redder’ juist om een dwanghuwelijk te voorkomen’. Sommige vrouwen vinden door de oorlog of de vlucht een nieuwe ‘vrijheid’. Een sleutelpersoon signaleert: ‘Sinds het uitbreken van de oorlog zijn in Syrië veel mannen ‘verdwenen’ na een onverwachte arrestatie. Gevolg was dat een vrouw nog wel laat buiten op straat kon

zijn, terwijl bijvoorbeeld haar broer binnen moest blijven. Vrouwen gingen dus relatief vaker alleen naar buiten in vergelijking met vóór de oorlog en werden ook relatief vaker de broodwinner.’ Een andere respondent: ‘Dat gevoel van de vrouw mocht beslissingen nemen, ze was vrij. Soms ook al vanuit ouders/oma’s/opa’s was er bijna een gelijkwaardigheid in Syrië en Libanon’.

Overspel

We beschreven al de factoren die van invloed zijn op de relatie tussen echtelieden: het mogelijk jong uitgehuwelijkt zijn, sowieso een mogelijk gedwongen huwelijk, de lange scheiding tussen echtelieden tijdens en na de vlucht. Van een paar respondenten hoorden we voorbeelden van nieuwe relaties van vrouwen: ‘Over vrouwen boven de 18 jaar, zijn ze uiteindelijk hier in Nederland, in een azc of ze hebben een huis, kiezen ze snel voor een andere man’. Een andere respondent: ‘... of ze worden verliefd op iemand en komen daardoor in de problemen en worden bij ons aangemeld. Ook vrouwen met kinderen. De man beschuldigt haar van overspel’.

(Echt)scheiding

Uit de mediaberichten die de aanleiding vormden voor deze verkenning, kwam naar voren dat de vraag van de vrouw om echtscheiding, geregeld aanleiding was voor geweld door de man, al dan niet vanwege eerschending. Een van de sleutelpersonen plaatst een kritische kanttekening bij de verhalen van Syriërs die officieel zijn gescheiden: ‘Ze zijn traditioneel gescheiden, dus religieus niet’.

Een andere sleutelpersoon vertelt: ‘De scheiding is niet probleem.’ Ze ziet jonge meisjes, 18-22-jarigen die zich verloven, maar later de verloving verbreken, waar zijzelf en de moeders om lachen. ‘Geen roddelen. Gewoon. Verloving hoef je door de cultuur niet vast te houden. Het is gewoon makkelijk’.

Achterlating in Syrië

Een van de sleutelpersonen: ‘Wanneer de vrouw wil scheiden en de man niet, dan zijn er veel problemen. Huiselijk geweld, problemen met de kinderen. En er zijn genoeg voorbeelden van mannen die hun kinderen ontvoeren naar Syrië, vaders die met de kinderen zijn gevlucht naar Turkije bijvoorbeeld. Gaan ze zogenaamd op vakantie, maar komen niet terug, soms gaan ze gewoon naar Syrië. En zijn vrouw durft niets te zeggen, want ze wordt bedreigd door haar man en haar familie die nog in Syrië zit. Dus de onderdrukking van de vrouwen binnen de Syrische gemeenschap is te groot’. In de zuidelijke regio van Syrië geldt dit met name ‘waar in stammen de hoofden van de familie beslissen over wie mag trouwen, wie niet, wie mag scheiden, wie niet.’

Eerder meldden we al dat het LKHA een toename zag van achterlating in Syrië. Bij achtergelaten jonge Syrische meiden zagen zij dat er vaak sprake was van een eerconflict. Daarnaast gaat het om een grote groep vrouwen met kinderen die wordt achtergelaten. ‘De rechten van een vrouw met kinderen in Syrië zijn erg beperkt. Het is voor een vrouw alleen al lastig om terug te komen naar Nederland, maar zeker als je ook nog kinderen hebt en niet in staat bent om zonder toestemming van je man/familie papieren aan te vragen.’ Het Knooppunt kreeg ook casuïstiek onder ogen waarbij vrouwen gescheiden bleken te zijn van hun echtgenoot, maar dit zelf niet wisten. ‘Werden ze achtergelaten en kregen ze daar opeens, bijvoorbeeld via ons, te horen: ‘Je staat al twee jaar als ‘gescheiden’ geregistreerd’. Of ze kregen via een familielid een akte onder hun neus waaruit bleek dat ze zijn gescheiden.’

Homoseksualiteit

Twee sleutelpersonen die we spraken zien onder Syriërs geregeld heel traditionele opvattingen over homoseksualiteit. Over een zoon die zich meer vrouwelijk

gedraagt: ‘... die ouders vinden dat gewoon niet leuk. (...) Wat herhaald wordt thuis: ‘wees als man, doe als man’. De andere vult aan: ‘Als twee Nederlandse mannen op straat met elkaar zoenen, zeggen ze: ‘ik heb er niks tegen’ (...). Ze accepteren alles, het mag gewoon op straat, gemeenschap. Maar als dit probleem bij henzelf voorkomt gaan ze het niet accepteren.’

Oude conflicten

De cases waar het LEC EGG bij wordt betrokken gaan om zware bedreiging, dodelijk geweld, verdachte suicides. De respondent vanuit het LEC benadrukt over Syrische cases: ‘Er zitten absoluut eer-elementen in, maar je hebt ook met mensen te maken die op de vlucht zijn, die nare dingen hebben meegeemaakt, waar vaak ook andersoortige problemen spelen’. Ook relativeert ze dat het deels ook om oude conflicten kan gaan, dat men vanwege de oorlog en de vlucht even opzij zet. ‘Je neemt het conflict mee, want dat is niet opgelost. Onderweg hier naartoe maak je misschien geen ruzie omdat je aan het overleven bent, maar als je dan hier in relatieve rust zit, dan kan het weer opblazen.’

Trauma

Het traumatische verleden van langdurig onveilige en onzekere omstandigheden tijdens de oorlog in Syrië en de vlucht naar Nederland wordt door de geïnterviewden nadrukkelijk benoemd als factor om doorlopend rekening mee te houden in de preventie en aanpak van eer-conflicten onder Syriërs. Bovendien hebben veel Syriërs alvorens naar Nederland te vluchten eerst een periode in een buurland verbleven, vaak ook onder moeilijke omstandigheden. Een van de geïnterviewde sleutelpersonen ziet bij de Syrische mannen die ze tegenkomt bij groepsbijeenkomsten dat ze ‘echt psychische problemen hebben. Echt, ze hebben veel meegemaakt in oorlog...’. Ze ziet frustraties en zegt: ‘Volgens mij moeten ze echt ander onderdak hebben, ze kunnen niet met

hun kinderen en vrouw wonen, worden heel snel agressief'. Zij ziet ook: 'Hij wil niet integreren, wil niet naar buiten of gaat twee maanden van huis weg en men krijgt geen contact, ook niet per telefoon, niks, gewoon weg'. Zij kent vrouwen met zo'n man, die zeggen 'mijn man is zo'. Ze wonen alleen, maar zijn niet officieel gescheiden.

Invloed vanuit familie en het netwerk in Syrië en de diaspora

Sociale controle en roddels spelen een belangrijke rol bij het ontstaan en aanjagen van eer-conflicten. Dit gebeurt ook onder Syriërs, op het azc of in een wijk. Het gebeurt ook op afstand, tussen families in verschillende landen. Dit ziet het COA: 'Ook de familie in het buitenland speelt hierin een rol, men kan elkaar via sociale media makkelijker bereiken en in de gaten houden, informatie krijgen over iemand die nog in een azc woont'. Het COA signaleert ook dat er dreigingen uit het buitenland plaatsvinden. 'We zien dat vrouwen doods-

bang zijn. Er wordt gezegd dat er familie onderweg is naar Nederland. Of dat er gedreigd wordt dat de kinderen ontvoerd gaan worden'. Een andere respondent ziet nog een ander risico: 'Veel factoren kunnen door een eerconflict heen lopen, zo ook de politieke scheidslijn die door sommige families loopt'.

Seksueel geweld – ook voor en tijdens de vlucht

Alle vluchtelingen lopen risico op seksueel geweld onderweg of na aankomst in Nederland. Hoe gaan Syriërs ermee om met het oog op 'bezoedeling' en 'eerschending' van een vrouw? We vroegen onze respondenten wat zij er eventueel over hoorden. Van de meeste hoorden we hier niets over. Een van de respondenten daarentegen: 'Veel (...) vooral van de eerste stroom, die zijn in de kampen in Turkije en onderweg op de boot slachtoffer geworden. Daar heb ik ze wel voor behandeld'. En: 'Ik ken een Syrisch meisje die is verkracht tijdens de vlucht en zwanger geraakt en die familie heeft het om die reden haar 'vergeven. Ik weet niet of dit ook voor de anderen geldt. Als niemand het weet, is het geen issue voor de familie, dan worstelt iemand er vooral zelf mee'.

4.6. Zien respondenten verschillen met andere 'eerculturen'?

We vroegen onze respondenten of ze verschillen zagen waar het ging om opvattingen over eer en de positie van vrouwen, en verschillen in de preventie en aanpak van eerge relateerd geweld tussen de Syrische en andere gemeenschappen. Een aantal respondenten noemde (ook) verschillen tussen de diverse etnische groepen uit Syrië zelf.

4.6.1. Verschillen tussen Syriërs onderling

Een van de respondenten, zelf met Koerdische wortels, ziet een duidelijk onderscheid tussen de Koerdische en Arabische bevolking en geeft als voorbeeld: ‘Als Koerden hebben gezegd: ‘we zullen niks verkeerd doen’, tegen jou, tegen een hulpverlener of ander iemand, dan is dat ons woord. Als ze hebben gezegd ‘we gaan vermoorden, dan moeten ze wel. Als ze hun woord geven, dan is het zwart-wit. Ja is ja, nee is nee. Die cultuur is een beetje anders dan de algemene Arabische of alevitische cultuur in Syrië’. Volgens haar is er onder de Syrisch-Arabische bevolking weinig eermoord, meer bij de Koerdische.

Een van de sleutelpersonen heeft geregeld contact met Palestijnse Syriërs. Haar valt op dat deze mensen een goed onderling contact hebben, dat ze ervaring hebben met vluchten en met aanpassen, in elk land waar ze nieuw aankomen. ‘Zij zijn in elke plek iets verloren, iets van de cultuur en tradities. Ook kun je zien dat zij niet in de oorlog waren, dat heeft ook veel invloed op hun psychische situatie’. Ze vervolgt: ‘En ze respecteren heel veel dingen. Ze zijn niet heel vast aan de normen en waarden die bijvoorbeeld in Palestina of in Syrië waren. (...) Ik merk, ze zijn anders. Ik vraag bijvoorbeeld: ‘Breng iets van jouw cultuur hier mee’. Dan zeggen zij ‘Okay, maar wat is onze cultuur? Wij hebben alles in de landen achtergelaten’. En deze respondent ziet ook dat een Palestijnse vrouw solidair blijft met haar man, hoewel hij huiselijk geweld pleegt. Zij ziet een ander soort eergevoel bij vrouwen, die zeggen: ‘Hij is niet goed, maar ik moet hem beschermen, want hij is Palestijns’.

4.6.2. Verschillen met andere culturele gemeenschappen

Over het algemeen zien onze respondenten geen duidelijke verschillen met bijvoorbeeld Turkse, Irakese of Afgaanse families, waar het gaat om eer en eergeweld. Soms, als ze er even langer bij stilstaan komen er soms toch enkele

punten naar voren. Met name het actief hulp zoeken van vooral jonge Syriërs werd opvallend vaak genoemd (zie 4.4.). We destilleerden nog een aantal verschillen. Het betreffen signalen, er kunnen geen conclusies aan worden verbonden. Het kunnen punten zijn om alert op te zijn als professional.

Heftiger geweld?

Er zijn signalen dat het geweld heftiger is. ‘Bij het lezen van de adviezen van LEC EGG, maar dan is er al veel aan de hand, is het geëscaleerd of dreigt te escaleren, zie ik als het dreigt mis te gaan in de Syrische gemeenschap, dan gaat het ook wel echt mis. ‘. De respondent vervolgt: ‘Ik vind het gewetenlozer, ik vind het enger. Het kan ontzettend snel echt uit de hand lopen. (...) Je moet er bovenop zitten’. De ene respondent uit de meidenopvang herkent dit niet, maar de andere heeft een vergelijkbare observatie: ‘De verwondingen bij Syrische meiden waren erger dan we voorheen bij andere meiden zagen, niet zelden in elkaar gemept, met een gebroken arm of voet’. Ook werd in de opvang gezien dat bij bemiddelingsgesprekken het huiselijk geweld glashard ontkend wordt door de ouders. De respondent uit Berlijn: ‘We doen minder oudergesprekken met Syriërs, want met zoveel geweld en politie erbij, is de neiging ook bij Jeugdzorg minder tot een oudergesprek. Eerder wordt de ouderlijke zorg van ze weggenomen’.

Eergeweld op sociale media

Een van de sleutelpersonen signaleert dat Syrische mannen op sociale media uitleggen wat ze met hun vrouw hebben gedaan als zij in zijn ogen de eer heeft geschonden. Volgens deze respondent delen de mannen binnen de gemeenschap hun ervaringen en geven ze elkaar steun en advies over wat ze kunnen doen.

Snelle persoonlijke ontwikkeling

Verschillende respondenten die in de hulpverlening werken signaleren een snelle ontwikkeling van vrouwen en meisjes, nadat ze in de vrouwenopvang zijn gekomen. 'Ja, als ze in de vrouwenopvang zitten pikken ze heel snel dingen op, waarschijnlijk omdat ze eerder nooit de kans hebben gekregen om zich te ontwikkelen. Ik heb de indruk dat ze door de burgeroorlog heel lang in een onveilige situatie hebben gezeten en als ze hier zitten ervaren ze soms ook voor het eerst ruimte en dat ze ook voor het eerst nachtmerries hebben over die periode.'

4.7. Welke aanbevelingen hebben de respondenten voor de aanpak?

We spraken met onze respondenten over goede ervaringen met de preventie en aanpak van eerconflicten onder Syriërs. We kregen (gevraagd en ongevraagd) tijdens de interviews en in de focusgroep een aantal suggesties en aanbevelingen, die we in de volgende twee paragrafen onder elkaar hebben gezet.

4.7.1. Aanbevelingen van respondenten voor de preventie

Onze respondenten gaven de volgende suggesties voor de preventie van eerge-relateerd geweld binnen de Syrische gemeenschap, waarbij we de kanttekening kunnen plaatsen dat veel aanbevelingen ook voor andere gemeenschappen gelden:

(Herhaalde) voorlichting in het azc en daarna

- Tijdens de periode in het azc en in de periode erna is (meer) en herhaalde voorlichting nodig over Nederlandse normen en waarden rond thema's als vrijheid, zelfbeschikking, en man-vrouwverhouding.
- Aandacht voor thema's als eer, partnerkeuze en eergeweld is van groot belang.

- Naast gesprekken kun je beeldmateriaal als foto's, pictogrammen en video's inzetten, alsook brochures en trainingen.
- Daarnaast kun je de mensen wegwijzen maken in het Nederlandse zorg- en ondersteuningslandschap.
- Geef uitleg over welk gedrag strafbaar is en waarom (bijv. huwelijksdwang,) en welke gevolgen dit kan hebben.
- Specifieke aandacht voor de rol en positie van mannen is van toegevoegde waarde, door hen op de juiste manier en 'als goede man' te bejegenen.
- Heb aandacht voor het binnenhouden van de vuile was onder Syriërs.
- Gebruik geen stereotyperingen, communiceer wel cultuursensitief en in de eigen taal.
- Voorlichters met dezelfde culturele achtergrond hebben meerwaarde: 'Ik kan me voorstellen dat wanneer je in het azc zit, je iets van iemand met dezelfde culturele achtergrond eerder aanneemt, dan van een willekeurige azc-medewerker.'
- De voorlichting dient geregeld herhaald te worden (via bijvoorbeeld de Inburgeringscursussen, via organisaties als Vluchtelingenwerk Nederland, zelforganisaties).

Sociale media inzetten voor voorlichting

De focusgroepeelnemers adviseren om sociale media in te zetten om informatie te delen, want veel Syriërs maken hier gebruik van. Bijvoorbeeld via Syriërs die al als sleutelpersoon actief zijn op sociale media (o.a. Facebook) en een groot bereik hebben in de gemeenschap. Zij geven onder meer (zelfstandig) voorlichting over Nederlandse wet- en regelgeving en nieuwsitems. Men adviseert samenwerking met deze en andere online-sleutelpersonen, want dan is de informatie op juistheid gecontroleerd, waardoor onjuiste advisering of beeldvorming minder kans maakt.

Een meldcode voor vrijwilligers bij signalen van geweld

De maatschappelijke begeleiders vanuit bijvoorbeeld Vluchtelingenwerk Nederland (VWN) komen bij de asielzoekers en statushouders over de vloer en spelen daardoor een belangrijke rol in het vroegtijdig signaleren van problemen en het wegwijs maken naar de hulpverlening. Als vrijwilligers zijn zij niet verplicht om de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling¹ te volgen. Veel huiselijk geweld komt daardoor niet of pas in een laat stadium onder ogen bij Veilig Thuis. In de focusgroep pleiten de deelnemers ervoor dat de meldcode ook voor deze organisaties wordt ingevoerd. Via trainingen voor de vrijwilligers krijgen zij meer kennis over huiselijk en eergeweld en handvatten om ermee om te gaan.

(Meer) alertheid op de inzet Syrische vrijwilligers

Voor de maatschappelijke begeleiding van Syrische families worden geregeld Syrische vrijwilligers ingezet. Dit heeft duidelijk voordelen vanwege hun kennis van de taal en cultuur. Onze respondenten hebben de kanttekening dat de vrijwilliger in een lastige situatie kan komen als de cliënt niet handelt volgens de Nederlandse wet- en regelgeving, bijvoorbeeld een informeel huwelijk sluiten. Een belemmering in het contact kan zijn de angst voor roddels in de Syrische gemeenschap, of dat informatie terechtkomt bij de Syrische overheid.

Vaker sleutelpersonen en ervaringsdeskundigen inzetten

De focusgroep adviseert in het kader van preventie tot meer samenwerking tussen formele en informele organisaties, van professionals met sleutelpersonen en tolken. Bij onder andere Pharos en de Alliantie Verandering van Binnenuit zijn steeds vaker Syrische sleutelpersonen actief in de voor-

lichting en het bespreken van onderwerpen als eergelateerd geweld en huwelijksdwang. Belangrijke voorwaarden voor een duurzame inzetbaarheid van sleutelpersonen zijn een gedegen screening, de aansluiting bij een formele organisatie en structurele financiering.

4.7.2. Aanbevelingen van respondenten voor de hulpverlening

Onze respondenten deelden in de interviews en de focusgroep de volgende suggesties en goede ervaringen met hulpverlening aan Syrische slachtoffers van (dreiging met) eergeweld:

Zorg voor kennis van etnische en religieuze diversiteit

De Syrische gemeenschap is zeer divers. Voorkom het generaliseren op basis van het herkomstland door te zorgen dat hulpverleners basiskennis hebben van de etnische en religieuze verschillen onder Syriërs. Deze basiskennis kan helpen bij het stellen van de juiste vragen om er achter te komen wat de mogelijke rol is van eer en hoe een conflict rond eerverlies kan ontstaan en zich ontwikkelen. Elke casus vergt maatwerk.

Investeer in achtergrondkennis

Neem kennis van mogelijke geweldservaringen en andere (traumatische) gebeurtenissen die Syrische vrouwen en meisjes mogelijk hebben meegemaakt in Syrië tijdens de burgeroorlog, tijdens de vlucht en/of de periode in het azc. In hoofdstuk 2 beschreven wij wat er in Syrië plaatsvindt aan geweld tegen vrouwen en meisjes: huiselijk geweld, seksueel geweld, gedwongen prostitutie, eergeweld en kindhuwelijken.

1 [Meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling](#) | [Huiselijk geweld](#) | [Rijksoverheid.nl](#)

Wees alert op trauma's

Wees alert op (onderliggende) trauma's bij vrouwen en meisjes die hulp vragen. Bij de traumacheck die de gespecialiseerde opvang uitvoert onder de slachtoffers van eengerelateerd geweld, lijken de Syrische vrouwen en meisjes in eerste instantie soms weinig klachten te hebben. In een latere fase van hun verblijf kunnen toch de emoties en nachtmerries loskomen. 'Ze blijken gewoon gedissocieerd te zijn, na een paar weken hier begint het voelen, dan komen de emoties los en de nachtmerries. Dus dan zie je dat een traumabehandeling toch heel hard nodig is.'

Investeer in een vertrouwensband

Zowel in de interviews als in de focusgroep kwam het investeren in de opbouw van een vertrouwensband tussen hulpverlener en cliënt naar voren als cruciaal. Kunnen aansluiten bij de leefwereld van de client is essentieel om contact te maken. Veel respondenten bevelen aan om hulpverleners in te zetten die de (Arabische) taal spreken, dat maakt het contact zoveel makkelijker. Overigens is taal niet alles, het gaat ook om kennis van en inlevingsvermogen in de culturele achtergrond.

Biedt de mogelijkheid voor een hulpverlener met een vergelijkbare culturele achtergrond

Het mederendeel van onze respondenten benadrukt dat het helpend kan zijn wanneer de hulpverlener zélf een Syrische of tenminste Arabische of Koerdische achtergrond heeft. 'Wanneer je van hun cultuur bent denken ze: 'die mevrouw zal wel begrijpen wat we bedoelen, ze kent onze schaamtecultuur en eercomponenten''. Het is echter geen garantie. Zo kan een hulpverlener met een vergelijkbare culturele achtergrond maar die in Nederland is opgegroeid, wel

de taal spreken, maar qua normen, gedrag en uiterlijk enorm verschillen van de cliënt. Dan vergt contact maken en aansluiting vinden extra inspanning.

Of juist niet dezelfde achtergrond

De respondenten raden aan om sowieso te checken bij cliënten of men juist wel of niet een hulpverlener met dezelfde culturele achtergrond wenst. Een respondent hoort regelmatig dat cliënten blij zijn wanneer een sleutelpersoon/hulpverlener níet tot 'dezelfde groep' behoort. 'Dan kunnen ze ook dichtklappen. Dat geldt niet alleen bij Syriërs. Er is schaamte en de angst dat diegene de familie kent of iets naar buiten brengt.' De respondenten van Veilig Thuis hebben goede ervaringen met het in duo erop afgaan, met een verschil in culturele achtergrond en/of sekse.

Neem niet zomaar contact op met de ouders

Wanneer een minderjarige advies of hulp vraagt aan een professional of een sleutelpersoon vanwege (dreigend) eengerelateerd geweld of huwelijksdwang, is het zaak om zorgvuldig te handelen. Gebruik daarvoor de stappen van de 'Meldcode bij (een vermoeden van) eengerelateerd geweld'², waarbij altijd advies moet worden ingewonnen bij een expert van Veilig Thuis of de politie. Neem nooit zonder overleg met het slachtoffer en een expert contact op met de ouders, omdat dit kan leiden tot escalatie van het conflict en/of geweld. Zie ook onze aanbevelingen verderop.

Investeer in contact met de ouders

Wanneer een minderjarige in de gespecialiseerde opvang voor slachtoffers van eengerelateerd geweld terecht komt, neemt de opvang altijd contact op met de ouders, om te polsen hoe er gedacht wordt over en gereageerd op de vlucht

2 [De meldcode bij \(vermoedens van\) eengerelateerd geweld maart 2022.pdf \(movisie.nl\)](#)

van hun dochter. De mogelijkheden voor bemiddeling en een veilige terugkeer worden grondig onderzocht, terwijl het meisje in veiligheid is.

Een sleutelpersoon adviseert om in gesprek met de ouders een ‘gulden middenweg’ te vinden tussen twee culturen. Niet álles van de Nederlandse cultuur gaat volgens haar in tegen de eigen normen en waarden van de Syrische ouders. ‘Maak dit bespreekbaar, geef erkenning aan de worsteling van de ouders en hun complexe positie, maar bespreek ook het belang van zoeken naar een middenweg, aangezien het een feit is dat de familie nu in Nederland woont en daar invloeden van meekrijgt’.

Straal als hulpverlener gezag uit

Een paar experts benadrukt dat het uitstralen van gezag in gedrag én in uiterlijk een belangrijke factor is om afspraken te maken met Syrische cliënten, zeker met de ouders van een minderjarige.

Passende hulpverlening vraagt ook om aansluiting bij de leefwereld van de cliënt (en de ouders): ‘Wanneer je het gesprek met een Westerse bril aangaat, zoals bij ‘de man is ouder en het meisje minderjarig, dus dat is slecht’, dan verlies je de cliënt. Sluit aan bij de belevingswereld, anders wordt het een lastig gesprek’.

Onderzoek de familiebanden

Experts benadrukken het belang van onderzoeken van de betrokkenheid van de familieleden bij het ontstaan en bij de aanpak van een eerconflict, dit geldt ook voor dergelijke conflicten in Syrische kring. Wie zijn betrokken bij het conflict? Wat betekent voor hen de geschonden eer en het herstel van eer? Daarbij is

het belangrijk in kaart te brengen hoe de familie in elkaar steekt; wie is in Nederland, wie in een ander Europees land, wie is in Syrië? Het opstellen van een genogram³ helpt om structuren en verhoudingen binnen de familie(s) te bepalen. Wellicht kan er een familielid gevonden worden die kan bemiddelen in het conflict.

Investeer in het opbouwen van een netwerk met informele werkers

In een netwerk tussen formele en informele betrokkenen, met structureel overleg om kennisuitwisseling te bevorderen vanuit verschillende perspectieven en korte lijnen voor advies, kunnen Syrische sleutelpersonen een belangrijke rol vervullen. Mogelijk is er ook een paar ervaringsdeskundigen beschikbaar. Een van de geïnterviewde hulpverleners zou van hen bijvoorbeeld willen weten wat na afsluiting van een hulp- en opvangtraject ‘de werkzame elementen zijn om een Syrisch gezin in beeld te houden en te volgen’.

3 KIS-artikel, 2020, zie ‘genogram’: [Cultuursensitieve jeugdhulp en opvoedondersteuning | KIS](#)

Voorlopige conclusies en aanbevelingen

We hebben een uitgebreide beschrijving gemaakt van de gevaren waaraan Syrische vrouwelijke vluchtelingen mogelijk hebben blootgestaan in Syrië, tijdens de burgeroorlog en tijdens de vlucht. Vervolgens beschreven we de situatie van Syrische vluchtelingen in ons land en de eventuele veranderingen in de man-vrouwverhouding en de ouder-kindrelatie. We sloten af met observaties, ervaringen en aanbevelingen van onze respondenten in hun werk met Syrische vrouwen, meisjes en mannen in Nederland. Deze ervaringen en de literatuurverkenning zijn nog bescheiden, vandaar dat we in dit hoofdstuk slechts voorlopige conclusies en aanbevelingen beschrijven.

5.1. Voorlopige conclusies

Hieronder de beantwoording van de vragen, op basis van onze deskresearch, interviews en de focusgroep. Zoals hiervoor al opgemerkt, kunnen we geen grote conclusies aan deze bescheiden verkenning verbinden. Verder onderzoek zou daarvoor nodig zijn.

Deelvraag 1. Welke risicofactoren en aanleidingen zien we voor het ontstaan van eergerelateerd geweld in de Syrische gemeenschap in Nederland?

Er lijken volgens onze respondenten veel overeenkomsten te zijn met andere migrantengemeenschappen uit het Midden-Oosten, Turkije en Centraal-Azië waar de familie-eer van belang is, als we kijken naar aanleidingen en risicofactoren voor eergerelateerd geweld. Er zijn uit de literatuur echter een aantal ontwikkelingen in Syrië sinds de burgeroorlog in 2011 te destilleren die in het kader van eer en eergeweld om extra attentie vragen van professionals, ook na aankomst in Nederland.

1. Verslechterde positie van vrouwen in Syrië

Na het uitbreken van de burgeroorlog verslechterde de positie van vrouwen in Syrië, terwijl zij in de decennia vóór de oorlog relatief meer vrijheid en carrièrekansen hadden verworven. Dit blijkt onder andere uit:

- Meer macht bij conservatieve, orthodox-islamitische leiders, waardoor de positie en macht van mannen sterker werd.
- Zwakke (regionale) overheden, waardoor (o.a. in de Koerdische regio) de traditionele clans of extremistische moslims (IS) feitelijk de macht kregen en de wettelijke rechten voor vrouwen negeerden.
- Door de oorlog hadden veel meisjes geen toegang meer tot onderwijs.
- Toename van het aantal kindhuwelijken, en de vaak heel jonge leeftijd van de bruiden (12, 13 jaar).

- Toename van informele, religieuze en tijdelijke huwelijken (laatste is vorm van prostitutie).
- Toename van polygamie.
- De toename van seksueel geweld, gepleegd door alle strijdende partijen (ook jongens en mannen worden slachtoffer).
- De toename van eerge relateerd geweld en eermoorden (o.a. na (vermeend) seksueel geweld).

Mogelijk hebben vrouwelijke vluchtelingen voor of tijdens hun vlucht naar Nederland een of meerdere vormen van gendergerelateerd geweld ondergaan, wat hun psychische, lichamelijke en/of sociale situatie kwetsbaar maakt en een risico kan vormen voor nieuw (eerge relateerd) geweld in hun relatie of familie.

2. Relatieve vrijheid voor vrouwen

Tegelijkertijd echter gaf de burgeroorlog een deel van de vrouwen relatief meer vrijheid. Doordat hun echtgenoot moest vechten, onderduiken, vluchten, ofwel gevangen of gedood was, en hoewel zij daardoor in de buitenwereld een zekere bescherming ontbeerden, gaf het hen meer bewegingsruimte. Deze vrouwen:

- leefden vaak jaren zonder een echtgenoot, al dan niet in vluchtelingenkampen.
- kregen letterlijk meer bewegingsvrijheid, gingen zonder man de straat op, naar het werk, et cetera.
- namen zelfstandig beslissingen over zichzelf, de kinderen en soms familie.
- vluchtten niet zelden alleen met de kinderen, zonder echtgenoot – soms reisden ze hun man vooruit – in het kader van gezinshereniging – vaak reisden ze hem na. Vaak reizen vrouwen hun echtgenoot achterna naar Nederland en leven ze, na een vaak jarenlange scheiding, weer samen.

Al moeten we hier een kanttekening bij plaatsen: bij veel vrouwen nam juist de sociale controle van de eigen familie en die van de echtgenoot toe.

3. Oorlogstrauma en vluchttrauma

Oorlogs- en geweldservaringen in Syrië en tijdens de vlucht naar en in het buitenland, bij zowel mannen als vrouwen en hun kinderen, leiden niet zelden tot trauma's. Deze trauma's komen vaak aan het licht op het moment dat het leven enigszins in rustiger vaarwater komt na toekenning van een status en een woning. En dan hebben we het nog niet eens over de rouw om alle verliezen, van familie, vrienden, van huis en haard, eigen land en cultuur. Onbehandelde trauma's beïnvloeden het dagelijks (samen)leven en kunnen een trigger zijn voor misverstanden, onbegrip, ruzies en geweld tussen de partners, ouders en kinderen.

4. Risicofactoren voor eerge geweld in Nederland

Na aankomst in Nederland ontstaan soms al in het azc problemen tussen partners, of na gezinshereniging, over de bewegingsvrijheid van de vrouw, maar ook over mogelijk eerverlies gedurende de scheidingsperiode als er twijfels zijn over huwelijksrouw, of slachtofferschap van seksueel geweld. Ingeval het een gedwongen huwelijk betreft, misschien een kindhuwelijk, biedt de wet in Nederland de kans aan slachtoffers om dit huwelijk te verbreken.

Mogelijke aanleidingen en risicofactoren voor eerge relateerd geweld die onze respondenten bij Syriërs zagen waren:

Meer vrijheid en rechten voor vrouwen (en meisjes) in Nederland:

- Echtgenote wil meer bewegingsvrijheid
- Dochters willen meer bewegingsvrijheid

- Vrouw wil echtscheiding
- Een kindhuwelijk en gedwongen huwelijk kan in Nederland nietig verklaard en/of ontbonden worden

Positieverlies van Syrische mannen in Nederland:

- Man ervaart statusverlies, hij is niet meer kostwinner
- Man ervaart de nieuwe invloeden in Nederland als een bedreiging
- Hij ervaart druk en invloed vanuit de familie in Syrië en in de diaspora op bewaken van de eer
- Druk van mannen onderling op zich (extra?) profileren als bewaker van de eer, vooral op sociale media

Ongeoorloofde relaties:

- Overspel door de vrouw
- Dochter krijgt een vriendje, in het azc, of op school
- Seksueel getint (fake-)beeldmateriaal en -berichten op sociale media
- Homoseksuele relatie (komt in de interviews en literatuur beperkt naar voren)
- Slachtoffer van seksueel geweld buiten het huwelijk (vóór, tijdens of na de vlucht)
- Slachtoffer van mensenhandel, van gedwongen prostitutie (via bijv. informele huwelijken)

Deelvraag 2. Wat zijn veel voorkomende uitingsvormen en gevolgen?

1. In Syrië:

Uit de literatuur en mediaberichten uit Syrië viel vooral het grote aantal eermoorden op, vooral op het platteland, maar ook de gruwelijke manier waarop de slachtoffers (vrouwen en meisjes) werden vermoord door hun vader, broer of echtgenoot. Opvallend was ook dat sommige plegers in Syrië de gruwelijke moord zelfs filmde en de beelden vervolgens deelden via sociale media, waarmee zij lieten zien dat zij hun taak om de eer te herstellen hadden vervuld.

Ondanks de inmiddels strengere straffen voor eermoord in Syrië komen veel plegers bij de rechter meestal weg met lage straffen, er is nog veel begrip voor het motief van eerherstel. In Syrië neemt het protest van vrouwen- en mensenrechtenorganisaties tegen eermoorden en de lage straffen toe. Sociale media spelen hierin een belangrijke rol.

Andere vormen van eegerelateerd geweld in Syrië die in de literatuur genoemd werden:

- om eerschending (verlies van maagdelijkheid voor het huwelijk) te voorkomen:
  - gedwongen huwelijken, waaronder veel kindhuwelijken, en polygamie
- na seksueel geweld (in detentie bijv.):
  - naast moord, verstoting, en het plegen van zelfmoord (om verstoting en ander geweld te voorkomen)

Eegerelateerd geweld, in de vorm van verstoting, een gedwongen huwelijk of moord, ontwricht gezinnen en families. Als een vrouw of meisje is verkracht door vijandelijke milities, loopt zij daarna nog eens risico op eermoord door

eigen partner en/of familie, omdat zij als bezoedeld geldt. Het gaat niet om schuld, het gaat erom dat er seks heeft plaatsgevonden buiten het huwelijk. Daarmee is de familie-eer geschonden. Zelfs het vermoeden van seksueel geweld ('dat overkomt toch iedere vrouw in detentie!?' was bij sommige Syriërs de gedachte) kan al aanleiding zijn tot eergeweld. Uit onze research bleek dat er beschuldigingen zijn aan het adres van verschillende militieën, dat zij seksueel geweld moedwillig inzetten als een vorm van oorlogsvoering, om daarmee families en gemeenschappen te ontwrichten.

2. In Nederland

In ons land zijn inmiddels meerdere Syrische slachtoffers van (bedreiging met) eengerelateerd geweld en van eermoorden, dit weten we uit de media en uit de cijfers van het LEC EGG. Onze respondenten hadden het in hun voorbeelden van casuïstiek niet over moord, maar noemden wel geregeld de volgende vormen: bedreiging, mishandeling, dwang, achterlating, gedwongen huwelijk, kindhuwelijk. Dit is een vergelijkbaar beeld van eergeweld in andere gemeenschappen. De gevolgen in Nederland (en Duitsland) zijn dat veel Syrische vrouwen en meisjes voor hun veiligheid vluchten naar de vrouwen/meidenopvang. Een gevolg is dat gezinnen en families onthecht en ontheemd zijn, eerst als gevolg van de oorlog, de vlucht en nu ook als gevolg van geweld in het gezin.

We kregen van onze respondenten vooral voorbeelden van casuïstiek waarbij het slachtoffer een vrouw of meisje betrof, en slechts een geval van een bedreiging van een homoseksuele man. Uit de cijfers van het LEC EGG weten we dat in andere gemeenschappen ook regelmatig mannen slachtoffer zijn van eermoord, bijvoorbeeld als de 'verboden' minnaar.

Het LKHA ziet een toename van zaken van achterlating in Syrië. Het gaat bijvoorbeeld om meisjes wiens ouders een (dreigende) eerschending willen voorkomen en verdoezelen. En het betreft vrouwen die met hun kinderen door de echtgenoot en onder valse voorwendselen naar Syrië worden gebracht en vervolgens zonder papieren achtergelaten. Er zijn geen voorbeelden van Syrische jongens die worden achtergelaten.

Deelvraag 3: Wat valt specifiek op bij Syrische casuïstiek van eerconflicten?

We hebben op een rij gezet wat een of meer van de respondenten is opgevallen:

3.1. Zeer heterogene achtergronden

Onze respondenten zien eerconflicten onder Syriërs uit verschillende etnische en religieuze groepen, zowel bij theoretisch als praktisch opgeleiden en afkomstig van zowel platteland als uit de stad.

- **Signalen van extreem geweld** - Opvallend is dat meerdere respondenten nadrukkelijk zeiden dat zij vaker extreem geweld bij Syriërs zien, opmerkelijk meer dan bij andere gemeenschappen. Ook lijfstraffen voor kinderen signaleert men vaker. Het is niet duidelijk of dat voor alle etnische groepen uit Syrië (evenveel) geldt.
- **Ontkennen geweld** - Een aantal respondenten zag dat Syrische ouders van slachtoffers van huiselijk- en eengerelateerd geweld in de opvang, het gebruikte geweld glashard ontkennen. Dit lijkt meer het geval dan bij andere ouders.
- **Echtgenoten nemen de vrijheid** - Een aantal respondenten merkte op dat vrouwelijke Syrische cliënten regelmatig vertellen dat hun echtgenoten zich binnen het huwelijk veel vrijheden permitteren. Zij spreken openlijk over

zijn buitenechtelijke relaties, over polygamie, maar ook over verkrachting binnen hun huwelijk.

- **Tonen geweld op sociale media** - Volgens de sleutelpersonen schijnen sommige Syrische mannen op sociale media expliciet te laten zien hoe zij de familie-eer hebben hersteld, soms ook het geweld waarmee dit gepaard ging. We zagen dit verschijnsel ook in de deskresearch over Syrië. In hoeverre dit specifiek voorkomt onder mensen met een Syrische achtergrond of ook bij andere culturele achtergronden, is ons niet bekend.
- **Mannen adviseren elkaar** - Een paar geïnterviewde sleutelpersonen hebben de indruk dat sommige Syrische mannen onder andere via sociale media, advies vragen aan andere mannen, die al langer in Nederland zijn, soms uit andere gemeenschappen, over het gebruik van geweld om de eer te herstellen.

3.2. De aanleidingen voor eerconflicten zijn vergelijkbaar

Onze respondenten zien niet veel verschil met andere (vluchtelingen-)gemeenschappen in aanleiding tot een eerconflict. Toch komen er uit dit verkennende onderzoek een aantal zaken om rekening mee te houden/alert op te zijn. In sommige gevallen gaat het om signalen die misschien breder spelen.

- **Veel kindbruiden** - Het valt de meeste respondenten op dat veel Syrische vrouwen jong getrouwd zijn, soms al als kind van 13, 14 jaar. Niet zelden met een veel oudere man, vaak een neef of ander familielid.
- **Veel informele huwelijken** - Er zijn signalen dat een deel van de huwelijken – ook nu nog in Nederland – informeel plaatsvindt in een moskee, zonder dat er een burgerlijk huwelijk aan vooraf gaat. Dit plaatst met name vrouwen in een juridisch kwetsbare en afhankelijke positie, ook de wettelijke positie van hun kinderen is slecht.

- **Trauma's bij mannen en vrouwen door de burgeroorlog en de vlucht** - De gevolgen van bombardementen, geweldservaringen, het verlies van dierbaren en huis en haard; het kan leiden tot trauma's, die het heel lastig maken om het gewone leven weer op te pakken. En om geduld en begrip voor de partner en voor de kinderen op te brengen.
- **Conflicten over de oorlog kunnen een rol spelen** - Binnen families, maar ook binnen partnerrelaties kan er verschillend worden gedacht over de oorlog en kunnen verschillende partijen worden aangehangen. Dit kan tot conflicten en schisma's in families leiden.
- **Lange, gedwongen scheiding van partners** - De noodgedwongen vaak jarenlange scheiding van man en vrouw maakt het na gezinshereniging moeilijk om met elkaar te leven. De vrouw vindt het opgeven van haar relatieve vrijheid wellicht lastig, hij kan twijfels hebben over haar huwelijkstrouw, of misschien onderging zij seksueel geweld.
- **Seksueel geweld in Syrië en tijdens de vlucht** - In de deskresearch hebben we gezien dat vrijwel alle oorlogspartijen in Syrië zich schuldig maken aan seksueel geweld. Soms is het strategie om daarmee families en gemeenschappen te ontwrichten, omdat deze de geschonden familie-eer willen herstellen en overgaan tot verstoting van het slachtoffer en in het uiterste geval tot - eermoord.
- **Signalen over de invloed van sociale media** - Naast de positieve rol die de sociale media spelen in het onderhouden van contacten met familie in herkomstland en diaspora, zien we als schaduwkant dat de familie elkaar blijft controleren op mogelijk eerverlies. En kregen we signalen dat Syrische mannen elkaar via deze media adviseren bij eerconflicten, en beelden delen van de uitvoering van eergeweld. Dat zagen we in Syrië, maar dit schijnt ook onder Syriërs in Nederland voor te komen.

- **Signalen over relatief assertief in hulpzoekgedrag** - Dit geldt vooral voor meiden en jonge vrouwen die zelf op de politie en hulpverlening afstappen. Voor vrouwen die de taal niet machtig zijn geldt dit niet, die hebben vaak de actieve houding van praktijkondersteuners van de huisarts of een maatschappelijk begeleider nodig.

5.2. Voorlopige aanbevelingen

De hoofdvraag van deze verkenning was: Welke aanknopingspunten zijn er voor de preventie en aanpak van (vermoedens van) eengerelateerd geweld in de recent naar Nederland gevluchte Syrische gezinnen in Nederland? We geven hieronder een aantal voorlopige en voorzichtige aanknopingspunten.

5.2.1. Wat zijn mogelijke aanknopingspunten om eengerelateerd geweld te voorkomen? Wat is hierbij nodig van Nederlandse instanties en organisaties?

Vanuit de (internationale) literatuur die wij tegenkwamen vonden we geen specifieke informatie over preventie en aanpak van eengerelateerd geweld in de Syrische gemeenschap. We baseren ons hier vooral op de informatie en aanbevelingen van de respondenten en de algemene kennis over de aanpak van eengerelateerd geweld.

Aanbevelingen voor voorlichting aan de gemeenschap:

- Organiseer vanaf de periode in het azc voorlichting en dialoog over normen, man-vrouwverhouding, rechten, wetten, hulpverlening enzovoorts in Nederland.

- Laat de uitvoering over aan getrainde en ervaren gespreksleiders die de taal en cultuur kennen. Bij voorkeur aan een sleutelpersoon in duo met een professional.
- Besteed specifiek aandacht aan de mannen en hun veranderde positie.
- Herhaal de informatie geregeld en stimuleer dat mensen erover met elkaar in gesprek gaan.
- Zorg dat in het inburgeringstraject in een gemeente aandacht wordt besteed aan voorlichting over zelfbeschikking en aan eengerelateerd geweld.
- Zet naast mondelinge voorlichting en dialoog ook beeldmateriaal in. Denk aan video's, infographics en folders waarin ook praktische informatie is terug te lezen over waar je hulp kunt krijgen.
- Zorg ook voor online verspreiding van relevante informatie in de eigen taal over de problematieken en het hulpaanbod voor de Syrische nieuwkomers. Zet daarvoor betrouwbare, door Syriërs goed bezochte socialemediakanalen en voorlichters/voortrekkers in.
- Wijs ouders op online bronnen die hen kunnen ondersteunen bij het leren kennen van Nederlandse normen en waarden, bijvoorbeeld de Facebookpagina 'Opgroeien in Nederland!' van Pharos en GGD Utrecht. Deze is gericht op opvoedingsvraagstukken van ouders met een migratieachtergrond. Voorlichting en antwoorden op vragen worden zowel in het Arabisch als het Nederlands gegeven: (1) [اوس ربكنا \(1\) Opgroeien in Nederland | Facebook](#).⁴

4 Facebookpagina Opgroeien in Nederland!: [اوس ربكنا \(1\) Opgroeien in Nederland | Facebook](#)

Aanbevelingen voor samenwerking tussen hulporganisaties en sleutelpersonen:

- Zorg voor samenwerking met een aantal betrouwbare, getrainde en/of ervaren sleutelpersonen die de taal en cultuur kennen (bijv. de voorlichters/ gespreksleiders op bijeenkomsten en sociale media).
- Zorg dat sleutelpersonen voor hun werk een redelijke vergoeding ontvangen.

Hoe kom ik in contact met sleutelpersonen?

Onder andere onderstaande organisaties trainen sleutelpersonen en werken met hen samen op het terrein van gezondheid en/of gendergerelateerd geweld:

- [Zelfbeschikking, veiligheid en gelijkheid | Movisie](#)
- [Sleutelpersonen Gezondheid Migranten - Pharos](#)
- [SAMEN: Een migrantgerichte aanpak om gendergerelateerd geweld aan te kaarten – IOM Nederland \(\[iom-nederland.nl\]\(http://iom-nederland.nl\)\)](#)

Aanbevelingen voor signaleren van eergeweld

- Zorg dat professionals op scholen, wijkteams, wijkpolitie, praktijk-ondersteuners, buurt-gzz, enzovoorts (herhaaldelijk) getraind zijn (of worden) in het signaleren en bespreekbaar maken van eergeweld, huwelijksdwang en achterlating (onder Syriërs).
- Wijs professionals en vrijwilligers op de tools om te signaleren en eventueel het gesprek aan te gaan (zie kader hieronder).

Enkele tools voor signaleren en gespreksvoering:

- [SignalenKaart](#) – over mogelijke signalen van eengerelateerd geweld
- [Hoe herken en voorkom je huwelijksdwang? | KIS](#)
- [Hoe herken je de signalen van huwelijksdwang en achterlating? | Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating](#)
- [Toolkit tijdig signaleren en voorkomen van achterlating | KIS](#)

- Neem in de cursus mee dat professionals volgens de Meldcode bij (vermoeden) van eengerelateerd geweld werken, dat zij niet zelf gaan pionieren, maar altijd een deskundige van Veilig Thuis, de politie of het LKHA moeten raadplegen.
- Zorg dat ook de vrijwilligers voor maatschappelijke begeleiding van asielzoekers en statushouders (als VluchtelingenWerk en Humanitas) een training over de Meldcode bij (vermoeden) van eengerelateerd geweld krijgen.
- Hoewel voor vrijwilligers niet verplicht, is kennis over deze Meldcode, de problematiek en het voorkomen van stappen die tot meer risico en escalatie van een eerconflict kunnen leiden, van het grootste belang (zie de bijlage voor de Stappen van de Meldcode bij (vermoedens van) eengerelateerd geweld).

- Raadpleeg informatie- en hulpbronnen:
  - [Hoe kan ik hulp krijgen als slachtoffer van eergerelateerd geweld? | Rijksoverheid.nl](#)
  - [Eergerelateerd geweld | politie.nl](#)
  - [Handreiking informele en kindhuwelijken def.pdf \(huwelijksdwangenachterlating.nl\)](#)
  - [Gevolgen van een islamitisch huwelijk | Advocatenkantoor El Hannouche B.V.](#)
- Informatie in de eigen taal – onder andere Arabisch:
  - [Eergerelateerd geweld | Zanzu](#)
  - [Huwelijk | Zanzu](#)
  - [Infographic eerstelijnszorg - Pharos](#)

Aanbevelingen voor hulpverlening aan Syriërs – in het algemeen

- Samenwerking - Zoek structurele samenwerking met Syrische sleutelpersonen vanuit formele en/of informele organisaties. Leer van elkaar. Zie de informatie bij: Hoe kom ik in contact met sleutelpersonen?
- Basiskennis eergerelateerd geweld - Zorg dat je (basis)kennis hebt van eergerelateerd geweld (zie lijst trainingsbureaus).

(Basis)trainingen voor professionals over eergerelateerd geweld:

- [Basistraining 'Herkennen van eergerelateerd geweld' - Samen Veilig \(samenv veilig.nl\)](#)
  - [Basistraining Eergerelateerd Geweld, Huwelijksdwang en Achterlating - Expertisecentrum huiselijk geweld en kindermishandeling \(expertisecentrum-hgkm.nl\)](#)
  - [Expertisecentrum - Fier](#)
  - [Verdiepingstraining Eergerelateerd Geweld - ECS Trainingen \(e-cs.nl\)](#)
  - [Eergerelateerd Geweld - Signaleringstraining \(vocastrainingen.nl\)](#)
  - [Aan Eer Gerelateerd Geweld & Complexe familieverhoudingen A - Midden Oosten Perspectief Midden Oosten Perspectief \(moperspectief.nl\)](#)
  - [Info en trainingen eergerelateerd geweld en voorlichting door st. Kezban \(stichting-kezban.nl\)](#)
- E-learning Schadelijke praktijken (waaronder eergerelateerd geweld):
- [E-learning Schadelijke praktijken: do's en dont's voor professionals \(pharos.nl\)](#)

- **Ga niet pionieren** - Werk volgens de stappen van de Meldcode bij (vermoedens van) eergerelateerd geweld (zie bijlage of: [De meldcode bij \(vermoedens van\) eergerelateerd geweld maart 2022.pdf \(movisie.nl\)](#)).
- **Basiskennis achtergrond** - Zorg dat je basiskennis hebt over de verschillende etnische en religieuze achtergronden in de Syrische gemeenschap, opvattingen over man-vrouw rolverdeling, eer en het eventueel gebruik van huiselijk en eergerelateerd geweld. Zorg daarnaast voor enige kennis over de situatie van Syrische vrouwen en meisjes ten tijde van de oorlog, de vlucht, in vluchtelingenkampen, en mogelijke geweldservaringen, zodat je weet waar je rekening mee moet houden en eventueel naar moet vragen.
- **Traumasesitief** - Wees alert op mogelijke trauma's en zorg voor mogelijkheid van traumabehandeling.
- **Vertrouwensband** - Neem de tijd om contact te maken en een vertrouwensband op te bouwen, het helpt om als hulpverlener dezelfde taal te spreken. Besef dat men niet het achterste van de tong zal laten zien over de ervaringen daar, en hier, vanwege mogelijke consequenties rond eerverlies, of uit beduchtheid voor het regime.
- **Dezelfde culturele achtergrond** - Streef naar hulpverleners die de taal en culturele achtergrond van binnenuit kennen. Soms is het voor de cliënt (gevoelsmatig) juist veiliger dat de professional geen Syrische achtergrond heeft. Dit vraagt om maatwerk, waarbij idealiter beide mogelijkheden bestaan.
- **In duo-vorm** - Treed - indien mogelijk - samen met een collega cliënten tegemoet. Een combinatie van man-vrouw werkt goed, maar overweeg ook verschillende culturele achtergronden of leeftijden.
- **Gezag** - Straal als hulpverlener gezag uit, zeker naar de man en in contact met ouders.

- **Onderzoek** - Onderzoek de familiestructuur van de cliënt (in Nederland, Syrië en diaspora), evenals de etnische en religieuze achtergrond, of laat deze onderzoeken door experts van Veilig Thuis, politie, LEC-EGG.
- **Bemiddeling** - Onderzoek de mogelijkheden voor bemiddeling in een eerconflict, maar NOOIT zonder een expert in te schakelen! (zie de Meldcode).

Hulp na online seksueel grensoverschrijdend gedrag:

Voor jongeren - Online grensoverschrijdend gedrag: [Helpwanted](#) | [Home](#)

Toolkit voor professionals over online shaming: [Praten met ouders over shame sexting](#) | [KIS](#)

Bijlage 1

Korte omschrijving van de organisaties, waaraan onze respondenten verbonden zijn.

Centraal Opvang Asielzoekers (COA)

Bij alle opvanglocaties van het COA werken woonbegeleiders en programma-begeleiders aan het waarborgen van leefbaarheid en veiligheid en begeleiden zij bewoners naar een toekomst in ons land of het herkomstland. Op iedere COA-locatie zijn aandachtsfunctionarissen die een vijfdaagse leergang over de verbeterde Meldcode Huiselijk Geweld volgden, met ook aandacht voor een training over eengerelateerd geweld. Bij casussen van eergeweld wordt het COA-protocol van de meldcode gebruikt. Bij complexe casussen overlegt de aandachtsfunctionaris met Bureau Veiligheid van het COA. ‘Soms wordt een overplaatsing geregeld op verzoek van de bewoner die zich onveilig voelt, bijvoorbeeld wanneer een verblijfslocatie bekend is geraakt. (...) We kijken altijd in overleg met politie, LEC of Veilig Thuis welke vervolgstappen nodig zijn. Kunnen we overplaatsen naar een andere locatie of moet iemand naar de beschermde opvang omdat we de veiligheid niet meer kunnen waarborgen?’, aldus onze respondent.

Veilig Thuis

Veilig Thuis is het landelijk advies- en meldpunt voor huiselijk geweld en kindermishandeling, waar slachtoffers, omstanders en professionals telefonisch en per chat terecht kunnen met signalen en vragen. De medewerkers luisteren en bespreken de mogelijkheden voor hulp. Soms is eerst onderzoek nodig door Veilig Thuis om duidelijkheid over veiligheid en de mogelijkheden

voor hulp te verkrijgen. Veel regionale afdelingen van Veilig Thuis hebben specialistische kennis en ervaring in huis om eengerelateerd geweld te voorkomen of te stoppen. Wij spraken met een gespecialiseerde gedragswetenschapper en maatschappelijk werker. Na een melding gaan twee Veilig Thuis medewerkers erop af om de veiligheidssituatie en de mogelijkheden voor bemiddeling, hulp en/of bescherming te onderzoeken.

Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating

Het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating (LKHA) is een kennis- en expertise-centrum voor professionals dat bij complexe casussen aan Veilig Thuis en andere hulpverleners informatie, advies en ondersteuning kan bieden. De Knooppuntmedewerkers helpen slachtoffers van huwelijksdwang en achterlating die in het buitenland zijn, om veilig terug te keren naar Nederland. Slachtoffers die in Nederland wonen kunnen terecht bij Veilig Thuis. Wij spraken de manager en één van de hulpverleners.

Landelijke Expertisecentrum Eengerelateerd Geweld van de Nationale Politie

In ieder regionale eenheid van de politie werkt een aantal ‘taakaccenthouders eengerelateerd geweld’; specialisten die naast een strafrechtelijke afhandeling ook kunnen bemiddelen tussen families om een oplossing te vinden bij een eerconflict. Is een casus complex, dan kunnen zij advies en ondersteuning vragen bij het Landelijke Expertisecentrum Eengerelateerd Geweld (LEC EGG) van de Nationale Politie. De ‘methode LEC EGG’ bestaat uit een aantal stappen,

ten eerste om eer als motief te determineren, ten tweede een checklist om relevante achtergrondinformatie te verzamelen om op basis daarvan een analyse te maken, en als derde de inzet van het LEC als externe deskundige. Daarnaast doet het LEC wetenschappelijk onderzoek naar ‘achtergronden van casuïstiek en naar methoden en technieken voor de politieke aanpak van eierzaken’ . Wij spraken voor onze verkenning met een onderzoeker van het LEC.

Specialistische opvang Sterk Huis en Fier

Nederland kent twee specialistische opvang- en begeleidingsvoorzieningen voor slachtoffers van eergeerelateerd geweld, gericht op meisjes en jonge vrouwen: de Extra Veilige Afdeling (EVA) van Sterk Huis, waar slachtoffers 24 uur per dag in een kleinschalige, extra veilige en zelfstandige unit wonen, en Fier, de twee specialistische zorgprogramma’s, Zahir en Reza, voor anonieme (crisis) opvang, begeleiding en behandeling aan meiden en jonge vrouwen bij eeerproblematiek. De meiden hebben dagbesteding en krijgen intensieve begeleiding en therapie. De hulpverleners zoeken contact met de ouders om te overleggen en om mogelijk een bemiddeling te realiseren, zodat een meisje na enige tijd veilig terug kan naar huis. Wij spraken met het hoofd Inhoudelijke ontwikkeling bij Sterk Huis en met een hulpverlener van Fier.

Crisisopvang Papatya Berlijn

Papatya is een kleinschalige crisisopvang in Berlijn op een geheim adres, waar maximaal acht meisjes en jonge vrouwen tussen de 13 en 21 jaar bescherming en hulp krijgen wanneer ze moeten vluchten voor en bedreigd worden door hun familie. De meiden volgen een dagprogramma en krijgen psychologische begeleiding. Bij minderjarigen wordt Jeugdzorg ingeschakeld. Papatya neemt in principe contact op met de ouders om oudergesprekken te voeren, maar

dwingt niemand om terug te gaan naar huis. Meestal wil slechts een kwart van de meiden contact herstellen met de ouders.

Ook in Duitsland zijn veel Syrische statushouders woonachtig. Wij waren benieuwd naar de ervaringen in ons buurland en spraken met een van de psychologen van Papatya. Deze organisatie was reeds bij Movisie bekend, door samenwerking in het verleden binnen EU-projecten rond eergeerelateerd geweld.

Zelforganisaties van (Syrische) vluchtelingen

Naast een aantal professionals spraken we met drie sleutelfiguren in de Syrische gemeenschap in Nederland of daar nauw mee verbonden. Twee van deze respondenten zijn met hun organisatie aangesloten bij **Vluchtelingen Organisaties Nederland (VON)**. De eerste is een man van Syrische origine en al ruim 20 jaar woonachtig in Nederland, en zet zich in voor Syriërs, onder andere via een informatiecentrum voor Syriërs. De tweede respondent is een vrouw van Afghaanse afkomst en ook al lang in Nederland. Ook zij is zeer actief, onder andere als oprichter en trainer/gespreksleider bij de **Voice of All Women**, waarmee zij naast (o.a.) Afghaanse en Irakese ook veel Syrische vrouwen bereikt, maar ook mannen. Beide respondenten organiseren en begeleiden voorlichtings- en dialoogbijeenkomsten onder andere over kwesties als eer, de positie van de vrouw, huiselijk en eergeeweld. Dit doen zij ook namens VON voor de Alliantie Verandering van Binnenuit⁵. Daarnaast spraken wij een vertegenwoordiger van de (inmiddels opgeheven) **Stichting Syrische Vrouwen Nederland**, die door hoogopgeleide Syrische vrouwen werd opgericht om ondersteuning te bieden aan Syrische vrouwelijke vluchtelingen in Nederland.

5 [Verandering van binnenuit | Movisie](#)

Bijlage 2

De stappen van de meldcode bij (vermoedens van) eengerelateerd geweld⁶

Stap 1 – In kaart brengen van signalen

Je brengt de signalen zo feitelijk mogelijk in kaart. Je legt de signalen vast, evenals (de uitkomsten van) de gesprekken die je over de signalen voert, de stappen die je zet en de besluiten die je neemt. Ook de gegevens die de signalen weerspreken worden vastgelegd.

Stap 2 – Overleg met een collega en raadpleeg Veilig Thuis

Vermoed je eengerelateerd geweld of denk je dat daar eventueel sprake van zou kunnen zijn, dan raadpleeg je altijd een deskundige op het gebied van eengerelateerd geweld van Veilig Thuis of de politie voor advies. Dit kan anoniem en zonder vermelding van de naam van het (potentiële) slachtoffer. Bij (een vermoeden van) huwelijksdwang en/of achterlating, kun je ook het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating raadplegen.

Stap 3 – Gesprek met direct betrokkenen van het (potentiële) slachtoffer

Beoordeel of het mogelijk is om in gesprek te gaan met het (potentiële) slachtoffer over de signalen, gelet op haar of zijn veiligheid. Doe dit nooit zonder dat je hierover een deskundige hebt geraadpleegd. Wanneer jouw cliënt minderjarig is, raden wij je aan om bij (vermoedens van) eengerelateerd geweld het gesprek met de ouder(s) pas in stap 5 te voeren, wanneer de situatie en risico's van een dergelijk gesprek zijn geïnventariseerd en getaxeerd.

⁶ [De meldcode bij \(vermoedens van\) eengerelateerd geweld maart 2022.pdf \(movisie.nl\)](#)

Stap 4 – Het wege van het geweld

Raadpleeg een van de eerdergenoemde deskundigen voor het wege van de aard, omvang en dreiging van het geweld, want er is specifieke deskundigheid op dit gebied nodig om de ernst en urgentie van de situatie goed in te kunnen schatten.

Stap 5 – Neem twee beslissingen

1. Is melden noodzakelijk? Melden moet als er sprake is van acute of structurele onveiligheid.
2. Is hulpverlening of organiseren (ook) voldoende mogelijk? Laat je bij jouw beslissing leiden door de taxatie die een deskundige bij stap 4 heeft gedaan.

Contact met de cliënt en/of zijn of haar ouder(s) over de melding

Het is belangrijk om het (potentiële) slachtoffer te betrekken bij, of minimaal te informeren over de keuze voor de verdere stappen. In verband met de veiligheid van het potentiële slachtoffer is het betrekken van de ouders of de directe omgeving niet altijd raadzaam. Als hiertoe wel besloten wordt, moet daar eerst een zorgvuldig plan voor worden gemaakt.

Zie voor een uitgebreide beschrijving:

[De meldcode bij \(vermoedens van\) eengerelateerd geweld maart 2022.pdf \(movisie.nl\)](#)

Bronnenlijst

Ajaml.com (2011). [Het eerste centrum voor de bescherming van misbruikte vrouwen in Syrië | De kameel | \(al-jaml.com\)](#);

Al Ain Nieuws (2020); Het is oorlog. Syrische vrouwen tussen weduwe, spinster en gescheiden. In: <https://al-ain.com/article/syrians-between-widow-spinster-and-divorced>.

Al Khaleej.D (2018); Uitdagingen, verschillende loyaliteiten en migratie. De trilogie van redenen voor echtscheiding van Syriërs. <https://alkhaleejonline.net/نييروسلا-قالط-بابسأ-تيثالث-ترجءلاو-تاءالاولا-فالثخاو-تايذحتلال/عمتجم>.

Al Kanj, S. (2021); [Relatives murder Syrian girl in honor killing](#); in Al Monitor.

Al-Watan (2018); [Een collectieve misdaad, geen eerwraak - Al-Watan Krant](#)

Bailey-King, E. (2018); Child marriage and the Syrian conflict: 7 things you need to know; Girls Not Brides [Kindhuwelijken en het Syrische conflict: 7 dingen die je moet weten - Girls Not Brides](#);

Bakker, H., Storms, O., Schakenraad W., (2022). [De meldcode bij \(vermoedens van\) eerge relateerd geweld maart 2022.pdf \(movisie.nl\)](#); Movisie.

Bakker, H., el Moussaoui, S. en Van de Sande, W. (2021); Praten over shame sexting; Kennisplatform Integraal Samenleven; KIS: [Praten over shame sexting | KIS](#)

Baladi, E. (2020); [New law abolishes honor killings' mitigating excuse in Syria - Enab Baladi](#)

Bijl, R. (2022); [“Syrische huwelijken zijn tikkende tijdbommen” | Rinske Bijl](#); Rinske Bijl.nl

Baladi, E.; www.enabbaladi.net; (artikel gelezen januari 2023);

Blokker, D.; 2012, [Religie grote factor in Syrisch conflict \(nos.nl\)](#) ; NOS Nieuws.

CBS (2022); [Helpt alleenstaande minderjarige vluchtelingen wordt herenigd met familie \(cbs.nl\)](#); CBS.

CBS (2021); Gescheiden Statushouders (zie tabel aantal scheidingen onder Syriërs in NL): [Gescheiden Statushouders \(cbs.nl\)](#)

CBS (2019); [Poolse en Syrische immigranten per gemeente \(cbs.nl\)](#); CBS.

Dagevos, J. et al (2018); [Syriërs in Nederland | Publicatie | Sociaal en Cultureel Planbureau \(scp.nl\)](#); SCP.

Dagevos et al.; (2020); Syrische statushouders op weg in Nederland: de ontwikkeling van hun positie en leefsituatie; SCP. [syrische-statushouders-op-weg-in-nederland.pdf \(scp.nl\)](#)

Dagevos, J., de Voogd-Hamelink, M., Damen, R. (2022). [Gevestigd, maar niet thuis. Eerste bevindingen uit de Survey integratie migranten \(SIM2020\) | Publicatie | Sociaal en Cultureel Planbureau \(scp.nl\)](#); SCP.

Damen, R. en Huijnk, W.; (2020). [Waardenoriëntaties | Syrische statushouders op weg in Nederland: De ontwikkeling van hun positie en leefsituatie - SCP](#); SCP.

Damen, R. en Huijnk, W.; (2020). [Sociale contacten | Syrische statushouders op weg in Nederland: De ontwikkeling van hun positie en leefsituatie - SCP](#); SCP.

Dettmeijer-Vermeulen, C.E., L.B. Esser en F. Noteboom (2016). [Nationaal Rapporteur. Zicht op kwetsbaarheid. Een verkennend onderzoek naar de kwetsbaarheid van kinderen voor mensenhandel | Rapport | Nationaal Rapporteur](#)

Eijk, van E.; (2017); Wel gescheiden, niet gescheiden? Een empirisch onderzoek naar huwelijkse gevangenschap in Nederland; Universiteit Maastricht. [rapportage_wel_gescheiden_niet_gescheiden_nov2017_def.pdf \(huwelijksdwangenachterlating.nl\)](#)

Eijk, van, E. (2015); [In Syrië mogen meisjes trouwen als ze 'fysiek volwassen' zijn - EW \(ewmagazine.nl\)](#) ; Elsevier Magazine

Eijk, van. E. (2017); Wel gescheiden, niet gescheiden? Een empirisch onderzoek naar huwelijkse gevangenschap in Nederland. Universiteit Maastricht . [rapportage_wel_gescheiden_niet_gescheiden_nov2017_def.pdf \(huwelijksdwangenachterlating.nl\)](#)

El-Husseini, R. (2020); [Why so many Syrian women get divorced when they move to western countries \(theconversation.com\)](#); Lund University. <https://theconversation.com/europe>.

European Union Asylum Support Office (2020); [Asylum Report 2020 | European Union Agency for Asylum \(europa.eu\)](#)

Facebookgroep 'Syriërs in Nederland': (2) [ادنلوه يف نويروسلا | Facebook](#)

France24 (2021); [Hundreds in northeast Syria protest 'honour killings' - France 24](#)

GGD Utrecht en Pharos; Facebookpagina Opgroeien in Nederland!: [اوس ريبكن \(1\) | Facebook](#)

Goldberg. E. (2015); [Struggling Syrian Refugee Girls In Lebanon Often Resort To Marriage. Here's Who's Helping | HuffPost Impact](#); Huffington Post.

Guasp Teschendorff, M; 2015. [Loss of Access to Education Puts Wellbeing of Syrian Girls at Risk - Our World \(unu.edu\)](#) ; United Nations University

Hilton, D. (2017). [The Shifting Role of Women in Syria's Economy – The Tahrir Institute for Middle East Policy \(timep.org\)](#); The Tahrir Institute for Middle East Policy.

Hoeven, van der, R.; 2016. [‘De rivaliteit heeft niets met religie te maken’](#). De Groene Amsterdammer.

Huizinga, R. (2022); Making home in forced displacement (Hoofdstuk 1); Rijksuniversiteit Groningen (RUG): [RHuizinga-cover-we.indd \(rug.nl\)](#)

Huizinga, R. (2020), Inburgering Syriërs moet rekening houden met mannelijkheid; In: Sociale Vraagstukken: <https://www.socialevraagstukken.nl/integratie-met-behoud-van-mannelijkheid/>

Huizinga, R. (2020); [Inburgering Syriërs moet rekening houden met mannelijkheid – Sociale Vraagstukken](#); Sociale Vraagstukken.

Huizinga R., 2022, Making home in forced displacement (Hoofdstuk 1); RUG. [RHuizinga-cover-we.indd \(rug.nl\)](#)

Human Rights Watch (2009); [‘Syria: No Exceptions for ‘Honor Killings’ | Human Rights Watch \(hrw.org\)](#)

Janssen J. et al., 2021, [Deelneming bij eergeerelateerd geweld | Publicatie | Rijksoverheid.nl](#) In: PROCES. Tijdschrift voor Strafrechtspleging over eergeerelateerd geweld.

Janssen J., 2022: [Geweld uit naam van de familie-eer bij migranten van Syrische komaf: Wat zag de politie in 2021? \(researchgate.net\)](#) Tijdschrift voor Religie Recht en Beleid.

Janssen J., 2019: [Samenwerking is bij eergeerelateerd geweld van levensbelang – Sociale Vraagstukken](#).

Janssen, J.H.L.J.; (2013). De rol van religie bij het afbakenen, verklaren en aanpakken van eergeerelateerd geweld. Tijdschrift voor religie, recht en beleid, pag. 14: [De+rol+van+religie+bij+het+afbakenen+verklaren+en+aanpakken+van+eergeerelateerd+geweld.pdf \(vu.nl\)](#)

Jeannot J.A. (2017). Syrië Syrie Geweld en Taboes; Amnesty – Magazine of Human Rights. (artikel ingezien september 2022).

[KIS \(2020\); Cultuursensitieve jeugdhulp en Opvoedondersteuning; KIS. Cultuursensitieve jeugdhulp en opvoedondersteuning | KIS](#)

Koran - Soera An- Nisa4 vers 3. (De Vrouwen)

Liempt, van L., Dali, R. en Schuppen, van E. (2019); [Marriage crises: Syrian migrant women's perspectives on war and divorce – Crisis \(crisismag.net\)](#); Crisis Magazine.

Mazigh M (2016). [Syrian refugees: Syria: Land of history, civilizations and war - PMC \(nih.gov\)](#) Uitg. Canada Communicable Disease Report (CCDR).

Meer weten over het onderwijssysteem in Syrië? Zie: Nuffic (Nederlandse organisatie voor internationalisering in het onderwijs): [Syrië | Nuffic](#)

Mulders, J. en Tuk, B.; (2016). Syrische nieuwkomers in de gemeente; Pharos: [Naam \(pharos.nl\)](#)

Mulders & Tuk, 2016; Syrische nieuwkomers in de gemeente; Pharos

NOS Nieuws; 6 mei 2011, [Baath-partij in Syrië is overal \(nos.nl\)](#) ; NOS.

Noyon, S. en Maliepaard, M. (2020). [Vertrouwen in Nederlandse instanties | Syrische statushouders op weg in Nederland: De ontwikkeling van hun positie en leefsituatie - SCP](#); SCP.

NRC, (mei 2020). [Rik Huizinga ging wandelen met mannen die uit Syrië gevlucht waren - NRC](#) ; NRC.

Okenwa-Emegma, L. Tinghög, P.; Saboonchi, F. (2021); [Exposure to Violence Among Syrian Refugee Women Preflight and During Flight: A Population-Based Cross-Sectional Study in Sweden - 2021 \(sagepub.com\)](#)

Omloo, J. en Butter, E. (2022); [Een verkennend onderzoek naar de preventieve aanpak van schadelijke praktijken in Nederland. Over witte vlekken in het beleid en effectieve interventies. - Bureau Omloo](#); Bureau Omloo.

Pharos, (2022); Factsheet Syrische Vluchtelingen: [Syrische vluchtelingen \(pharos.nl\)](#)

Rijksoverheid (2023): [Aanpak huwelijkse gevangenschap | Huwelijksdwang | Rijksoverheid.nl](#)

Rijksoverheid: Meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling. [Meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling | Huiselijk geweld | Rijksoverheid.nl](#)

Rijksoverheid: Vraag en Antwoord: [Wie betaalt de gezinshereniging van asielzoekers? | Rijksoverheid.nl](#)

[Rik Huizinga ging wandelen met mannen die uit Syrië gevlucht waren - NRC](#); NRC, 2022:

Rosman, C. (feb 2022): [Syrische statushouders zijn de 'nieuwe onderklasse' in Nederlandse steden \(parool.nl\)](#); Het Parool.

Santing, F. en Vermeulen, F (2021); [Als de rollen worden opgeschud. De emancipatie van mannelijke vluchtelingen](#). De Groene Amsterdammer.

Save the Children (2014); TOO YOUNG TO WED. The growing problem of child marriage among Syrian girls in Jordan (Save the Children); [too-young-to-wed.pdf \(savethechildren.org.uk\)](#).

Smal, E. en Jacob, Y.; (2021). Partnerrelaties na de vlucht; Pharos. [Partnerrelaties-na-de-vlucht-20210902.docx.pdf \(pharos.nl\)](#)

SOS Kinderdörfer (2016): Kinderdorpen: Jonge meisjes in groot gevaar. [http://www.sos-kinderdoerfer.de/presse/pressemitteilungen/immer-mehr-zwangsheiraten-kinderehen-syrische-fluc](#)

US Department of State (2020); Country Reports on Human Rights Practices: Syria. [Syria - United States Department of State Syria - 2020 Country Reports on Human Rights Practices](#)

UNFPA (2017). [Regional Situation Report for Syria Crisis #63 1-30 November 2017 \(unfpa.org\)](#).

UNHCR (2022). [UNHCR Syria Mental Health and Psychosocial Support Fact Sheet, January - September 2022 - Syrian Arab Republic | ReliefWeb](#); United Nations Refugee Agency.

Unicef (2014); Jordan Early Marriage Study 2014; UNICEF; (artikel bekeken september 2022)

Valente, Stichting LOS e.a.; (2022). Factsheet Geweld bij migranten in kwetsbare situaties, VWS. [Geweld bij migranten in kwetsbare situaties | Factsheet | Huiselijk Geweld](#)

Vermeulen, F. (2021); [Open armen en dichte deuren | Publicatie | Sociaal en Cultureel Planbureau \(scp.nl\)](#); SCP.

WILPF (2016); Violations Against Women in Syria and the Disproportionate Impact of the Conflict on Them. (ingezien september 2022).

[www.aawsat.com](#): “Jordan: The perpetrator of honor killings is a five-star criminal”. (artikel gelezen maart 2022)

[www.annaharar.com](#); (artikel gelezen januari 2023);

[www.syrianfeministlobby.org](#); (artikel gelezen januari 2023)

World Economic Forum; 2021. Global Gender Gap Report. Insight Report 2021; WEF.

Colofon

Auteurs: Hilde Bakker en Movisie-collega*, m.m.v. Hanan Najjar Zuabi.

*Om persoonlijke redenen wordt collega niet bij naam genoemd

Eindredactie: Imre van den Dop

Financier: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Vormgeving: Design Effects, Willem Plaisier

Fotografie: 123F

Uitgave: Kennisplatform Inclusief Samenleven

Giessenplein 59c

3522 KE Utrecht

T (030) 230 3260

De publicatie kan gedownload worden via de website van het Kennisplatform Inclusief Samenleven.

© Kennisplatform Inclusief Samenleven, Utrecht 2023.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij Movisie. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with Movisie. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

Kennisplatform Inclusief Samenleven

Kennisplatform Inclusief Samenleven doet onderzoek, adviseert en biedt praktische tips en instrumenten over vraagstukken rond integratie, migratie en diversiteit. Daarnaast staat het platform open voor vragen, signalen en meningen en formuleert daar naar beste vermogen een antwoord op.

Deze kennisuitwisseling is bedoeld om een fundamentele bijdrage te leveren aan een pluriforme en stabiele samenleving. Blijf op de hoogte van alle projecten, vragen en antwoorden en andere kennisuitwisseling via www.kis.nl, de nieuwsbrief, Twitter en LinkedIn.

Kennisplatform Inclusief Samenleven is een programma van het Verwey-Jonker Instituut en Movisie

T 030 230 32 60

E info@kis.nl

I www.kis.nl

Kennisplatform
inclusief samenleven